

Slovak international scientific journal

№17, 2018

Slovak international scientific journal

VOL.2

The journal has a certificate of registration at the International Centre in Paris – ISSN 5782-5319.

The frequency of publication – 12 times per year.

Reception of articles in the journal – on the daily basis.

The output of journal is monthly scheduled.

Languages: all articles are published in the language of writing by the author.

The format of the journal is A4, coated paper, matte laminated cover.

Articles published in the journal have the status of international publication.

The Editorial Board of the journal:

Editor in chief – Boleslav Motko, Comenius University in Bratislava, Faculty of Management

The secretary of the journal – Milica Kovacova, The Pan-European University, Faculty of Informatics

- Lucia Janicka – Slovak University of Technology in Bratislava
- Stanislav Čerňák – The Plant Production Research Center Piešťany
- Miroslav Výtisk – Slovak University of Agriculture Nitra
- Dušan Igaz – Slovak University of Agriculture
- Terézia Mészárossová – Matej Bel University
- Peter Masaryk – University of Rzeszów
- Filip Kocisov – Institute of Political Science
- Andrej Bujalski – Technical University of Košice
- Jaroslav Kovac – University of SS. Cyril and Methodius in Trnava
- Paweł Miklo – Technical University Bratislava
- Jozef Molnár – The Slovak University of Technology in Bratislava
- Tomajko Milaslavski – Slovak University of Agriculture
- Natália Jurková – Univerzita Komenského v Bratislave
- Jan Adamczyk – Institute of state and law AS CR
- Boris Belier – Univerzita Komenského v Bratislave
- Stefan Fišan – Comenius University
- Terézia Majercakova – Central European University

1000 copies

Slovak international scientific journal

Partizanska, 1248/2

Bratislava, Slovakia 811 03

email: info@sis-journal.com

site: <http://sis-journal.com>

CONTENT

CONSTRUCTION AND ARCHITECTURE

Shvydka M.A., Ramazanov R.S., Kushev L.A.
ANALYSIS OF TECHNOLOGICAL PROCESSES
ODORIZATION UNITS IN TRANSNISTRIA..... 3

EARTH SCIENCES

Frankenshteyn A.E.
THE PRINCIPLES OF DETERMINING THE
VOLUME OF LOGGING IN A LEASED FOREST
PLOT 6

ECONOMY

<i>Melkumyan V.M.</i> SOME OF THE CONTRADICTIONS IN THE FORMULA OF THE SECOND LAW OF GOSSEN 9	<i>Kolomytseva O.V., Palonna T.A., Burceva T.I.</i> NEW APPROACHES TO CORPORATE MARKETING..... 15
--	---

HISTORY

<i>Luk'yanchuk L.</i> ABOUT THE PROBLEM OF EUROPEANIZATION OF UKRAINIAN CULTURE IN TRANSLATION ACTIVITY OF IVÁN FRANKO 18	<i>Yushchenko P.A.</i> THE ROLE OF THE KIEVORIAN HERITAGE IN PRESERVING THE NATIONAL MEMORY OF UKRAINIANS (1990-2000S)..... 23
--	---

PEDAGOGY

<i>Shamansurov Sh.</i> THE SEMANTIC ANALYSIS OF QUANTIFIERS IN UZBEK LANGUAGE 29	<i>Sleptsova G., Ushnitskaya</i> INTERCULTURAL COMMUNICATION IN DISTANCE LEARNING GERMAN LANGUAGE OF PART-TIME STUDENTS 34
<i>Moysey A.A., Roman L.A.</i> FORMATION OF MOTIVATION OF UNIVERSITY'S STUDENT AS AN IMPORTANT FACTOR IN DEVELOPMENT OF SUCCESSFUL PERSONALITY AND HIGH QUALITY SPECIALIST 32	<i>Udovychenko I.V.</i> DIDACTIC TERMS OF CREATIVE PERSONALITY FORMATION IN PROFILE ESTABLISHMENTS OF NEW TYPE UKRAINE..... 37

PHILOSOPHY

Troyno-Funtusova N.
THE PROBLEM OF FREEDOM AND ITS
IMPORTANCE IN THE RUSSIAN PHILOSOPHY
OF ALL-UNITY 40

SOCIAL COMMUNICATION STUDIES

<i>Marar O.I., Panova A.V.</i> TO THE QUESTION OF THE STATUS OF RUSSIAN WOMEN ON THE LABOR MARKET IN THE CONDITIONS OF GENDER ASYMMETRY 43	<i>Porpulit O.</i> TRENDS IN MEDIA SPACE CREOLIZATION, EXHIBITED IN MEMES, DEMOTIVATORS, INTERNET-COMICS, GIF-TEXTS..... 47
--	--

STATE AND LAW

Melnikov Y.Y., Smyshlyaev A.V.
THE LEGAL BASIS FOR THE PROVISION OF
MEDICAL CARE ON AN OUTPATIENT
BASIS 53

CONSTRUCTION AND ARCHITECTURE

АНАЛИЗ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В РАБОТЕ ОДОРИЗАЦИОННЫХ УСТАНОВОК В ПРИДНЕСТРОВЬЕ

Швыдка М.А.

Рамазанов Р.С.

Аспиранты 3 курса, инженерно-строительный факультет

Кушев Л.А.

*Научный руководитель, д-р техн. наук, проф.
Белгородский государственный технологический
университет им. В.Г. Шухова*

ANALYSIS OF TECHNOLOGICAL PROCESSES ODORIZATION UNITS IN TRANSNISTRIA

Shvydka M.A.

Ramazanov R.S.

3-year postgraduates, faculty of civil engineering

Kuschev L.A.

*Research Director, Dr. Techn. Sciences, prof.
Belgorod state technological University
University them. V. G. Shukhov*

Аннотация

Рассмотрение технологических процессов в работе одоризационных установок для надежной эксплуатации газораспределительных сетей. Описаны принципы работы одоризационных установок применяемые в Приднестровье. Выявлены основные решения проблем по технологическому процессу одоризации газа.

Abstract

Consideration of technological processes in the operation of odorization plants for reliable operation of gas distribution networks. The principles of operation of odorization plants used in Pridnestrovie are described. The basic solutions of problems on technological process of odorization of gas are revealed.

Ключевые слова: Одорант, одоризационная установка, природный газ.

Keywords: Odorant, odorization plant, natural gas.

Поскольку природный газ не пахнет, ему придают характерный запах путем ввода пахучих веществ. Операция по введению в газ пахучих веществ называется одоризацией.

Природный газ, направляемый потребителям, в случае утечки, должен быть немедленно обнаружен на каждом участке трубопроводной сети, во избежание взрыва, отравления или удушья [1].

Самым оптимальным решением данной проблемы является высокоточное дозирование одоранта и нахождение такого его объема, который будет «золотой серединой». А для этого необходимо проанализировать процессы одоризационных установках. В этом и состоит актуальность нашей работы.

Газ одоризируют на головных сооружениях. При протяженных магистральных газопроводах насыщенность газа одорантом уменьшается при длине трубопровода вследствие реакции одоранта с окислителем металла на внутренней поверхности

трубы. Поэтому необходимо проводить дополнительную одоризацию газа, перед подачей его потребителям, на промежуточных пунктах ГРС [2].

Качество одоризации газа во многом определяется способом одорирования и оборудованием, которое осуществляет процесс одоризации. Выбор способа одорирования и типа одоризатора газа зависит от требуемой производительности, необходимой точности и материальных возможностей заказчика.

Одоризационная установка – это устройство обеспечивающее ввод одоранта в газовый поток. В некоторых газораздаточных станциях используется ручное введение одоранта в газовую систему, но современные технологии предлагают автоматизированный вариант. Есть несколько типов одоризационных установок по своему типу воздействия:

- **фитильные (рис.1)** (принцип их работы заключается в специальных полосообразных матерчатых фильтрах, которые насыщаются одорантом постепенно смешиваясь с газом)

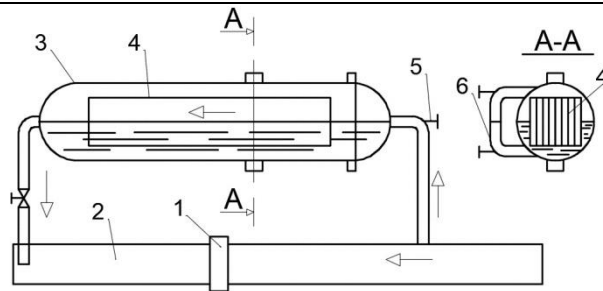

Рис.1. Схема фитильной одоризационной установки:

1 – диафрагма; 2 – газопровод; 3 – резервуар; 4 – вертикально-подвешенные фитили;
5 – регулировочный вентиль; 6 – мерное стекло.

- **барботажные (рис.2)** – поступление газа происходит через барботажное сопло и переходит в барботажную камеру, смешиваясь с имеющимся слоем одоранта. Уровень вещества показывает специальный поплавко-регулятор. Чтобы изменить

концентрацию одоранта в газовой системе, нужно отрегулировать поступающий поток газа в барботажную камеру и температуру давления насыщенности вещества и насыщения его газом, которое регулируется терморегулятором;

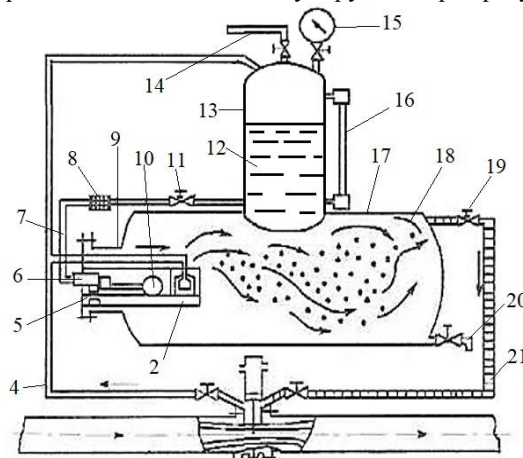

Рис.2. Схема барботажной одоризационной установки:

1 – диафрагма; 2 – барботажная камера; 3 – газопровода; 4 – трубка, подводящая газ под давлением;
5 – тарелка; 6 – клапан; 7 – питательная трубка; 8 – фильтр; 9 – трубка, подводящая газ в барботажную камеру; 10 – поплавко регулятора уровня; 11 – вентиль; 12 – этилмеркаптан;
13 – расходный бак; 14 – трубка, подводящая этилмеркаптан со склада; 15 – манометр;
16 – стеклянная трубка указателя уровня; 17 – емкость одоризатора; 18 – отбойник брызг;
19 – регулировочный вентиль; 20 – сливной кран; 21 – трубка отводящая газ.

- **капельные (рис.3)** - такая установка подает в газовую систему одорант каплями при определенном интервале через сопло, которое находится на газопроводе сразу за диафрагмой. Схема подачи происходит за счет перепада статистического

напора и давления в диафрагме. Чтобы концентрация одоранта в газе была пропорциональна, установка механически следит за пропорциональностью подачи вещества в газ. Отрегулировать концентрацию можно сменой диафрагмы, уровень которой определяется поплавковым регулятором.

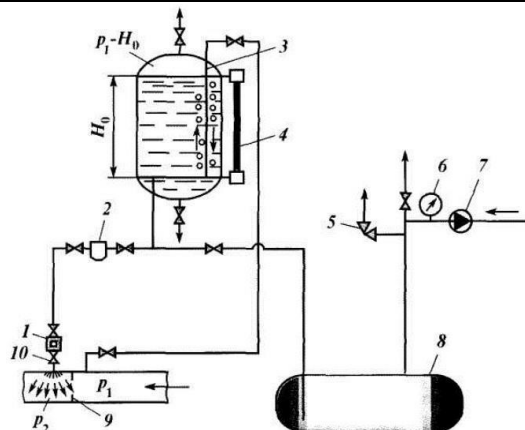

Рис.3. Схема полуавтоматической одоризационной установки капельного типа:

- 1 – калибровочное сопло; 2 – фильтр; 3 – одоризатор; 4 – мерное стекло;
 5 – предохранительный клапан; 6 – манометр; 7 – регулятор давления;
 8 – промежуточный резервуар с одорантом; 9 – диафрагма; 10 – задвижка

Метан и другие углеводородные газы не ядовиты, но вдыхание их вызывает головокружение, а значительное содержание в воздухе приводит к удушью из-за недостатка кислорода.

Одоранты должны удовлетворять следующим требованиям [3]:

- иметь четкий специфический запах, сигнализирующий о присутствии в воздухе именно газа;
- обладать возможностью его использования на действующих и новых одоризационных станциях;
- обладать низкой токсичностью и не образовывать токсичных продуктов при сгорании;
- быть химически и термически стабильным;
- обеспечивать удобство хранения, транспортировки и использования.

Указные требования наибольшей степени удовлетворяют некоторые сернистые соединения, такие как этилмеркаптан, сульфид, пропилмеркаптан, калодорант и т.д. [4].

Выводы:

Анализ существующих одорантов и одоризационных установок в Приднестровье показал, что отдельные проблемы одоризации газа, сформулированные достаточно давно, несколько видоизменились, но не стали менее актуальными. Это значит, что на новом этапе модернизации технологического оборудования, для повышения качества одоризации природного газа предстоит решить следующие задачи:

1. Провести системную корректировку всех действующих нормативных документов, регламентирующих процессы, связанные с производством, хранением, транспортировкой (перевозкой) и использованием одоранта, при этом необходимо узаконить приборный метод контроля одоризации.

2. Усовершенствовать существующие газоанализаторы (или создать новое поколение отечественных приборов), для надежного обеспечения непрерывного контроля фактической интенсивности запаха одорированного газа, с передачей информации на верхний уровень управления.

3. Принять меры к повышению стабильности компонентного состава одорантов и сохранению полученного соотношения компонентов в процессе доставки одоранта с газоперерабатывающего завода на объект.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Ионин А.А., Жила В.А., Артихович В.В., Пшоник М.Г. Газоснабжение: учебник для студентов вузов по специальности «Теплогасоснабжение и вентиляция». М.: Изд-во АСВ, 2011.
2. ГОСТ 5542-87. Газы горючие природные для промышленного и коммунально-бытового назначения. Технические условия: Сб. ГОСТов. - М.: ИПК Издательство стандартов, 2004
3. Чурилин, А. В. Пункты редуцирования газа: учебное пособие для бакалавров направления 140100 «Теплоэнергетика и теплотехника» дневной и заочной форм обучения / А. В. Чурилин, Л.В. Демичева. – Тамбов: Изд-во ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2014. 92 с.
4. Швыдкая М.А., Рамазанов Р.С., Кушев Л.А. Применение теории графов в проектировании газовой сети ПМР // В сб.: Интеграция современных научных исследований в развитие общества: сб. науч. трудов по итогам Междунар. науч.-практ. конф. Том II. Кемерово: ЗапСибНЦ, 2016. С. 61-62.

EARTH SCIENCES

ПРИНЦИПЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ОБЪЕМА ЗАГОТОВКИ ДРЕВЕСИНЫ НА АРЕНДОВАННОМ ЛЕСНОМ УЧАСТКЕ

Франкенштейн А.Э.

Ученая степень, место учебы, занимаемая должность и место работы: бакалавр, студентка магистратуры факультета ЛТ МФ МГТУ им. Н.Э. Баумана, начальник отдела ГИЛ Тверского филиала ФГБУ «Рослесинфорг» Контактная информация: электронная почта

THE PRINCIPLES OF DETERMINING THE VOLUME OF LOGGING IN A LEASED FOREST PLOT

Frankenshteyn A.E.

Academic degree, position held: bachelor, student of the Faculty of Forestry, Forestry Technologies and Landscape Engineering of the Bauman Moscow State Technical University, head of the GIL department of the Tver branch of Federal state budgetary institution "Roslesinforг"

Аннотация

Определения нормы заготовки древесины на часть участкового лесничества (арендованный лесной участок) в настоящее время не регулируется. Проблема в том, что данный показатель определяется на лесничество, а средние таксационные показатели на части лесничества могут существенно отличаться от показателей на арендованном лесном участке. Исследований в данной тематике крайне мало. Большая часть их предлагает меры по полному отказу от аренды лесных участков (переход к аренде лесничества целиком).

Abstract

Definitions of the normal of logging for a part of the local forestry (leased forest plot) is currently not regulated. The problem is that this indicator is determined by the forestry, and the average taxation indicators on the part of the forestry sector may differ significantly from those in the leased forest area. There are very few studies in this field. Most of them offer measures to completely abandon the lease of forest areas (the transition to lease forestry entirely).

Ключевые слова: Расчетная лесосека, лесопользование, лесохозяйственный регламент, лесной участок, арендованный лесной участок, лесоустройство, лесное планирование.

Keywords: Estimated cutting area, forest use, forestry regulations, forest plot, leased forest plot, forest management, forest planning

Согласно действующему лесному кодексу объектом лесоустройства может быть как лесной участок, так и лесничество целиком. Лесной участок переданный в аренду может быть как целым лесничеством, так и частью участкового лесничества. Современное лесное законодательство полностью изменило подход к определению расчетной лесосеки по заготовке древесины, если ранее нормы заготовки определялись материалами лесоустройства, по хозяйствам, и утверждались рослесхозом, то теперь расчетная лесосека является нормативом заготовки древесины в спелых, перестойных древостоях и средневозрастных насаждениях в лесничествах. Она исчисляется при разработке лесохозяйственного регламента лесничества по преобладающим породам на основе материалов лесоустройства и утверждается вместе с лесохозяйственным регламентом.

На арендованном лесном участке норма заготовки древесины по преобладающим породам определяется пропорционально наличию на нем эксплуатационных запасов той или иной породы к общим

эксплуатационным запасам их в целом по лесничеству. Так же может использоваться метод определения норм заготовки древесины на крупных, арендованных лесных участках, основанный на применении классических основ установления расчетных лесосек.

Из чего вытекает проблема: средние таксационные показатели на арендованном лесном участке (часть лесничества), в зависимости от его величины, не соответствует таксационным показателям в целом по лесничеству, по которому утверждается расчетная лесосека. Что приводит к нарушению принципа непрерывности и неистощительности лесопользования на арендованном лесном участке, соответственно не обеспечивается эффективное ведение лесного хозяйства.

В настоящее время не существует нормативно-правового акта в котором определен порядок расчета норм заготовки древесины на арендованном лесном участке. Единственный документ, который регламентирует определение нормы лесопользования – Приказ федерального агентства лесного хозяйства Российской Федерации №191 от 27.05.2011

г. «Об утверждении порядка исчисления расчетной лесосеки». Согласно этому документу изменение расчетной лесосеки, можно произвести только внося изменения в лесохозяйственный регламент. При этом в данном порядке исчисления расчетной лесосеки полностью отсутствует понятие расчетной лесосеки по состоянию, что приводит к проблемам определения расчетной лесосеки на объектах, где необходимо включать в расчетную лесосеку большой объем лесных насаждений, утративших свои средообразующие функции.

Сейчас при проведении лесоустройства на арендованном лесном участке рассчитывается ежегодная норма изъятия древесины. Далее вносятся изменения в расчетную лесосеку, утвержденную в лесохозяйственном регламенте лесничества. Также в некоторых субъектах России существует интересная практика: по итогам завершения лесоустроительных работ и внесения изменений в лесохозяйственный регламент, с арендаторами заключаются дополнительные соглашения, которые учитывают изменения выявленные во время работ по таксации леса. Внесение изменений непосредственно в сам договор аренды лесного участка осуществляется в соответствии с частями 2 и 3 ст. 74.1 ЛК РФ и возможно только по решению суда.

Так же в приказе Рослесхоза №516 от 12.12.2011 г. «Об утверждении лесоустроительной инструкции», согласно которому до 2018 г. производились работы по таксации леса, отсутствует периодичность проведения лесосечных работ, что дало возможность некоторым арендаторам производить данные работы каждые несколько лет, что привело к истощению эксплуатационного фонда деловой спелой древесины. Данная проблема обостряется в северных регионах, где произрастают такие породы, как ерник. Что также нарушает основные принципы непрерывности и неистощительности ведения лесного хозяйства.

На основе научно-исследовательских работ произведенных в рамках написания магистерской диссертации были исследована не только нормативно-правовая база проблемы и литературные источники, также были исследованы лесохозяйственные регламенты Торопецкого и Западнодвинского лесничеств Тверской области, материалы лесоустройства на три арендованных лесных участка, различных по площади. По каждому из лесничеств был произведен расчет нормы заготовки древесины согласно наличию эксплуатационных запасов, и расчет нормы использования лесов согласно классическим методам определения расчетной лесосеки. Для каждого из арендованных лесных участков были произведены те же самые расчеты. Полученные результаты подверглись сравнению и перекрестному анализу с тем же показателем, утвержденным в лесохозяйственном регламенте. Ни один из сравниваемых показателей не совпал с рассчитанными. Например – принятая расчетная лесосека в регламенте Торопецкого лесничества Тверской области по еловому хозяйству снижена по площади с 965 га до 618 га, и соответственно по запасам ликвидной с 228,4 тыс. кбм, до 146,2 тыс.

кбм. Подобные снижения просматриваются практически во всех нынешних регламентах.

При том, что по лесничеству в целом норма по хвойному хозяйству занижена, норма изъятия древесины на арендованном лесном участке, принятая на 2-м лесоустроительном совещании она завышена, а по лиственному занижена.

При исследовании договоров аренды лесных участков выявился факт наличия большого количества ошибок при его составлении. Например указанная площадь не соответствовала площади согласно ГЛР и предыдущему лесоустройству, или опечатки в написании названий лесничеств, номеров лесных кварталов. С юридической точки зрения такие договора могут утратить свою силу. Так же усвоено, что норма, указанная в договорах аренды, не соответствует ни ежегодной норме изъятия древесины, принятой в лесохозяйственном регламенте, ни расчетной лесосеке, которая определена по классическим формулам, указанным в порядке исчисления расчетной лесосеки.

Данная тенденция прослеживается не только в данном регионе, но и по всей Российской Федерации.

Исходя из изученных литературных источников, произведенных расчетов и сравнительного анализа, можно сделать следующие выводы:

1. Необходимо вернуть расчетную лесосеку по состоянию в порядок исчисления расчетной лесосеки.

2. Необходимо внести изменения в Лесной кодекс России, а также в порядок исчисления расчетной лесосеки. И определять расчетную лесосеку не от наличия эксплуатационных запасов в целом по лесничеству или лесопарку, а по арендованному лесному участку или участковому лесничеству (объекту лесоустройства).

3. В лесохозяйственном регламенте общую расчетную лесосеку рассчитывать, как сумму рассчитанных расчетных лесосек на все объекты работ лесоустройства.

4. Принимать в проекте освоения лесов расчетную лесосеку, рассчитанную по формулам без внесения коррективов.

5. Внести изменения в типовой договор аренды лесного участка и упростить процедуру внесения в него изменений в связи с проведение на данном лесном участке лесоустроительных работ, или ввести законодательно заключение дополнительных соглашений, в части внесения коррективов в части средних таксационных показателей, наличия эксплуатационных запасов и нормы использования лесов, по итогам проведенного на территории арендованного лесного участка лесоустройства.

6. Внести изменения в типовую форму лесохозяйственного регламента. Указывать расчетные лесосеки в первую очередь по арендованным лесным участкам, во вторую на территорию, не переданную в аренду. И расчетную лесосеку по лесничеству в целом.

7. Создать нормативно-правовой акт, регламентирующий процедуру утверждения расчетной лесосеки и включить в него критерии отклонения

расчетной лесосеки принимаемой от рассчитанной по классическим формулам.

Для достижения целей, указанных в ЛК РФ о непрерывности и неистощительности ведения лесного хозяйства необходимо вносить большое количество изменений в лесное законодательство начиная с лесного кодекса, заканчивая внесением изменений в типовую договор аренды лесного участка. Существующая система, без внесения необходимых коррективов, приведет к истощению существующего запаса площади спелой древесины и значительному увеличению площади молодняков.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Арнольд, Ф.К. История лесоводства в России, Франции и Германии / Ф.К. Арнольд. – СПб.: изд-во А.Д. Маркса, 1895. – 405 с.
2. Договоры аренды лесных участков, переданных в аренду для заготовки древесины в Торопецком и Западнодвинском лесничествах Тверской области.
3. Лесной кодекс Российской Федерации (Федеральный закон от 04.12.2006 № 200-ФЗ, в редакции Федерального закона от 21.07.2014 №250-ФЗ) / М.: 2006.
4. Лесохозяйственный регламент Западнодвинского лесничества Тверской области / Тверь.: 2008.
5. Лесохозяйственный регламент Торопецкого лесничества Тверской области / Саратов.: 2008.
6. Моисеев, Н.А. Пути улучшения лесного хозяйства и лесопользования в многолесных районах /Н.А. Моисеев. – М.: Лесная промышленность, 1972. – 157 с.
7. Орлов, М.М. Лесоустройство, том III, Планирование лесного хозяйства / М.М. Орлов. – Л.: Журн. Лесное хозяйство и лесная промышленность, 1928. – 348 с.
8. Орлов, М.М. Лесоправление как исполнение лесоустроительного планирования / М.М. Орлов. – М.: Лесная промышленность, 2006. – 480 с.
9. Постановление Гослесхоза СССР от 12.09.1985 г. №4 О введении в действие Инструкции по проведению лесоустройства в едином государственном лесном фонде СССР / М. 1986.
10. Постановление Губернатора Тверской области от 31.12.2008 № 39-ПГ "Об утверждении Лесного плана Тверской области"
11. Приказ Рослесхоза от 01.08.2011 № 37 "Об утверждении Правил заготовки древесины" (Зарегистрировано в Минюсте России 30.12.2011 № 22883)
12. Приказ Рослесхоза от 12.12.2011 № 516 "Об утверждении Лесоустроительной инструкции" (Зарегистрировано в Минюсте РФ 06.03.2012 № 23413)
13. Приказ Рослесхоза от 27.05.2011 № 191 "Об утверждении Порядка исчисления расчетной лесосеки" (Зарегистрировано в Минюсте РФ 06.07.2011 № 21276) / М.: – 2011.
14. Проекты освоения лесов для заготовки древесины, переданные в аренду для заготовки древесины
15. Расчет размера лесопользования / С.Г. Синицын, Н.А. Моисеев, В.В. Загребев, Н.П. Анучин и др. – М.: Лесная промышленность, 1973. – 176 с.

ECONOMY

О НЕКОТОРЫХ ПРОТИВОРЕЧИЯХ В ФОРМУЛЕ ВТОРОГО ЗАКОНА ГОССЕНА

Мелкумян В.М.

*кандидат экономических наук
Москва, Россия*

SOME OF THE CONTRADICTIONS IN THE FORMULA OF THE SECOND LAW OF GOSSEN

Melkumyan V.M.

*candidate of economic sciences
Moscow, Russia*

Аннотация

В статье анализируются определения неоклассической теории спроса, построенные на положениях законов Госсена. Автор выделяет противоречия в кардиналистской концепции спроса, построенной на положениях законов Госсена, и показывает, что на основе этой концепции невозможно определить размеры спроса индивидов на отдельные предметы потребления.

Abstract

The article analyzes the definitions of neoclassical demand theory based on the provisions of the laws of Gossen. The author highlights the contradictions in the cardinalist concept of demand, built on the provisions of the laws of Gossen, and shows that on the basis of this concept it is impossible to determine the size of individual demand for individual items of consumption.

Ключевые слова: теория спроса Маркса, неоклассическая теория, закона Госсена, модель спроса неоклассиков, выбор индивида.

Keywords: theory of demand, Marx, neoclassical theory, law of Gossen, the neoclassical model of demand, the choice of the individual.

Теория потребительского спроса, которая пропагандируется в современных учебниках, построена на положениях неоклассической теории [3;4;7;8;10]. Неоклассическая парадигма в теории спроса выступала объектом критики “ортодоксальных” марксистских авторов в 1960-1980-х гг. [3]. Но авторы современных учебников игнорируют эти аргументы марксистской критики неоклассических концепций и не рассматривают альтернативной парадигмы в теории спроса, основанной на положениях марксистской экономической теории [7;8;10]. Среди авторов курсов экономической теории необходимо выделить группу марксистских авторов (проф. В.Я.Иохин, В.З.Баликоев, Б.Ф.Андреев, В.Д.Руднев и другие), которые в своих учебниках, изданных в 1990-2000-х гг., пропагандируют основные положения теории Маркса. Но названная группа марксистских авторов не дает прямой формулировки исходных принципов построения теории спроса, основой которой выступают положения теории Маркса. Это позволяет утверждать, что проблемы теории потребительского спроса не получают у названных авторов необходимого решения [1;2;4;9]. Нерешенные проблемы в построении теории потребительского спроса у современных марксистских авторов делает необходимым их анализ в отдельных публикациях и определяет выбор объекта анализа данной публикации [5;6]. Контуры

теории потребительского спроса с позиции теории Маркса были разработаны марксистскими авторами в 1960-1970-х гг. В данной публикации предпринимается попытка развития положений, которые были сформулированы указанными авторами. Рассмотрим в данной публикации некоторые определения модели спроса неоклассиков в ее кардиналистском варианте, которые не получают необходимого анализа у марксистских и немарксистских авторов курсов экономической теории. В кардиналистской версии неоклассической модели спроса определение размеров спроса индивидов на потребительские товары базируется на формуле второго закона Госсена [1;2;3;7;8;10].

Проф. В.Я.Иохин, Б.Ф.Андреев, Л.С.Тарасевич, Г.С.Вечканов, Р.М. Нуреев, Г.П.Журавлева, С.С.Носова и другие марксистские и немарксистские авторы курсов экономической теории не выделяют проблем в определении спроса на основе “формулы” второго закона Госсена. Обозначим некоторые проблемы в теории потребительского спроса, которые не отмечаются у различных групп авторов современных учебников.

Во-первых, проф. В.Я.Иохин, Л.С.Тарасевич, Р.М.Нуреев, С.С.Носова и другие названные авторы не выделяют проблем в обосновании механизма выбора исходных объектов формирования спроса,

которые образуют необходимые параметры “формулы” спроса, построенной на втором законе Госсена. Во-вторых, проф. В.Я.Иохин, Л.С.Тарасевич, Р.М.Нуреев, С.С.Носова и другие названные авторы не выделяют, что в модели спроса неоклассиков определение механизмов формирования спроса на основе действия второго закона Госсена противоречит принципу деления потребностей индивидов по степени их значимости, без которого невозможно обоснование механизма формирования объектов спроса. В-третьих, проф. В.Я.Иохин, Л.С.Тарасевич, Р.М.Нуреев, С.С.Носова и другие названные авторы не выделяют проблем в обосновании “формулы” закона спроса в модели неоклассиков на основе использования второго закона Госсена, которые выражаются в возникновении ситуаций, в которых использование данной “формулы” оказывается невозможным при данном бюджетном ограничении. В-четвертых, проф. В.Я.Иохин, Л.С.Тарасевич, Р.М.Нуреев, С.С.Носова и другие названные авторы не выделяют положения о том, что определение состояния “равновесия” потребителя на основе “формулы” второго закона Госсена противоречит механизмам удовлетворения потребностей в реальной рыночной экономике.

Рассмотрим некоторые из обозначенных проблем в построениях неоклассической теории спроса в ее кардиналистском варианте. Начнем с характеристики потребностей с позиции теории потребительского спроса.

Проф. В.Я.Иохин, Л.С.Тарасевич, Р.М.Нуреев, С.С.Носова и другие марксистские и немарксистские авторы не выделяют исходных отличий в определении модели спроса Маркса и модели спроса неоклассиков модели поведения индивида и критерия принятия ими решений в процессе формирования спроса.

В кардиналистской версии модели неоклассиков отдельные индивиды формируют спрос на различные предметы потребления на основе “формулы” второго закона Госсена. Основу этой “формулы” спроса составляет принцип оценки индивидами различных предметов по их величине их полезности. Все оценки полезности различных предметов, которые совершаются различными индивидами в процессе формирования ими спроса, принимаются соизмеримыми величинами. В модели Маркса в отличие от модели неоклассиков потребности индивидов и полезности предметов рассматриваются как качественно различные экономические величины, несводимые к единому измерителю. В модели неоклассиков разнообразные потребности индивидов не делятся на различные группы по степени их значимости для существования индивидов. В модели Маркса, напротив, используется критерий деления данных потребностей на различные группы по степени их значимости для существования индивидов. Разделим потребности по степени их значимости для индивида на три основные группы – первичные (основные), вторичные и третичные, и исходя из этого критерия деления потребностей оценим определения модели неоклассиков[3]. В модели Маркса целью индивида

при данных ограничениях общих размеров спроса в виде цен и дохода (бюджетного ограничения) выступает достижение максимально возможной степени удовлетворения возможно большего числа потребностей. Индивиды в теории Маркса отдают приоритет удовлетворению первичных потребностей перед их остальными группами в условиях действующего бюджетного ограничения расходов. В модели неоклассиков индивид при расходовании дохода ставит своей целью достижение максимума общей полезности от данного набора объектов спроса (удовлетворяемых потребностей) при данных ограничениях в виде цен и величины дохода и не отдает приоритета при покупке предметов потребления тем из них, которые удовлетворяют его первичные или основные потребности[7;10]. Индивиды в модели Маркса ставят своей целью достигнуть максимально возможной степени удовлетворения возможно большего числа своих потребностей. Из данных отличий в характеристике потребностей индивидов и модели их поведения в процессе формирования спроса на различные предметы потребления следуют и принципиальные отличия в определении данных моделей механизмов расходования дохода и формирования спроса на предметы (услуги), удовлетворяющие различные группы потребностей. В модели Маркса, как отмечено выше, все потребности оценивают как качественно несравнимые, и они, как принято выше, делятся на несколько групп по степени их значимости для индивида. Из этого исходного положения модели спроса Маркса следует вывод, что при данных ценах на различные предметы потребления и величины дохода (бюджетного ограничения) индивид, который не в состоянии удовлетворить все свои потребности, вынужден отдавать приоритет удовлетворению одних потребностей перед другими. Т.е. в модели Маркса у индивидов отправным пунктом процесса формирования спроса выступает выделение части дохода на удовлетворение первичных или основных потребностей. Вторичные и третичные по значимости потребности индивид вынужден удовлетворять по “остаточному” принципу, или выделять на них часть дохода только после использования дохода на удовлетворение основных потребностей или потребностей первой группы. В модели неоклассиков действует принципиально иной механизм расходования индивидами своего дохода, который находит свое выражение в принципах построения “формулы” второго закона Госсена. Как следует из положений модели неоклассиков, сформулированных в современных учебниках, в “формуле” спроса второго закона Госсена все полезности покупаемых индивидом предметов выражаются в едином общем измерителе – единицах полезности, а размеры спроса на предметы каждого вида определяются на основе соизмерения взвешенных по ценам величин предельных полезностей этих предметов. Из этих положений следует, что в данной модели спроса не действует “алгоритм” распределения дохода между предметами, удовлетворяющими различные потребности, который принимается в модели Маркса. В модели спроса Маркса

спрос на предметы, которые удовлетворяют первичные потребности, формируется изолировано от спроса на предметы вторичных и третичных потребностей. Т.е. в модели Маркса спроса на предметы первичных потребностей определяется “размерностью” этих потребностей и выбором вариантов их удовлетворения конкретным индивидом. “Алгоритм” распределения дохода на покупки предметами, удовлетворяющих различные группы потребностей, в модели неоклассиков предполагает, что ни одна из потребностей не обладает приоритетом перед другими, а части дохода, выделяемые на удовлетворение каждой потребности, определяются одновременно исходя из возможности увеличения общей суммы полезности за счет выделения части дохода на указанную потребность. Т.е. в модели неоклассиков величины спроса на предметы различных групп потребностей оказываются связанными друг с другом, а количественная форма этой связи определяется при данных ценах величиной взвешенных по ценам предельных полезностей различных предметов. В модели спроса Маркса отдельные индивиды ограничивают свои возможности по удовлетворению потребностей второй и третьей группы, но стремятся на счет выбора определенных предметов и услуг достигнуть приблизительно полной степени удовлетворения первичных или основных потребностей. Т.е. с позиции модели Маркса состояние “равновесия” потребителя, которого он достигает в результате рациональной формы расходования своего дохода, характеризуется достижением полной степени удовлетворения основных (первичных) потребностей и у большинства индивидов неполной степенью удовлетворения части всех остальных групп потребностей. В модели неоклассиков действует принцип максимизации общей величины полезности, который предполагает, что индивиды не разделяют свои потребности по степени их значимости для их существования. В результате действия механизмов формирования спроса на основе “формулы” спроса второго закона Госсена индивид в модели неоклассиков оказывается в состоянии “равновесия” в ситуации, которая, исходя из оценки достигаемой степени удовлетворения потребностей, будет принципиально отличаться от определения состояния “равновесия” в модели Маркса. В реальной рыночной экономике индивиды преследуют цель максимального удовлетворения своих потребностей. Но эта цель максимизации уровня удовлетворения потребностей противоречит цели максимизации общей величины полезности, из которой исходят индивиды в модели неоклассиков, что проявляется при анализе механизмов формирования спроса в этой модели. Проблема в обосновании состояния “равновесия” индивида в модели неоклассиков выражается в том, размеры спроса индивида в этом состоянии “равновесия” на предметы различных групп потребностей оказываются несовместимыми с “размерностью” его потребностей. Эта проблема модели неоклассиков не получает рассмотрения у авторов современных учебников.

Проф. В.Я.Иохин, Л.С.Тарасевич, Р.М.Нуреев, С.С.Носова и другие марксистские и немарксистские авторы не выделяют положения о том, что критерий максимизации общей суммы полезности модели неоклассиков противоречит критерию максимизации уровня удовлетворения потребностей, который используют индивиды в реальной рыночной экономике. В реальной рыночной экономике индивиды преследуют цель удовлетворения своих потребностей, и прежде всего первичных или основных потребностей. Из констатации этого положения следует вывод, что критерий поведения индивидов на основе максимизации общей величины полезности, который используют индивиды в модели спроса неоклассиков, не должен противоречить критерию или цели достижения индивидами определенной степени удовлетворения своих потребностей. Т.е. получается, что определение размеров спроса на основе “формулы” второго закона Госсена необходимо оценить исходя из определения состояния удовлетворения потребностей, которого достигает индивид при формировании спроса по данной “формуле”. Но при данном ракурсе рассмотрения “формулы” второго закона Госсена в ней обнаруживаются противоречия. “Формула” спроса второго закона Госсена построена на определениях первого закона Госсена, или закона убывающей предельной полезности [1;3;4;7;8;10]. Но определение функции предельной полезности неприменимо к описанию процессов потребления многих предметов потребления, или процессов удовлетворения потребностей. Т.е. ситуации потребления предметов для удовлетворения различных потребностей индивидов не соответствуют ситуациям одновременного потребления определенного количества данного предмета отдельными единицами или порциям, в которых по определению должен реализовывать свое действие принцип убывающей предельной полезности [6;7]. Но это означает, что определение размеров спроса на основе “формулы” второго закона Госсена построено на исходных некорректных допущениях. Из этого следует, что определение размеров спроса на основе второго закона Госсена несовместимо с действием механизмов, которые обеспечивают формирование спроса исходя “размерности” потребностей индивидов. Невозможность обоснования на основе второго закона Госсена механизмов формирования спроса в размерах, которые соответствуют “размерности” потребностей индивидов можно продемонстрировать при сравнении “размерности” величин в функции предельной полезности с “размерностью” величин спроса в данной “формуле”. Обоснование положения, что полезность каждой последующей единицы определенного предмета меньше полезности предыдущей единицы построено на положении о постепенном насыщении потребности в данном предмете у индивида в едином акте его потребления [7]. Из этого положения следует, что величины в функции предельной полезности должны соответствовать “размерности” количества предмета, необходимого для удовлетворения определенной потребности в одном акте потребления. Но величины

спроса в “формуле” второго закона Госсена должны определять размеры спроса, на которые расходуется месячный доход индивида. Т.е. в этой “формуле” спроса должны получить определение размеры спроса на различные предметы, которые используются для удовлетворения потребностей в многократных актах их потребления, которые отделены друг от друга во времени, и происходят в период между двумя очередными выплатами месячного дохода. Получается, что “формула” спроса второго закона Госсена использует для определения размеров данного спроса функции предельной полезности, “размерность” которых не соответствует “размерности” величин спроса, на которые расходуется месячный доход индивида. Но из этого следует вывод, что на основе данной “формулы” спроса невозможно определить размеры спроса, которые соответствуют реальной “размерности” потребностей, даже если принять, что функции предельной полезности применимы для описания процессов потребления в единых актах использования предметов потребления.

Итак, мы показали, что на основе “формулы” второго закона Госсена невозможно определить размеры спроса, соответствующие реальной “размерности” потребностей индивида. Но это означает, что данная “формула” спроса не позволяет определить размеры спроса исходя из цели удовлетворения потребностей, которую необходимо реализовать индивидам в реальной рыночной экономике. Эта проблема в обосновании “формулы” спроса второго закона Госсена проявляется и при рассмотрении параметров состояния “равновесия” потребителя.

Проф. В.Я.Иохин, Л.С.Тарасевич, Р.М.Нуреев, С.С.Носова и другие марксистские и немарксистские авторы не выделяют проблем в “формуле” “равновесия” потребителя в модели неоклассиков и отличия этого определения от определения формулы “равновесия” потребителя с позиции теории Маркса.

Из определения “формулы” спроса второго закона Госсена следует, что в состоянии “равновесия” индивида величины предельной полезности всех приобретаемых предметов являются не нулевыми величинами [1;4;7;8;10]. Так как эти величины предельных полезностей не равны нулю, то логично принять, что потребность во всех товарах у данного потребителя не достигает полной степени насыщения или удовлетворения. Т.е. получается, что в результате использования “формулы” второго закона Госсена индивид оказывается в ситуации, когда спрос на все предметы, включая и те, которые удовлетворяют его первичные или основные потребности, не соответствует размерам, при которых достигается полное удовлетворение потребностей. Эти выводы модели неоклассиков крайне проблематично совместить с определением положения, в котором оказывается реальный индивид в результате процессов формирования спроса. Примем, что у индивида величина месячного дохода составляет 20 000 руб. При данной величине

дохода целью реального индивида выступает доведение до состояния полного удовлетворения, по крайней мере, основных или первичных потребностей. Для реализации этой цели индивиду необходимо выбрать состав объектов спроса или определить предметы, которые он будет использовать в указанных целях, и одновременно определить размеры своего спроса на них. В состав объектов данного спроса попадает и часть предметов, которые при более высоком уровне дохода данный индивид или покупал бы в большем количестве или от которых вообще отказался бы. Очевидно, что реальный индивид при данных ценах и величине своего дохода не все предметы приобретает в размерах, при которых достигается “точка” полного насыщения всех его потребностей. Но допустимо утверждать, что его первичные или основные потребности удовлетворяются в какой-то приемлемой для него степени, которые позволяют обеспечить процесс его жизнедеятельности. Это положение, которое соответствует реалиям формирования спроса в рыночной экономике, и целям реальных индивидов опровергает модель спроса неоклассиков, которая предписывает индивидам не добиваться удовлетворения своих первичных (основных) потребностей, а стремиться достигнуть максимума общей полезности. Обратимся к примеру в курсе “Микроэкономика” под ред. проф. Л.С.Тарасевича и охарактеризуем положение индивида исходя из критерия удовлетворения потребностей[7]. В этом примере “формула” спроса второго закона Госсена используется индивидом для определения размеров спроса на три общепризнанных предмета удовлетворения первичных или основных потребностей. С позиции критерия удовлетворения потребностей представляются возможными два варианта трактовки состояния “равновесия” потребителя в данном примере. Первый вариант предполагает, что первичные (основные) потребности не удовлетворяются полностью у данного индивида в состоянии “равновесия”, определяемого на основании “формулы” второго закона Госсена. Это положение прямо следует из положения, что предельные полезности всех приобретаемых трех товаров, которые удовлетворяют первичные или основные потребности индивида, в состоянии “равновесия” не равны нулю. Но это означает, что состояние “равновесия” потребителя в модели неоклассиков определено некорректно, так как противоречит необходимости удовлетворения первичных или основных потребностей индивида. Из этого положения следует вывод, что в условиях ценовых ограничений и при данной величине дохода потребитель должен модифицировать свой выбор так, чтобы первичная потребность была удовлетворена на приемлемом для него уровне. Применительно к условиям данного примера индивид должен отказаться от покупки одного из названных предметов и увеличить объемы покупок остальных до максимально допустимого уровня при данных ценах и данном доходе. Например, индивиду логично полностью отказаться от покупки товара 3 и увеличить покупки товара 1 и товара 2 с тем, чтобы на основе этих двух

товаров удовлетворить свою первичную потребность или потребность в питании. Но этот вывод несовместим с действиями потребителя с позиции второго закона Госсена, который предписывает потребителю формировать спрос на все три указанных предмета первичных или основных потребностей в размерах, при которых эта первичная потребность не получает необходимого удовлетворения. Второй вариант трактовки состояния “равновесия” потребителя предполагает, что в этом состоянии “равновесия” потребитель достигает приемлемого для себя уровня удовлетворения первичных (основных) потребностей, несмотря на то, что величины предельных полезностей покупаемых предметов не равны нулю. Но эту трактовку второго закона Госсена крайне проблематично обосновать. Критерий максимизации общей полезности предполагает, что индивид отказывается от формирования спроса в каких-то определенных размерах на предметы первичной группы потребностей и формирует спрос на предметы других групп потребностей в размерах, которые связаны с “размерностью” функции предельной полезности. Но этот вывод противоречит критерию поведения потребителя, направленного на приоритетное удовлетворение первичных (основных) потребностей. Получается, что определение состояния “равновесия” потребителя как ситуации, в которой потребности достигают полного удовлетворения при ненулевых значениях величин предельной полезности, является некорректным. Остается принять положение, что определение состояния “равновесия” потребителя на основе второго закона Госсена предполагает, что все потребности индивида, включая и первичные потребности, не соответствуют уровню их полного насыщения. Но это характеристика состояния “равновесия” потребителя в модели неоклассиков представляется некорректным, так как в реальной рыночной экономике индивиды расходуют свой доход в такой форме на приобретение различных товаров и услуг, при которой, по крайней мере, их первичные или основные потребности достигают “точки” полного насыщения. Эти действия индивидов должны приводить к тому, что в состоянии “равновесия” потребителя величина предельных полезностей предметов, удовлетворяющих первичные потребности должны равняться нулю, а не быть ненулевыми величинами, как это принимается с позиции второго закона Госсена. В модели Маркса в отличие от модели неоклассиков состояние “равновесия” потребителя как ситуация, в которой индивиды достигают приблизительно полной степени удовлетворения своих основных потребностей и неполной степени удовлетворения потребностей более высокого уровня. Это предполагает, что в состоянии “равновесия” в модели Маркса индивид формирует спрос на предметы первой группы потребностей в размерах, которая соответствует размерности данной группы потребностей при выбранном варианте ее удовлетворения. Размеры спроса на предметы других групп потребностей у индивидов с относительно небольшими доходами

оказываются в состоянии “равновесия” меньше размерности этих потребностей.

Итак, мы выделили проблемы в обосновании “формулы” спроса второго закона Госсена, что позволяет утверждать, что количественные размеры спроса на основе данного второго закона определены некорректно. Эти же проблемы возникают в модели спроса неоклассиков и в ординалистской концепции при определении размеров спроса индивидов на различные предметы потребления на основе кривых безразличия. Из данных отличий в определении параметров состояния равновесия индивида в модели спроса неоклассиков и модели спроса Маркса следуют и отличия в определении данных моделей спроса реакции индивидов на изменения цен на различные группы предметов потребления. Рассмотрим ситуации корректировки индивидами параметров состояния “равновесия” при изменениях цен в определении данных моделей спроса.

Проф. В.Я.Иохин, Л.С.Тарасевич, Р.М.Нуреев, С.С.Носова и другие марксистские и немарксистские авторы не выделяют отличий в определении в модели Маркса и модели неоклассиков механизмов изменения параметров состояния “равновесия” потребителя при изменениях цен на различные группы потребностей. Примем, что в “формулу” спроса второго закона Госсена у данного индивида включены в качестве объектов формирования спроса предметы различных групп потребностей и допустим, что цены на предметы первой группы потребностей снижаются. В этой ситуации индивид в определении модели спроса Маркса может реализовать различные стратегии формирования спроса. Так, например, индивид, у которого потребности второй и третьей группы в исходном состоянии “равновесия” не удовлетворяются полностью, может оставить неизменным состав объектов спроса и их величины по первой группе потребностей и увеличивать размеры спроса на предметы второй и (или) третьей группы потребностей. Другим вариантом поведения индивида в указанной ситуации снижения цен на предметы первой группы потребностей является изменение состава объектов спроса по первой группе потребности. Т.е. индивид в модели спроса Маркса в этой ситуации отказывается от покупок некоторых предметов первой группы потребностей и выбирает вместо них более качественные предметы потребления, которые до этого снижения цен были недоступны для него по цене. В этой ситуации индивид может также оставить неизменным состав объектов спроса по первой группе потребностей изменить состав объектов спроса по другим группам потребностей. Очевидно, что с позиции модели Маркса индивид в ситуации изменения цен ставит и решает проблему выбора при новых исходных условиях формирования спроса. Эта модель поведения недоступна для индивида в модели спроса неоклассиков. Из определения механизма формирования спроса на основе второго закона Госсена следует, что в этой ситуации падения цен на предметы первой группы потребностей величина их предельной полезности, взвешенная по

ценам, увеличиться. В этой ситуации индивиды должны увеличивать размеры спроса на предметы первой группы потребностей и одновременно уменьшать размеры спроса на предметы второй и (или) третьей группы потребностей. Но это означает, что в исходном состоянии равновесия индивид находился в ситуации, когда у него выделялась часть дохода на покупку предметов второй и третьей группы потребностей и при одновременном неполном удовлетворении первой группы потребностей. Но эта модель формирования спроса на предметы различных групп потребностей, как показано выше, крайне проблематично обосновать в реальной рыночной экономике. Изменять состав объектов спроса индивиды в модели спроса неоклассиков в отличие от индивидов в модели спроса Маркса не могут. Это определяется тем, что в модели неоклассиков не получает обоснования механизм формирования объектов спроса. Получается, что при падении цен на предметы первой группы потребностей индивид в модели неоклассиков должен продолжать потреблять те же самые предметы потребления, которые он приобретал в исходном состоянии равновесия. Но это положение модели спроса неоклассиков вступает в противоречие с моделью поведения индивидов в реальной рыночной экономике. Многие индивиды в условиях данного бюджетного ограничения вынуждены ограничивать состав объектов спроса по первой группе потребностей относительно недорогими товарами. Поэтому при падении цен на них у индивидов в модели Маркса возникают возможности по изменению состава объектов спроса по первой группе потребностей, что оказывается невозможным с позиции модели неоклассиков. Эта особенность построения модели неоклассиков доказывает ее несовместимость с теми механизмами формирования спроса, которые реализуют индивиды в реальной рыночной экономике. Эти проблемы возникают в построениях модели спроса неоклассиков в ситуации роста цен на предметы первой группы потребностей. В этой ситуации величина взвешенной по ценам предельной полезности предметов потребления по первой группе потребностей уменьшится. Это означает, что с позиции "формулы" второго закона Госсена индивиды должны уменьшить размеры спроса на предметы первой группы потребностей и одновременно увеличивать спрос на предметы второй и (или) третьей группы потребностей. Но эту модель поведения крайне сложно совместить с теми действиями, которые реализуют индивиды в реальной рыночной экономике. Получается, что индивид в модели неоклассиков индивид сокращает потребление предметов, которые абсолютно необходимы для его существования, и одновременно увеличивает спрос на предметы, которые не так необходимы для поддержания его существования. Модель спроса Маркса обосновывает иную модель поведения индивида в этой ситуации роста цен на указанные предметы потребления. Т.е. индивид в этой ситуации должен оставить неизменными размеры спроса на предметы первой группы по-

требностей и сократить размеры спроса на предметы других, менее значимых групп потребностей. Именно так и поступают индивиды в реальной рыночной экономике с тем, чтобы общие расходы на предметы различных групп потребностей не превышали размеров бюджетного ограничения. Эти же противоречия в модели спроса неоклассиков можно выделить и в ситуациях изменения цен на предметы второй и третьей группы потребностей. Итак, получается, что действия индивидов в ситуациях изменения цен на предметы различных групп потребностей с позиции модели неоклассиков вступают в противоречие с поведением индивида в реальной рыночной экономике. Индивид в модели неоклассиков изменяет размеры своего спроса на различные группы предметов потребления, не считаясь со значимостью различных групп потребностей для его существования. Но такую модель поведения невозможно совместить с моделью поведения реальных индивидов, что доказывает некорректность исходных допущений модели неоклассиков.

Итак, мы выделили некоторые проблемы в обосновании формулы спроса на основе второго закона Госсена. Эти же проблемы возникают и при рассмотрении модели спроса неоклассиков исходя из ординалистской концепции, что требует отдельного рассмотрения.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Андреев Б.Ф. Системный курс экономической теории. СПб.: Лениздат, 1998. 506с.
2. Баликоев В.З. Общая экономическая теория. М.: Издательство "Омега-Л", 2010. 684с.
3. Блюмин И.Г. Критика буржуазной политической экономии. – М.: Издательство Академии наук СССР, 1962, 872с.
4. Иохин В.Я. Экономическая теория: Учебник. М.: Экономистъ, 2004. 861с.
5. Мелкумян В.М. К анализу механизмов потребительского выбора в теории спроса. Вестник Орловского государственного университета. Серия: новые гуманитарные исследования. №3(44), 2015, С.302-306
6. Мелкумян В.М. К обоснованию исходных теорем теории потребительского спроса. Вестник Самарского муниципального института управления. 2015, №2(31). С.124-132
7. Тарасевич Л.С., Гребенников П.И., Леусский А.И. Микроэкономика. Учебник для бакалавров. М., 2012, 543с.
8. Тарануха Ю.В. Микроэкономика: учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям.- М.: Издательство "Дело и Сервис", 2011.- 608с.
9. Политическая экономия (экономическая теория): Учебник/ Под общей редакцией д.э.н., проф. В.Д.Руднева. 3-е изд. М.: "Дашков и К", 2012. 856с.
10. Экономическая теория: Учебник. /Под общ. ред. акад. В.И.Видяпина, А.И.Добрынина, Г.П.Журавлевой, Л.С.Тарасевича. М.:ИНФРА-М, 2008, 747с.

НОВІ ПІДХОДИ ДО КОРПОРАТИВНОГО МАРКЕТИНГУ

Коломицева О.В.

*доктор економічних наук, професор
Черкаський державний технологічний університет, Україна*

Пальонна Т.А.

*кандидат технічних наук, доцент
Черкаський державний технологічний університет, Україна*

Бурцева Т.І.

*кандидат економічних наук, доцент
Черкаський державний технологічний університет, Україна*

NEW APPROACHES TO CORPORATE MARKETING

Kolomytseva O.V.

*Doctor of Economic Science, Professor
Cherkasy state technological university, Ukraine*

Palonna T.A.

*PhD, Associate Professor
Cherkasy state technological university, Ukraine*

Burceva T.I.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Cherkasy state technological university, Ukraine*

Анотація

Розглянуто основні зміни, що відбуваються в сфері маркетингу в світовій економіці. Проаналізовано тенденції розвитку корпоративних маркетингових схем на території України, виділені їх особливості. Сформульовано напрямки розвитку інтернет-маркетингу з урахуванням сучасних умов.

Abstract

The main changes in the sphere of marketing in the world economy are considered. The tendencies of development of corporate marketing schemes on the territory of Ukraine are analyzed, their features are highlighted. Directions of the development of Internet marketing are formulated with due regard for modern conditions.

Ключові слова: корпоративний маркетинг, інтернет-маркетинг, ATL, BTL маркетинг, персоналізація.

Keywords: corporate marketing, internet marketing, ATL, BTL marketing, personalization.

Бурхливий розвиток науково-технічного прогресу і інформатизація бізнесу є важливими факторами переорієнтації основних напрямків діяльності більшості підприємств, в тому числі, виникнення нових видів корпоративного маркетингу, а також зміна моделей традиційних видів маркетингу. Одним з результатів науково-технічного прогресу є створення принципово нового виду маркетингу - інтернет-маркетингу. Питання інтернет-маркетингу є предметом наукових досліджень багатьох зарубіжних авторів, наприклад Хенсона В., Хартмана А. і ін. В них, зокрема, досліджуються тенденції розвитку віртуальної економіки, питання формування та специфіки маркетингу в інтернет-просторі, відміну ATL від BTL маркетингу і т.д. [1, с. 9].

Традиційну маркетингову модель можна представити у вигляді блок-схеми, де на вершині буде ваша компанія з найнятої фірмою, що управляє всім маркетингом компанії і рекламою. Дана фірма швидше за все не розуміє специфіку вашого бізнесу і динаміку розвитку галузі. Раніше вважалося, що для просування товару на ринок досить знати стратегію традиційної моделі реклами і маркетингу. А в нинішніх умовах ця модель застаріває:

- отримало розвиток поняття Social Media World, коли споживачі частіше висловлюють свою власну думку і слухають однолітків («people like me»). З поширенням інтернету люди перестали звертати увагу на повідомлення від будь-яких великих організацій;

- зросло значення психології споживачів. Чим більше ви знаєте про психологію вашого цільового ринку - чому і як приймаються рішення про покупку - тим точніше можуть бути ваші рекламні повідомлення;

- агентство не зможе ефективно тренувати і направляти ваших менеджерів з продажу. Відділи маркетингу і продажів повинні працювати в тісній співпраці, щоб створювати життєздатні гасла. У разі виробничого підприємства в рекламній кампанії будуть задіяні вже три сторони, кожна з яких переслідує особисті цілі.

- кожен блок в цій моделі ізольований від інших. Відділ продажів не знає, що придумує маркетолог і PR. В результаті медіавставки сприймаються споживачами поза цільового ринку.

- покупці діють відповідно до власних поривів, а не ваших. Тому основні зусилля повинні

бути спрямовані на те, щоб дізнатися про цільовий ринок якомога більше (професія, посада, переконання або очікування, що відносяться до вашого продукту або послуги середньостатистичного покупця). В даному питанні допомоги може BTL-маркетинг («below the line»), який об'єднує форми маркетингової комунікації, що не належать до ATL (телевізійної, друкованої, зовнішньої реклами), а саме: сейлз-маркетинг або стимулювання збуту в місцях продажів (цінове стимулювання, купони, розіграші призів, подарунки за покупку, промо-акції, дегустації тощо); стимулювання маркетингових посередників (трейд-маркетинг); програми лояльності; спонсорство; прямий маркетинг (директ-маркетинг); реклама в точках продажів (POS матеріали); подієвий маркетинг.

Виходячи з вищевикладеного в новій маркетинговій моделі консалтингові фірми перестають бути партнером. Їх понизили на один щабель, до статусу постачальника. Місце партнера можуть займати маркетингові підрозділи фірми, чия робота полягає в розробці конкретних рекламних повідомлень.

Дана модель є життєздатною в сучасний умовах, тому що дуже мало аутсорсингових агентств знають ваш бізнес досконально і ще менше знають що-небудь про психологію вашого цільового ринку.

Використання Інтернету також вносить нові особливості і переваги в порівнянні з маркетингом, заснованим на традиційних технологіях. Ось деякі з них:

1. перехід ключової ролі від виробників до споживачів. Одними з найбільш фундаментальних якостей, привнесених Інтернетом в світ сучасної комерції, є перехід ключової ролі від виробників до споживачів. У такій ситуації увага покупців стає найбільшою цінністю, а встановлені взаємини з клієнтами - головним капіталом компанії.

2. глобалізація діяльності і зниження транзакційних витрат. Інтернет значно змінює просторовий і часовий масштаби ведення комерції. Він є глобальним засобом комунікації, який не має ніяких територіальних обмежень, при цьому вартість доступу до інформації не залежить від віддаленості від неї, на противагу традиційним засобам, де ця залежність прямо пропорційна. Таким чином, електронна комерція дозволяє навіть найдрібнішим постачальникам досягати глобальної присутності і займатися бізнесом у світовому масштабі. Часовий масштаб в середовищі Інтернету також значно відрізняється від звичайного. Висока ефективність комунікативних властивостей останнього забезпечує можливість скорочення часу на пошук партнерів, прийняття рішень, здійснення угод, розробку нової продукції і т.д. Інформація та послуги в Інтернеті доступні цілодобово. Крім того, мережі Інтернет властива гнучкість комунікативних характеристик, що дозволяє легко проводити зміни представленої інформації, і, тим самим, підтримувати її актуальність без тимчасової затримки і витрат на поширення.

3. персоналізація взаємодії і перехід до персонального маркетингу. Використовуючи засоби

електронної взаємодії, компанії можуть отримувати детальну інформацію про запити кожного індивідуального замовника і автоматично надавати продукти і послуги, що відповідають індивідуальним вимогам. Одним з простих прикладів може служити персональний вигляд веб-сайту для кожного з клієнтів або партнерів компанії.

4. зниження трансформаційних витрат. Воно може досягатися за рахунок оптимального вибору структури товарного асортименту, скорочення часу на розробку і впровадження нової продукції, обґрунтованої політики ціноутворення, зниження числа посередників, витрат на збут і т.д.

Освоюючи інтернет-маркетинг, компанії стикаються з безліччю питань, включно з тим, як створити привабливий сайт, рекламувати продукт в Інтернеті, побудувати модель вигідного і прибуткового бізнесу. Компанії також набувають досвіду в управлінні взаємодією з клієнтами (CRM), суть якого - задоволення індивідуальних потреб кожного окремо цінного клієнта. Для цього необхідне створення клієнтської бази даних і використання методу, що дозволяє аналізувати тренди, сегменти ринку і індивідуальні потреби [2, с.61].

Досліджуючи динаміку розвитку інтернет-маркетингу в Україні варто зосередитися на аналізі структури користувачів мережі Інтернет. Кількість користувачів Інтернет в світі і, зокрема, в Україні щорічно збільшується в кілька разів. Згідно з даними соціологічного дослідження, проведеного дослідницькою компанією «InMind» для Інтернет-Асоціації України, станом на кінець 2017 року частка регулярних користувачів Інтернету (користуються 1 раз на місяць і частіше) в 2017 склала 64% населення, при цьому Інтернет вдома є у 63,35% користувачів. У порівнянні з даними попередніх досліджень, які проводилися за підсумками 1 півріччя 2017 року, проникнення регулярних інтернет-користувачів старше 15 років в Україні збереглося приблизно на тому ж рівні - 64,04% (у середині 2017 було 64,84%). Але при цьому вперше відбулося помітне зниження абсолютного числа регулярних користувачів в Україні - з 21,6 млн середини 2017 року до 21,0 млн за підсумками грудня минулого року. Таке зниження можна пояснити міграційним відтоком населення та зменшенням загальної кількості постійних жителів України, головним чином за рахунок міграції за кордон населення України у віці 18-45 років. Найбільш активне зростання спостерігається в західних регіонах країни, сільській місцевості та серед користувачів старшої вікової групи. Зокрема, сільські жителі лідирують серед користувачів мобільного Інтернету - 42% українських абонентів мобільного інтернет-доступу проживають в селах.

Ступінь готовності жителів різних областей України до придбання товарів через систему електронного бізнесу залежить від активності користувачів цих регіонів. Так, в центральних областях кількість користувачів Інтернету становить 51%, трохи менше через складне геополітичне становище в східних - 34%, в західних областях - 46%. Найменша

кількість користувачів в північних областях, становить всього 26% населення у віці від 15 років. Причина такого розриву криється не тільки в різному рівні проникнення Інтернету в різні населені пункти України, а й в тому, що багато представників цього бізнесу не розвивають свою діяльність в даному напрямку в регіонах, обмежуючись переважно великими містами [3]. Останнім часом за рахунок діяльності компаній Нова пошта, Інтайм та інших ситуація почала стрімко змінюватися на краще.

З прискоренням науково-технічного прогресу інтернет-маркетинг в Україні також набуває розвитку. Підтвердженням цього є той факт, що з кожним роком витрати на рекламу в мережі Інтернет зростають і становлять значну частку рекламних бюджетів рекламодавців. Так, все більше число компаній включає інтернет-маркетинг в перелік використовуваних маркетингових інструментів, причому все більше число фірм використовує Інтернет на всіх етапах своєї діяльності. Внаслідок цього останнім часом відбувається перехід від використання застарілих сайтів з обмеженою функціональністю до концепції створення сайту як повноцінного маркетингового інструменту.

У зоні .ua найбільш дієвими, за останніми даними, є цінове стимулювання і програми лояльності. Згідно зі статистикою порталу <https://prom.ua> більше 50% нових користувачів спочатку переглядають категорії товарів зі знижками та спеціальними пропозиціями. До ефективних інструментів щодо стимулювання виборців відносяться також «Товарні інформери».

В останні 2 роки стрімко набирають популярність сервіси онлайн-додатків, які надають пропозиції цінового характеру та можуть замінити собою відвідини сайту. За даними аудиторської компанії Factum Group кількість звернень (замовлень) до додатків стабільно збільшується [4].

Просуванню даного виду маркетингу в пошукових системах сприяє також і зростання числа доменів, що посилаються на сторінки з пропонованими послугами. Потрібно врахувати і те, що триває інтернетизація населення України, збільшення кількості людей, що користуються смартфонами, планшетами і пристосування населення до «тимчасової міграції». Така складова BTL, як спеціальні заходи (спеціальні

події), дозволяє компанії сформувати і підтримувати корпоративний імідж, охопити великі аудиторії, підвищує довіру до компанії [5]. Для популяризації окремих подій використовують різні засоби інтернет-маркетингу - банери, відеоролики, статті в блогах і т.д.

Активності брендів на ринку чітко диференціюються залежно від структури руху товару і завдань, які стоять перед виробником продукту. Згідно діючої системи дистрибуції, завдання BTL можуть бути наступні: збільшення лояльності гравців каналу руху товару до продукту; збільшення продажів в певний період часу; стимулювання інтересу до продукту і підвищення його впізнаваності серед осіб, які приймають рішення про закупівлю; поліпшення знання специфіки продукту (знання продукту); пряме стимулювання продажів.

Виходячи з результатів даного дослідження можна зробити висновок, що на сьогодні інтернет-маркетинг є не тільки «на часі», а й поступово перетворюється на основний вид комунікації зі споживачами різних галузей економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Литовченко І.Л., Пилипчук В.П. Особливості Інтернет-маркетингу / І.Л. Литовченко І.Л., В.П. Пилипчук // Інтернет-маркетинг: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 184 с.
2. Котлер Ф.К. Маркетинг менеджмент. Експрес-курс. 2-е изд. / Пер. с англ. под ред. С. Г. Божук. СПб.: Питер, 2006. – 464 с.
3. Проникнення інтернету в Україні. 2017 рік [Електронний ресурс]. – Київ, 2018. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1MBQ_5p9fU55mJifC7xXW4FNVKIM_u4t3/view. – Дата доступу: 15.05.2018.
4. Дані панелі. Квітень 2018 [Електронний ресурс]. – Київ, 2018. – Режим доступу: http://inau.ua/sites/default/files/file/1805/presentation_osm_april_2018.pdf. – Дата доступу 16.05.2018.
5. Журнал «Новости маркетинга». [Електронний ресурс] / Новости маркетинга. – Москва, 2014. – Режим доступу: <http://www.marketingnews.ru>. – Дата доступу: 18.05.2018.

HISTORY

ДО ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ІВАНА ФРАНКА

Лук'янчук Л.Я.

кандидат історичних наук,
доцент кафедри української мови, літератури та культури
КПІ ім. Ігоря Сікорського

ABOUT THE PROBLEM OF EUROPEANIZATION OF UKRAINIAN CULTURE IN TRANSLATION ACTIVITY OF IVÁN FRANKO

Luk'yanchuk L.

Candidate of Historical Sciences
Associate Professor of
the Department of Ukrainian Language, Literature and Culture
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

Анотація

Стаття присвячена дослідженню багатогранної діяльності І.Я. Франка в контексті європейської культури. Видатний український письменник, перекладач, видавець, публіцист, науковець, громадський і політичний діяч України кінця XIX – початку XX ст. протягом сорока років плідної праці сприяв зміцненню зв'язків між Україною та Європою. Основна увага приділяється перекладацькій діяльності І. Франка, завдяки якій він створив теорію перекладу та сформував багатоаспектне культурне явище – український літературний європеїзм.

Abstract

The article is devoted to the multifaceted activities of I. Franko in the context of European culture. An outstanding Ukrainian writer, translator, publisher, scientist, publicist, public and political figure of Ukraine late XIX – early XX century for forty years of fruitful work has contributed to the strengthening of ties between Ukraine and Europe. The object of our research is translation of I. Franko, through which he created the theory of translation and formed a multidimensional cultural phenomenon – Ukrainian literary Europeanism. The article highlights the question of the ownership of the artist's work to the European tradition that he had consistently circulated, attracting Ukrainian readers to the European cultural space.

Ключові слова: європейська культура, європейськість, європеїзм, літературна мова, переклад, І. Франко.

Keywords: European culture, European identity, Europeanism, literary language, translation, Ivan Franko.

Франко увійшов в історію світової культури не тільки як видатний письменник (поет, прозаїк і драматург), а також як учений, публіцист, літературний критик, перекладач, видавець, організатор передового літературного руху та визначний громадський і політичний діяч України кінця XIX – початку XX ст. Доктор філософії (1893), дійсний член Наукового товариства імені Шевченка (1899), почесний доктор Харківського університету (1906) / протягом сорока років невтомної праці поповнив культуру українського народу близько 45000 творами найрізноманітніших жанрів, написаних не лише українською, а й польською, німецькою, чеською, російською мовами [1]. Він є автором художніх творів, низки наукових праць із проблем мовознавства, теорії літератури, фольклористики, політичної економії, суспільно-політичної думки, загальної історії.

Упродовж усього свого творчого шляху І. Франко прагнув збагатити духовну культуру України, вплинути на її розвиток, вивести на загальносвітовий рівень, зміцнюючи взаємини з найрозвиненішими національними культурами й заявляючи світові про українські культурні надбання. Своєю творчістю і багатогранною літературною і громадською працею він створив цілу епоху в історії української культури літератури. Тож мета статті – спроба узагальнити результати попередніх досліджень про діяльність І. Франка в контексті європейської культури та, враховуючи історичну добу, в якій жив і творив митець, показати, що і творчість, і біографія письменника сягають своїм корінням й заглиблені в європейську культуру, в її традиції, які він послідовно й наполегливо поширював та втілював у своїх творах на різну тематику

Різномпланова творчість Івана Франка на межі століть посіла важливе місце в контексті європейської культури. Ця науково-культурна діяльність сприяла зміцненню зв'язків між Україною та Європою, активно залучала українських громадян до європейського політичного й культурного простору, визначила їхнє місце в європейській культурі.

Щодо проблематики європейськості Івана Франка, то вона неодноразово поставала об'єктом наукових досліджень, зокрема монографічних і дисертаційних робіт різних гуманітарно-суспільних напрямків, аналізувалася в численних публікаціях, присвячених досить широкому діапазону діяльності І. Франка (Р. Зорівчак, О. Забужко, Д. Наливайко, В. Матвіїшина, О. Пахльовська, С. Павличко, Д. Павличко, М. Москаленко, Т. Гундорова, Г. Вервес, І. Журавська, Л. Рудницький, Я. Прихода, І. Веретейченко, О. Порядна, І. Теплий, Г. Штонь та ін.).

Усі дослідники творчості Івана Франка, якої б грані його таланту не торкалися, так чи інакше порушували проблему європейськості письменника, адже уся його спадщина – й наукова, й поетична, й перекладацька, й публіцистична – ґрунтувалася на різних європейських культурах, у ній органічно й досить повно присутня Європа з усіма своїми темами, ідеями, способом життя, проблематикою. «Іван Франко, – пише Г. Штонь, – напрацював у собі і усім по собі полишеним чи не першого і на тоді чи не єдиного (принаймні до появи Лесі) у к р а ї н ц я, який ніде не почувався загумінковим, не був на задвірках ні Європи, ні світу» [2, с. 50]. Однак європейськість у творчості Івана Франка, і концепт Європа зокрема, на наш погляд, ще недостатньо досліджені.

Талант Івана Франка найбільше проявився в літературних жанрах. Він широко відомий світовому загалу як видатний український письменник (прозаїк, поет, драматург), перекладач, науковий критик і дослідник проблем філології, видавець, редактор, публіцист, популяризатор європейської та української літератур. В усій своїй літературній діяльності Франко керувався принципом, який він так поетично і стисло виклав у своєму «De profundis»: «Правді служити, неправду палити вічну дай страсть» [3, с. 38].

Дослідники підрахували, що найповніший бібліографічний показник творів Івана Франка містить понад 6 тисяч назв – художніх, публіцистичних жанрів, наукових досліджень, численних перекладів чи не з усіх літератур і мов світу, величезну кількість рецензій, статей, оглядів, відгуків на більшість загальнокультурних тем. Важко назвати когось з інших письменників світового значення, геній якого так плідно виявився б у різних сферах творчості та який би залишив стільки наукових і мистецьких творів, як Іван Франко [4].

Івана Франка написав понад 100 оповідань, близько 15-ти драматичних творів, чимало повістей та романів надзвичайно широкої тематики, видав талановиті книги для дітей, перекладав твори світових класиків з 14-ти мов, зокрема з польської, чеської, сербської, хорватської, німецької, англійської,

французької, російської, старогрецької, римської, арабської, асиро-вавилонської та інших мов. Ще за життя Івана Франка його твори перекладалися багатьма мовами народів світу. Видатні європейські вчені покликалися у своїх працях на його художні та публіцистичні твори та наукові дослідження в різноманітних галузях науки, високо оцінювали переклади з інших мов українською [5; 6, с. 5]. Вважаємо, ця проблема ще не досліджена повною мірою й надалі заслуговує на увагу. Одним із перших дослідників перекладної спадщини письменника з інших мов був Федір Погребеник. Він констатував, що твори І. Франка почали перекладати іншими мовами – слов'янськими й неслов'янськими – ще при житті письменника, понад сто років тому. За влучним висловом ученого, почався процес входження поезії, прози, драматургії письменника в інші літератури, творче спілкування багатьох письменників – більш чи менш відомих – із Франковим словом [7, с. 167]. Досліджуючи творчий шлях Івана Франка, науковці визначили три основні напрями діяльності письменника, інтерпретація яких, власне, і зробило його великим стратегом національної культури. По-перше – це секуляризація (послаблення релігійного впливу) на різні сфери галицької культури; по-друге – цілком новаторська концептуалізація політичної та культурної перспективи України як цілісного культурно-історичного феномена; по-третє – послідовна цілеспрямована європеїзація української культури. Хоча цей термін «європеїзація» з'явився відносно недавно, лише у другій половині ХХ ст., однак І. Франко майже на ціле століття випередив своїх сучасників і передбачив основні шляхи історико-культурного розвитку України як загалом, так і в царині української літератури, долучивши її до тем і моделей загальноєвропейського та загалом світового літературного процесу [8, с. 21].

Сучасні дослідники підкреслюють, що Франкова програма європеїзації сягала розмірів не лише ідейного наснаження української літератури європейськими традиціями, а й буквально здійснювалася екстраполяція окремих жанрів чи, скажімо, поетичних форм на терени національної традиції. Але це жодною мірою не суперечило його переконаності в цілковито своєрідному характері власне української літератури. Йшлося — і це важливо — про інформативне наповнення знанням про зовнішню реальність культури, відірваної через політичні обставини від світу, й аж ніяк не проводилася безпосередня орієнтація на цю культуру з чужими моделями. Форма цієї європеїзації була, по суті, підпорядкована важливій культурологічній і, вочевидь, інноваційній на той час концепції Івана Франка історії літератури як фрагменту цивілізаційного виміру й відтак історії національної літератури в контексті світових культурологічних процесів та віянь [8, с. 21]. Саме такий зміст європеїзму містять твори науковця й публіциста, який своєю працею активно сприяв зміцненню зв'язків між Україною та Європою, робив усе, щоб «прилучити громадян до європейського політичного та культурного досвіду» [9, т. 50, с. 70]. Іван Франко разом із іншими культур-

ними діячами й письменниками сприяли входу українського письменства в європейський культурний контекст, формуванню багатоаспектного культурного явища – українського літературного європеїзму.

Ідеологічно й політично європеїзм як орієнтація на демократично-радикальні рухи Заходу приходить на зміну ідеології слов'янофільства в шістьдесяті роки XIX століття, бо панівною традицією в тому часі, якої молодша генерація намагалася зрестися, було саме українофільство й народництво. На рубежі XIX – XX століть досить поширеними стали ідеї щодо відкритості української культури. Ситуація в українській літературі, починаючи від XIX і протягом XX століття визначається як один із найскладніших і найсуперечливіших періодів загальнокультурного історичного процесу й одночасно найпліднішим в її розвитку. У літературі цього періоду існував своєрідний феномен роздвоєння художнього мислення українських письменників на європейську свідомість і національну підсвідомість. В українській літературі простежуються впливи філософських, релігійних і естетичних структур, що виразно тяжіють до західного феномену.

«Українці, — писав І. Франко, — відкликаючись на віяння часу і потреби суспільності, почали й собі ж творити нову літературу на народній мові і пройняту новочасними гуманними та просвітними ідеалами. Ся література була дуже слаба, довгий час уважалася прищипкою літератури російської і, певно, тільки яко така й була толерована» [9, т. 29, с. 310]

Слушно зауважити, що І. Франко жив у Габсбурзькій імперії, і його безпосереднім життєсвітом були не Росія з її Москвою, Петербургом та «Сибір'ю неісходимою» (Шевченко, «Кавказ»), а через Галичину, столицями якої були Львів, Краків та Відень, університетські центри у Празі, Будапешті тощо. Франко тривалий час жив у Відні й був добре знавця на європейських традиціях. Оприлюднені невідомі українському загалу збірки німецькомовних та польськомовних його творів і статей того періоду, захоплювали багатьох європейських культурних діячів. Зважимо й на те, що митець в тому часі активно співпрацював із польськими лівими колами і, взагалі, досить цікавився настроями, інноваційними віяннями в німецькій, польській, англійській та інших літературах та культурах народів світу [10].

Перекладацька діяльність серед творчого доробку посідає особливе місце хоч би тому, що була для І. Франка важливим засобом зближення народів, взаємозбагачення розвитку їхніх культур. Будучи знавцем багатьох мов, він розпочав працювати над перекладами ще гімназистом старших класів і не покидав цієї справи аж до останніх днів свого життя. Письменник невтомно перекладав чужоземну літературу, починаючи від шумеро-вавилонської до декадентської, від давньоіндійського епосу до європейського Середньовіччя, від античної літератури до сучасного в тому часі натуралі-

зму. Але перекладач виступає не лише як просвітитель, він намагається ознайомити українську громадськість з політично-актуальними творами, їхніми ідеями та способом осягнення й розв'язання проблем [11, с. 65].

Перекладацький доробок І. Франка охоплює величезний діапазон світового письменства та усної народної творчості від найдавніших часів до поч. XX ст. [12, с. 244]. Письменник переклав українською твори близько 200 авторів із 14 мов та 37 національних літератур, у т.ч. зразки вавилонської, єгипетської, староіндійської, староарабської словесності, античного письменства (насамперед поеми Гомера та Гесіода, діалоги Платона, а також великий «Вибір із старогрецьких поетів»), ліричної та епічної поезії народів світу («Слово про похід Ігоря»), «Рукопись Короледворська», «Пісня про Нібелонгів», численні народні пісні, балади та романси), класичні твори А. Данте, В. Шекспіра, Дж. Мільтона, Р. Бернса, Дж.-Г. Байрона, П.Б. Шеллі, Т. Гуда, Г.-Е. Лессінга, Й.-В. Гете, Ф. Шіллера, Г. Гайне, К.-Ф. Маєра, В. Гюго, Е. Золя, А. Доде, П. Верлена, Г. Ібсена, О. Пушкіна, М. Лермонтова, М. Гоголя, А. Міцкевича та багатьох інших [4].

«Якщо, — підсумовує дослідник В. Мелешко, — все ним написане поділити на дні його життя, то одержимо колосальний результат: двадцять сторінок щодня» [13, с. 61]. Як стверджує Л. Григор'єва, «за обсягом перекладених творів народів світу різних епох Іван Франко взагалі не мав собі рівного перекладача у жодній літературі. Він переклав українською мовою близько двохсот творів, починаючи з шедеврів античності, середньовіччя і закінчуючи кращими зразками художнього слова на початку XX сторіччя (з німецької літератури – близько 30 великих творів, незчисленну кількість віршів; з англійської літератури – понад 40 прозаїчних та драматичних творів, а також велику кількість віршів та балад; з французької літератури – близько 20 прозових та 60 поетичних творів; з російської – близько 30 прозових та 30 поетичних творів)» [14, с. 46]. Це дані, може, дещо й потребують уточнення, але вони однозначно свідчать про величезний обсяг творчої праці, здійсненої письменником.

У додаткових книгах до 50-томного зібрання творів, які недавно побачили світ [15, т. 51; т. 52; т. 53], опублікували праці, які раніше з ідеологічно-номенклатурних міркувань не включили до 50-томника або не змогли знайти з огляду на закритість фондів. У додаткових томах побачили світ ще понад 80 нових перекладних поетичних творів та 91 прозовий. А це понад 40 прозаїків та 46 поетів, серед яких і безіменні, що складають понад 170 творів (171) та 86 авторів [6].

Маючи величезну ерудицію і творчо переробляючи кращі досягнення світової літератури, І. Франко своїми перекладами прагнув зробити літературу різних країн частиною української культури. Він надавав величезного значення перекладацькій діяльності. «Переклади чужомовних творів, чи то літературних, чи наукових, — пише І. Фра-

нко, — для кожного народу являються важним культурним чинником, даючи можливість широким народним масам знайомитися з творами й працями людського духу, що в інших краях, у різних часах причинялися до ширення просвіти та підіймання загального рівня культури. Добрі переклади важних і впливових творів чужих літератур у кожного культурного народу, починаючи від старинних римлян, належали до підвалин власного письменства» [9, т. 39, с. 7].

Шукаючи відповіді на запитання про значну кількість перекладів, професор Л. Рудницький знаходить пояснення в тому, що Іван Франко, знавець багатьох іноземних мов, був обізнаний із шедеврами світової літератури й перекладав їх із художньо-естетичних мотивів, щоб поділитися цими скарбами зі своїм народом. Поет усвідомлював, наскільки обмеженим був світогляд його земляків і намагався розвинути їхній інтелект за допомогою перекладів [16, с. 144]. І. Франко розглядав переклад насамперед як націєтворчий чинник, він був переконаний, що становлення української нації, розвиток мови та культури в усій її цілісності можливі лише на певному культурному рівні. Високо оцінювалась масштабність перекладацької діяльності І. Франка порівняно з досягненнями відомих зарубіжних митців. «Якби зібрати всі переклади Івана Франка (закінчені і незакінчені), — пише вчений О. Білецький, — вийшла б колосальна антологія світової поезії <...>. Це було б щось більше, ніж знаменитий в свій час збірник Гердера — *Голоси народів*, і не менше, ніж величезна робота в галузі поетичних перекладів Я. Верхліцького, відомого чеського поета XIX сторіччя» [17, с. 163]. Поділяючи погляди з О. Білецького, дослідник М. Москаленко зазначає, що «місце Івана Франка в історії українського перекладу унікальне. Мабуть, ніхто не вклав більше від нього енергії та праці у справу художнього відтворення українською мовою багатьох скарбів літератури і фольклору різних епох та народів» [18, с. 175]. Окрім цього, він підкреслює інформаційно-просвітницьку мету перекладача, яка була невід'ємною від культуротворчої мети, усе це визначає потужні зусилля І. Франка як майстра слова, подвижника, першовідкривача.

Літературні та історичні зв'язки України й Західної Європи започатковані за Київської Русі, яка на той час була одним з найбільших державних утворень та важливим центром цивілізації. Саме тоді з'явилися і традиції перекладу. Свого часу Д. Чижевський стверджував, що «приєднання України до традиції європейського культурного світу» розпочалося ще в стародавній князівській добу християнізації країни, і згодом означало «безпосередній за цим розвиток широкої обсягом та глибокої змістом і красної формою літератури», а також завоювання «цінності чужої та вищої культури» [16, с. 203].

Лише з середини XIX ст. стало можливим обговорення в українському літературно-мистецькому середовищі проблем українськості та європейськості, питань перекладу творів зарубіжної літератури українською мовою. Першим, хто дав

поштовх до розгляду цих проблем в середовищі української інтелігенції, був П. Куліш. У наукових розвідках окреслюється історичне значення діяльності Франка-перекладача, який утвердився в цій галузі як новатор, першовідкривач нових шляхів у розвитку художнього перекладу. Діяльність І. Франка являє собою «істотну цінність для теорії та практики перекладу, оскільки предметом вивчення виступає не тільки його теоретичні настанови, але і його власні переклади» [219, с. 7]. «За обсягом перекладених творів народів світу різних епох І. Франко взагалі не мав собі рівного перекладача у жодній літературі», — стверджує Л. Григор'єва [14, с. 43]. Високо оцінював перекладацьку діяльність І. Франка й дослідник О. Домбровський. Про його працю «Дещо про штуку перекладання» писав: «Ця робота Франка є не стільки практичним порадищем для перекладачів, скільки справжньою теорією перекладу, створеною на основі його довголітньої перекладацької практики та творчих шукань у повному погодженні з його світоглядом та літературно-теоретичними поглядами» [20, с. 308]. Слід зауважити, що створена І. Франком теорія перекладу ще не проаналізована повною мірою, ще не досліджені його теоретичні принципи в практичній перекладацькій діяльності.

Дослідниця О. Хрустовська зазначає, що «Франко через переклад прилучив твори шістдесятих письменників світу до української літератури» [21, с. 56]. Це є втіленням його послідовної і цілеспрямованої програми європеїзації української культури, яка мала на меті залучення українського читача до тем, моделей, окремих жанрів світового літературного процесу. Його програма європеїзації, по суті, була підпорядкована важливому культурологічному чиннику і ґрунтувалась лише на інформативному насиченні, «Діяльність Франка і як перекладача, і як оригінального автора, — зазначає О. Білецький, — доценту розбила теорію літератури «для хатнього вжитку». Саме він прорубав для українського народу «вікно», але не стільки в Європу, а й в усі сторони світу» [17, с. 163].

Перекладацьку діяльність І. Франка слід розглядати в контексті доби, урахувати цілий ряд тодішніх несприятливих чинників, а саме: відсутність літературних норм української мови, нечисленність українського читача, значне — майже на сто років — відставання української літератури від інших у галузі перекладацтва (якщо російський досконалий переклад Шекспірового «Короля Ліра», здійснений М. Гнідичем, датується 1809 р., то український переклад П. Куліша побачив світ аж у 1902 р.) [11, с. 66].

Складна мовна ситуація склалась після появи Валуєвського циркуляра 1863 р. та Ємського указу 1876 р., метою яких було заборонити видавання будь-якої літератури українською мовою, зокрема оригінальних і перекладних творів, за винятком історичних документів і художніх жанрів, які дозволяли друкувати тільки російським правописом і після розгляду рукописів Головним управлінням у справах друку. Існування двох літературно-мовних

традицій, зокрема на Галичині, де постійно не стигали мовні суперечки між «народовцями» й «москвофілами» між прихильниками «фонетичного» та «етимологічного» правопису, де була сильною і живою діалектна мова, тісні контакти з іншими слов'янськими й неслов'янськими мовами мали певний вплив на І. Франка щодо єдності літературної мови.

У рецензії на переклад «Фауста» Гете, здійснений І. Франком, М. Драгоманов із гордістю наголошував, що за допомогою перекладацької діяльності митець має довести унікальність, винятковість рідної мови, а ніяк не відрубність та меншовартість, і тим самим відкрити шлях до свободи: «Перекладачу І. Франку належить честь доказати московським націоналістам, а разом з ними і всім великоруським літераторам, що українська мова за багатством, витонченістю і гнучкістю форм не поступається ні одній із сучасних літературних мов слов'янства <...>. Це не мова простолюду тільки, як стверджують московські неуди, а мова всієї нації, політичне майбутнє якої ще впереді» [22, с. 145].

Для І. Франка перекладацька діяльність була не тільки важливим засобом зближення народів, взаємозбагачення й розвитку їх культур, але і ствердження єдиної загальнонаціональної літературної мови. Митець виходив з того, що мова є важливим чинником консолідації будь-якої нації. Для тогочасної України, яка упродовж кількох століть була поділена і входила до складу різних держав, проблема літературної мови, спільної для всіх українців, була особливо актуальною і значущою. Літературну мову І. Франко вважав «репрезентанткою національної єдності».

До І. Франка така галузь культури, як переклади художніх творів українською мовою, не ґрунтувалась на наукових засадах, теоретичним основам увага, по суті, не приділялась. Перекладанням займалися окремі письменники, вибір творів був випадковим, і, очевидно, ці переклади мали безліч хиб і недоліків, вони не могли становити щось цінне в українській літературній полісистемі. У статті «Перекладна література в Україні» О. Білецький ще в 1929 р. вказував на важливість видання творів світової літератури українською мовою. Автор дав характеристику перекладацької діяльності в Україні, де зазначав, що, починаючи з І. Котляревського та П. Гулака-Артемівського, в українській літературі усталася традиція комедійно-трагедійного переосмислення творів світової літератури, що нічого спільного не мало з художнім перекладом. У цій статті він також визначав вагоме місце й значення І. Франка як перекладача для української літератури та культури [11, с.67].

Думати й говорити як європеєць – це була найвища оцінка особи, яку аналізував Франко. І самого І. Франка, з огляду на його внесок у європейську культуру, вважають «європейським генієм, нашим найсвятішим правом належати до Європи» [4]. У поняття «європейський тип» Іван Франко вкладав інтелігентність, здатність до критичного аналізу,

«живу ідею», реальну працю, відхід від сентименталізму. Європейське для нього, як зазначає О. Себенська, — «це утверджувати загальнолюдське, демократичне, це об'єктивність і толерантність, відсутність доктринерства, догм» [23, с. 84].

Не викликає сумніву в Івана Франка і те, що Україна – це частина Європи, що українсько-руський народ «живе, безперечно, також у Європі», і є «живим огником у сім'ї європейських народів і діяльним співробітником європейської цивілізаційної праці» [9, т. 46, кн. 2, с. 340]. Гасло «І ми в Європі» є однією з назв його статей.

Уже з середини XIX сторіччя предметом обговорення в літературно-мистецькому середовищі стало питання Європи та України, з'явилося поняття українськості в контексті європейськості. Перший, хто дав поштовх до творення концепції Європи в середовищі української інтелігенції, був П. Куліш. У тому часі І. Франко зазвичай провадив активну журналістську та публіцистичну діяльність. Франко-видавець був ініціатором, координатором та редактором видавничих серій «Дрібна бібліотека» (1878 – 1880), «Наукова бібліотека» (1887), «Літературно-наукова бібліотека» (1889 – 1897), «Хлопська бібліотека» (1896 – 1899), «Універсальна бібліотека» (1909 – 1912), «Міжнародна бібліотека» (1912 – 1914) та «Всесвітня бібліотека» (1914 – 1917), а також 2-томного видання «Кобзаря» Т. Шевченка (1908), досі найповнішого зібрання «Писань Осипа Юрія Федьковича» в 4-х томах, 6 книгах (1902 – 1918), 10 – томного видання драм В. Шекспіра в перекладі П. Куліша (1899 – 1902), багатьох інших видань Наукового товариства імені Т. Шевченка та Українсько-руської видавничої спілки [6]. І. Франко видавав журнали «Друг», «Світ» та літературний додаток «Бібліотека найзнаменитіших повістей». У цих виданнях були опубліковані переклади оповідань Педро де Апаркона, Еркмана-Шатріана «Добрі давні часи», «Виховання феодала», Ч. Діккенса «Новорічні дзвони» тощо.

Отже, упродовж усього свого життя Іван Франко думав про свою землю й український народ. Як справжній і самовідданий громадянин, він віддав усі свої сили на те, щоб життя українців стало кращим і більш повноцінним. Перекладаючи й популяризуючи найкращі досягнення світової літератури, він постійно підтримував спільні для літератур усіх країн світу ідеї прогресу, правдивого відображення життя, служіння інтересам народу. І. Франко як філософ і митець осмислював процес європеїзації української літератури як запоруку її інтеграції у світовий контекст та пов'язував освоєння кращих літературних інонаціональних здобутків насамперед з перекладом. Усі надбання І. Франка мають практичне значення, актуальні для сучасності та важливі для духовної й соціальної розбудови незалежної України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Він долю присвятив народу своєму: до 160-річчя від дня народження Івана Франка. Режим доступу:

http://massovoodessa.blogspot.com/2016_08_01_archive.html

2. Штонь Г. Іван Франко сьогоднішній // Іван Франко — письменник, мислитель, громадянин. — Львів: Світ, 1998. — С. 47—50.

3. Франко І. Профілі й маски // Упоряд., вступ. стаття, коментарі, пояснення слів Б.С.Тихолаза. — Харків, Фоліо, 2008. — 640 с. — (Серія «Українська література. Колекція»).

4. До 150-річчя від дня народження І. Франка. — Харків, Харківська наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка. Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/franko.htm>

5. Переклади творів Франка іноземними мовами / Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І.Франка. — Івано-Франківськ: 2012; 2016. Режим доступу: <http://lib.if.ua/news/1313502846.html>

6. Теплий І. Перекладацький доробок Івана Франка: нові виміри / І.М. Теплий // Сучасні дослідження з іноземної філології. — 2015. — Вип. 13. — С. 329-339. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sd_zif_2015_13_53

7. Погребенник Ф.П. З невичерпної Франкової криниці // Всесвіт. — 1986. — №8. — Серпень. — С.167.

8. Пахльовська О. Творчість Івана Франка як модель культурно-національної стратегії // Іван Франко — письменник, мислитель, громадянин. — Львів: Світ, 1998. — С. 19—31.

9. Франко І. Зібрання творів: у 50 т. / Іван Франко. — Київ: Наукова думка, 1976 — 1986.

10. Іван Франко та сучасність: круглий стіл до 100-ї річниці його пам'яті // Україна модерна: Міжнародний інтелектуальний часопис. Режим доступу: <http://uamoderna.com/event/ivan-franko-ta-suchasnist>

11. Порядна О. Значення перекладацької діяльності І.Франка в українській літературній полі системі // Вісник Маріупольського державного університету : Філологія. — 2012. — Ви. 6. — С. 64 — 69.

12. Ануфрієва Н. Дискурсивна практика Івана Франка як перекладача // Рецептивні моделі творчості Івана Франка. Збірник наукових праць на пошану професора Романа Гром'яка з нагоди його 70-

ліття / За ред. проф. М.П. Ткачука. — Тернопіль: ТНПУ, 2007. — С.242-253.

13. Мелешко В. Автобіографічна основа поезії Івана Франка // Рідний край: Науковий публіцистичний художньо-літературний альманах. Голов. ред. В. Пашенко. — №1 (16). — Полтава, 2007. — С.61-64.

14. Григор'єва Л. М. Погляди І. Франка на переклад та його перекладацька діяльність в аспекті ксенології / Л.М. Григор'єва // Вісник Харк. держ. ун-ту. — № 390: Актуальні проблеми теорії комунікації та викладання ін. мов. — Харків, «Константа», 1997. — С. 43 — 46.

15. Франко І. Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах / Редкол.: М.Г.Жулинський (голова) та ін. — Київ: Наукова думка, 2008.

16. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму / Д. Чижевський. — Тернопіль: Феміна, 1994. — 279 с.

17. Білецький О.І. Світове значення Івана Франка / О.І. Білецький // Вінок Івану Франкові. Збірник. — Київ: Радянський письменник, 1957. — С. 161 — 167.

18. Москаленко М. М. Нариси з історії українського перекладу / М.М. Москаленко // Всесвіт: Незалежний літературно-мистецький та громадсько-політичний місячник. — Київ: Видавничий Дім «Всесвіт» 2006. — № 5 — 6. — С. 174 — 194.

19. Арват Ф.С. Іван Франко — теоретик перекладу (лекції із спецкурсу: «З історії українського перекладу») / Арват Ф.С. — Чернівці: Чернів. дерд. ун-ту, 1969. — 38 с.

20. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму / Т. Гундорова. — Київ: Критика, 2009. — 447 с.

21. Хрустовська О.П. Іван Франко і Леся Українка на ниві перекладацької роботи // Українське літературознавство: Республ. міжвід. збірник. — Вип.15. — Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1972. — С. 56-61.

22. Драгоманов М. П. Гете и Шекспир в переводе на украинский язык / М.П. Драгоманов: / У 2-х т. — Київ: Наук. думка, 1970. — Т. 2: Літературно-публіцистичні праці. — 594 с.

23. Сербенська О. Основи мовотворчості журналіста в інтерпретації Івана Франка. — Львів: Ред. видавн. відділ. Львів. ун-ту, 1993. — 112 с.

РОЛЬ КИЄВОРУСЬКОЇ СПАДЩИНИ У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ (1990 — 2000-і РОКИ)

Ющенко П.А.

*докторант кафедри історії та археології слов'ян
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ*

THE ROLE OF THE KIEVORIAN HERITAGE IN PRESERVING THE NATIONAL MEMORY OF UKRAINIANS (1990-2000S)

Yushchenko P.A.

*doctoral student of the Department of History and Archeology of the Slavs
National Pedagogical Dragomanov University*

Анотація

Розглянуто роль киеворуської спадщини у збереженні національної пам'яті українців на межі XX – XXI століть. Звернено увагу на етнічні та регіональні особливості формування уявлень про киеворуську історію, встановлено їх вплив на творення колективної ідентичності. Визначено чинники, що позначилися на формуванні національної пам'яті та виявлено загрози, що стосуються її інтерпретації в інтересах ворогів української державності.

Abstract

The role of the Kievian heritage in preserving the national memory of Ukrainians at the turn of the 20th and 21st centuries is considered. Attention is drawn to ethnic and regional peculiarities of the formation of ideas about the history of Kyivan history, their influence on the creation of collective identity is established. The factors that influenced the formation of national memory and identified threats related to its interpretation in the interests of the enemies of Ukrainian statehood are identified.

Ключові слова: киеворуська спадщина, національна пам'ять, політика пам'яті, історії, України.

Keywords: Kievian heritage, national memory, politics of memory, history, Ukraine.

Амбівалентність історичної пам'яті українців мала спонукати владну верхівку ефективно контролювати процес конструювання знань про киеворуську добу. В Україні зберігались суттєві відмінності в ідентичності, і конфесійні, і етнічні, і соціальні. Слід зазначити, що одним з факторів, що впливав на формування різних колективних уявлень, була належність громадян до кількох християнських конфесій. Давався взнаки й історичний чинник, збереження етнічних відмінностей населення різних частин країни, мовний фактор. Україна поліетнічна держава, в якій проживало близько 130 етнічних спільнот. Дані обставини впливали на формування історичної пам'яті українського суспільства. Зберігалась велика кількість факторів, які продовжували впливати тією чи іншою мірою на формування відмінностей історичної свідомості серед громадян України. Справедливим є визначення, що в поляризованому українському суспільстві відбулася накладка трьох основних типів історичної пам'яті: української, російської і комуністичної [1, с. 57]. Дані обставини ускладнювали формування та ефективне впровадження політики пам'яті. Нестабільність українського суспільства створювала підґрунтя для появи маніпулятивних технологій щодо історичної пам'яті. Залишалось відкритим питання про те як впровадити новий сучасний наратив уявлень про минуле. Дехто з дослідників схильний вважати, що загальнодержавний проект національної ідентичності мав визріти в часі. Спроби механічним шляхом розв'язати дане питання не увінчається успіхом. Поступова зміна генерацій призведе до вимивання віджилих, анахронічних історичних міфів, їх де актуалізацію [5]. Водночас, як засвідчують політичні реалії, загрози національному суверенітету, державна влада України дещо запізnilась з розв'язанням даної проблеми. Очевидно, що незалежній державі крім модернізації історичних міфів, слід було налагодити і активну контрпропагандистську роботу, аби нейтралізувати прояви сепаратизму, попередити анексіоністські плани. В Україні проблема «регіоналізації» історичної свідомості вітчизняного суспільства не знайшла поки що вирішення за допомогою винайдення узгоджувальних, компромісних варіантів [12, с. 59].

До прорахунків у формуванні історичної пам'яті слід віднести і те, що владою не було прораховано питання того, що саме може сприяти примиренню історичної пам'яті і стати консолідуючим чинником у віднайдені спільнотою її ідентичності. На думку Ю. Шаповала, однією з небезпек українського історіописання являлось те, що у поле суспільної уваги потрапляли переважно ті події і факти, що мали роз'єднувальний потенціал. Зокрема, гострі дискусії і маніпуляції відбувалися саме навколо трагічних сторінок української історії [14].

В оцінці ж подій киево-руської доби в українському суспільстві єдність була відсутня. Існування багатьох моделей пам'яті, що обумовлювалося соціальними, регіональними, етнічними чинниками робило українське суспільство вразливими перед різного роду політичними маніпуляціями, нав'язуванням «переосмислення пам'яті» про події тощо. Практично всі 132 етнічні групи України, виступали репрезентантами різних етнічних пам'ятей, різних моделей національної пам'яті. Фахівці пропонують об'єднати даний конгломерат в одну групу – моделі етнічної пам'яті народів України [8, с. 29]. Пропаговані спроби Росією привласнити киеворуську спадщину мали в українському суспільстві свої специфічні особливості, і звичайно, вели до протилежної мети, не до консолідації, а до конфронтації. Нав'язувані офіційною російською пропагандою тези для росіян України й етнічних українців мали різне значення і трактування. Для двох пам'ятей властивою була різна смислова сутність трактування ролі киеворуської державності. Росіяни України, консолідуючись, генерували свою етнічну пам'ять. Накидання своєї історичної пам'яті під виглядом спільного минулого українцям (чи будь-якому іншому етносу) викликало завжди прихований опір, сприймалося як приниження гідності.

В Україні лише започатковано процес відтворення своїх місць пам'яті. Дискусія навколо того, якими є місця пам'яті в Україні лише розпочиналася. Українська нація вчилася толерантного ставлення до різних видів історичної пам'яті. В українському суспільстві тривала боротьба за ідентичність мешканців окремих регіонів: Донбасу,

Закарпаття, Центральної України. Вона підігрівалась політиками. Відповідно реанімувались версії регіоналізму історичної пам'яті. За переконанням В. Панченка, «регіональні версії роз'єднують, а об'єднує національна версія, пантеон героїв», спільні цінності, і можливо, спільні уявлення про головні історичні події. На думку історика Т. Чухліба «у рамках однієї держави можна говорити тільки про регіональні версії пам'яті, отже, однієї держави або нації немає» [9].

Сприйняття та відкладення у пам'яті спогадів про киеворуську добу мало регіональні особливості. Це обумовлювалося тим, що Україна територіально складена з регіонів, що мали відмінну попередню історію. На думку вітчизняних фахівців, відмінний попередній історичний досвід зумовив особливості етнічної карти регіонів, регіональних культурних зв'язків і мовної ситуації, ментальності, політичної та правової культури, а також дещо відмінну колективну історичну пам'ять [10, с. 71]. Виділяється дев'ять етнокультурних регіонів, у яких в пам'яті населення була зафіксована власна історія та традиції: Центральна Україна; Західна Україна, Поділля, Закарпаття, Буковина, Схід України, Приазов'я, Північне Причорномор'я, Крим. У свідомості більшості населення України Центральна Україна традиційно сприймалася як цитадель формування української державності, починаючи з княжої доби з центром у Києві. На теренах регіону збереглася велика кількість пам'ятних місць, які віддзеркалюють як героїчні, так і трагічні події тієї доби. Більшість із них зафіксована народною пам'яттю у піснях, історичних думках, сказаннях, передавалася з покоління у поколіннях. Населення Поділля в пам'яті початок власного історичного розвитку пов'язувала з Київською Руссю. Дана традиція вплинула на його ментальність, що виявлялась у збереженні крайової самосвідомості і наявності регіональної самоідентифікації. До поліетнічного типу регіонів відносилося Закарпаття. Його особливість полягала в тому, що у порівнянні з іншими українськими землями він найбільший період часу був відірваний від ядра етнічного масиву. Закарпаття було складовою Київської Русі, однак після її розпаду край кілька століть перебував у складі інших держав. Українці Закарпаття пов'язують своє минуле з історією своєї етнічної батьківщини, оцінюючи через цю призму сучасне й майбутнє. Українське населення Буковини виявляло стійку самоідентифікацію з українським етносом та його історичними циклами розвитку. Історична спадщина Східної України мала особливість свого становлення, виглядала як біетнічна українсько-російська система, в якій значна кількість населення користувалась російською мовою та ідентифікувала себе з російською культурою. У пам'яті більшості населення історичне минуле і регіону, і країни загалом сприймалося не як окремий повноцінний і самодостатній процес, а як невід'ємна частина загальноросійської та радянської історії. Тому всі події минулого розглядалися через призму російського та радянського контексту [10, с. 77]. В регіональній історичній

пам'яті населення Північного Причорномор'я спостерігалось переплетіння національних традицій багатьох народів і інтерпретація минулого через їхній попередній досвід. Розшарування колективної пам'яті української нації мало історичні корені.

Україні конче потрібна була національна ідеологія – система ціннісних орієнтацій та пріоритетів, яка б організувала, змобілізувала суспільство на рішучі, динамічні дії, яка б зарядила суспільні настрої енергією державного самоздійснення. Історія Київської Русі часто використовувалась у контексті аби привести нас до розуміння необхідності досягнення духовної єдності українського суспільства. Християнська традиція за визнанням фахівців – суспільствознавців ставала центральним елементом національного духовного організму, що живився праслов'янськими, дохристиянськими імпульсами народної культури, культурними традиціями, фольклором, звичаями, обрядами. М. Жулинський у статті «Україна: випробування свободою» писав: «Християнський Київ відроджується, мов той казковий птах фенікс, обтрушує зі своїх величавих крил попіл вимушеного забуття і вперше за всю свою історію чує з уст Папи Римського такі високі слова: «З Києва почало розквітати усе християнське життя, що його виростило Євангеліє спершу на землях Київської Русі, відтак на території Східної Європи... Отже, також і Київ у певному значенні відіграв роль «Господнього предметі» між численними народами, до яких, виходячи звідси, пізніше дійшла благовість спасіння» [7, с. 94].

А. Гальчинський зауважував і на необхідності більш чіткого пояснення ролі християнства. На його думку, треба усвідомлювати й те, що при всіх позитивних аспектах, що несла на собі нова релігія, українська духовна культура не була, як це прийнято вважати, започаткована з приходом християнства лише у 988 році, що вона має більш давню історію, корені якої свідомо викорчувувалися візантійськими священиками, які, за словами М. Грушевського, «найголовнішу увагу звертали на викорінення залишків поганого віри та обряду» і водночас «завзято ворогували проти мистецтва, словесної творчості нецерковного характеру і взагалі всякої краси, яка безпосередньо не служить церковній культурі» [4, с. 19]. Цю саму точку зору підтверджує і відомий канадський вчений українського походження В. Шаян. «Мусимо стверджувати, – пише він у своїй фундаментальній праці «Віра предків наших» (1987 р.) – основний факт, що вся наша старинна історія була втрачена з приходом християнства. Залишилися лише її дрібні сліди в самих хроніках християнських монархів, які для слави династії княжого роду не могли не згадувати про їхніх предків, що княжили перед Володимиром на імперському престолі Києва» [15, с. 466]. У цій ситуації лише чудом збереглася найвидатніша пам'ятка нашої старовинної культури «Слово о полку Ігоревім». Але фахівці розуміють, що художній твір такого гатунку не міг з'явитися на пустому місці, що в нього були історично значущі попередники.

У виданні «Україна: антологія пам'яток державотворень Х–XX ст. у десяти томах» (Т.1, К., 2008, 440 с.), укладачі епоху Київської Русі розглядали передусім як визначальний етап зародження державності українського народу. Ознаками даного процесу бачились передусім власна, споконвічна територія і національна культура, мовна відмінність. Українська державотворча свідомість природно виводилась з незаперечних, яскравих, визнаних світовою наукою прикмет політичної незалежності й культурної самобутності народу, що населяв територію Київської Русі. Укладачі зазначали, що в добу Русі були закладені основи націотворення: тоді український народ став нацією. Його національна самосвідомість народжувалася і сформувалася ще в докиївські часи, з відокремленого етнічного розуміння і відчуття своєї незалежності від навколишніх племен. Незалежність, життєтворча господарська вищість того народу трималася на його розвиненій хліборобській культурі. Той народ ніколи не був немовлям у вигаданій радянськими істориками «колиці трьох братніх народів». Він розвинувся самостійно, окремо на споконвіку підлеглих йому теренах. Його колицею була родюча земля, хлібодайність якої він розумів, шанував і вмів як перший орач на світі за допомогою плуга використати [13, с. 12].

В Україні протягом років державної незалежності, відбувалося насаджування поняття про національну пам'ять як про виключно резервуар історичних трагедій і лише негативних подій. Як результат, поза увагою залишалася пам'ять про здобутки в царині державотворення, боротьби проти іноземного поневолення. Певну провину за дану тенденцію несли і вітчизняні історики, частина яких послуговувалась концептами діаспорної історіографії, які часто відзначалися політичною заангажованістю і були породжені атмосферою міжблокової воєнно-політичної конфронтації доби «холодної війни». Таким чином, у масову свідомість закарбовувались (або активізувалися маніпулятивними прийомами доволі міцно забуті) саме конфронтаційні, дражливі уявлення про минуле. Відбувалося «вимивання» із масової свідомості чинників, які найбільш результативно формували повагу до державності, національну самоповагу та гордість за звернення предків. І. Гирич і Ю. Шаповал вказали й на культурно-цивілізаційний контекст проблеми: «Ставлення до тези про переосмислення свого минулого залежало від ментальнісного цивілізаційного вибору нації. Перебування на межі двох світів: хліборобського і номадного, європейського і азійського – наклало відбиток на історико-культурні уподобання українців [6, с. 6].

Модель національної пам'яті зазнавала змін за рахунок актуалізації або навпаки маргіналізації окремих складових. Зміна ця відбувалась як результат політичного поступу, еволюції свідомості, глобальних структурних трансформацій. Склалося так, що національна пам'ять асоціювалась виключно з трагічними подіями в історії України. Це звучувало

її об'єктивну картину. Національна пам'ять українства мала суб'єктивний чинник. Вона утворювалася мислителями, служителями культу, письменниками, істориками. Особливістю моделі національної пам'яті, яка конструювалась в 1990–2000-і роки, на хвилі націотворення, мало стати органічне поєднання культурних надбань минулого, в тому числі і києворуської доби із завданнями ідентифікації суспільства.

На національну пам'ять деструктивний вплив справляли чинники, що склалися історично, або утворювалися після 1991 р., внаслідок серйозних прорахунків у внутрішній та гуманітарній політиці, а також навмисного перетворення сфери історичної свідомості у поле протиборства між політичними силами всередині держави. На думку Д. Веденєєва, до таких факторів належали:

- ситуативний, кон'юнктурний характер формування політики національної пам'яті, в основу якої не було покладено прийнятних для суспільства, науково обґрунтованих, закріплених у нормативно-правовому відношенні принципів і настанов з розробки та реалізації політики національної пам'яті як комплексу заходів, що розробляються і здійснюються органами влади (за участю об'єднань громадян) з метою формування історичної свідомості через систему засобів масової інформації, освіти, науки, культури, комемораційної діяльності тощо;

- відсутність чітко артикульованої загальнодержавної доктрини (концептуального бачення) перспективного суспільного розвитку («національної ідеї») як базового документа, що визначає і пріоритети політики національної пам'яті;

- наявність суттєвих регіональних, соціокультурних, етноконфесійних відмінностей, різкого соціального та партійно-політичного розшарування суспільства, що призвело до ерозії надособистісної (громадянської) свідомості на користь акцентування етнічної, регіональної, корпоративної ідентичності;

- зниження якості життя значної частки громадян, занепад доступної культурно-освітньої сфери;

- відсутність привабливої, гнучкої політики у сфері міжнародних відносин та по лінії центр – регіони, незадовільне фінансування програм мовно-культурної інтеграції корінних неукраїнських народів в українську громадянську націю;

- підміна (особливо у 2005–2009 рр.), державного курсу на формування української громадянської самоідентифікації нав'язуванням жорсткого етнонаціоналізму або певних регіональних версій тлумачення історії України як основи міфологізованої ідеології; по суті, насаджувалося поняття про національну пам'ять як про виключно резервуар історичних трагедій і лише негативних подій 1918–1991 років. Так, пропагуючи «історичні ініціативи» Президента України В. Ющенка, науковці доходили до того, що на сторінках дисертацій та солідних видань усерйоз пропонували: «у національній свідомості має вибудовуватися історичний символічний ряд: Батурин–Крути–Голодомор–

УПА», якому належить стати «держалом гордості за добуто дорогою ціною незалежність»;

- вплив на формування та функціонування конфліктного характеру моделей пам'яті (передусім «української радянської» та «української національно-громадянської» моделей), відсутність у певної частини населення усвідомленої громадянської самоідентифікації або перевага локальної ідентичності над загальнодержавною;

- недостатній рівень розвитку фахової дослідницької діяльності, помітне погіршення її теоретико-методологічного рівня та суспільної відповідальності тих, хто розробляє історичну тематику, за науковий рівень своєї творчості;

- помітне зменшення обсягу навчального часу, який відводиться на вивчення історичних дисциплін у вищих навчальних закладах, серйозні методичні проблеми викладання історії у загальноосвітній школі, зокрема – вплив на зміст викладання вітчизняної історії (та навалльної літератури) регіональних уподобань та історичних міфів тощо [2, с. 25-26].

Д. Веденєв під поняттям «національна пам'ять» розумів феномен суспільної свідомості, селективно збережена нацією сукупність знань, уявлень та ціннісних оцінок тих подій минулого, які справили вирішальний вплив на її становлення, самоідентифікацію, державотворчі й цивілізаційні досягнення та консенсусно сприймаються у суспільстві як найбільш значущі для його самозбереження, консолідованого існування та конструктивного розвитку у майбутньому [3, с. 39].

Відродження національної пам'яті українського народу суттєво активізувалося і тими крайніми формами загроз, які об'єктивно ніс глобалізаційний тиск. Українство, насправді, піддавалося, цілеспрямованим інформаційно-психологічним впливами з боку Російської Федерації. Використовуваний нею арсенал «організаційної зброї» спрямовувався на послаблення реального суверенітету держави й морально-психологічної стійкості народу. Серед прийомів, котрі застосовувалися для руйнації поля національної пам'яті виділялись такі:

- штучна ерозія позитивної, суспільно значущої для життєдіяльності народу та держави пам'яті про минуле;

- вилучення або «перекодування» змістів та світоглядних основ, котрі спираються на колективну пам'ять про минуле;

- впровадження у масову свідомість чужорідних, політично загострених тлумачень історії, які ведуть до дезінтеграції державницької організації та суспільного буття народу;

- пряма фальсифікація (фабрикація) історико-документального матеріалу, або приховування «небажаної» історико-документального матеріалу, або приховування «небажаної» історико-документальної бази, інформації, застосування спекулятивних (маніпулятивних) прийомів інтерпретації фактичного матеріалу;

- наполеглива дискредитація (демонізація) історичної спадщини та традицій, ключових фігур історичного поступу нації;

- намагання довести до антагонізму світобачення в цілому та погляди на історію між різними поколіннями українського народу, що загрожує штучним перериванням цивілізаційної традиції та ерозію нації зсередини;

- створення відповідних структур, підготовка, виховання та заохочення «інтелектуального ударного загону», «війни з вітчизняною історією» з одночасним теоретико-методологічним роззброєнням та морально-психологічним спантеличенням гуманітарного професійного прошарку;

- прагнення до деінтелектуалізації, дераціоналізації масової свідомості як головної передумови «перекодування» історичної пам'яті – важливої складової державно-політичної лояльності та національно-культурної (цивілізаційної) ідентичності [3, с. 42].

Національна пам'ять української нації опинилася під впливом уніфікаційних поглядів глобалізації. Внаслідок відновлення й збереження колективної пам'яті про державотворчі традиції, що сягали киеворуської доби, цивілізаційні досягнення сприяли єднанню громадянства та мобілізації духовних сил й будівничого потенціалу українського народу, його утвердженню як рівноправного суб'єкта системи міжнародних відносин, збереженню державного ладу та територіальної цілісності України, творенню позитивного суспільно-політичного та морально-культурного поля буття української політичної нації [3, с. 39].

Українська національна пам'ять залишалась відірваною також від європейського історичного наративу. В Україні не було розроблено дієвої системи зміцнення й захисту національної пам'яті як громадсько-політичного чинника. Як результат, кон'юнктурні зовнішні впливи н в останню чергу ставали причиною гострих проблем функціонування історичної свідомості українського суспільства. Серед них виокремлювались:

- відсутність у значної частини населення України відчуття єдиної національної і державної ідентичності;

- наявність істотних регіональних відмінностей в історичній свідомості на фоні відсутності прозоро постульованої ідеології загальнонаціонального розвитку («національної ідеї»);

- перетворення історичного матеріалу на зброю політичних баталій, «бойовий» елемент іредентистських та сепаратистських настроїв політичного екстремізму;

- прояви, із використанням «історичних аргументів» національної ворожнечі, шовінізму, національної або релігійної нетерпимості з боку окремих осіб, політичних сил, громадських організацій, ЗМІ;

- консервація в історичній свідомості елементів тоталітаризму та інших несумісних із обраною суверенною Україною моделлю розвитку, що активно роздмухується низкою політичних партій;

– наявність у суспільній свідомості поляризованих, політично заангажованих та емоційно переважаних оцінок важливих подій вітчизняної історії, що ускладнює діалог між певними суспільними, національними групами;

– недостатній рівень розвитку фахової дослідницької діяльності, помітне погіршення її теоретико-методологічного рівня та суспільної відповідальності тих, хто розробляє історичну тематику, за науковий рівень своєї продукції;

– помітне зменшення обсягу навчального часу, який відводиться на вивчення історичних дисциплін у вищих навчальних закладах, серйозні методичні проблеми викладання історії у загальноосвітній школі;

– поширення ЗМІ серед широкого загалу з комерційних або вузько корпоративних інтересів перекрученого, фальсифікованого інформаційного продукту на історичну тематику [3, с. 43].

В 2000-і роки робились спроби використання постатей князів київських в інтересах шоу-бізнесу. Відповідно проблема «великих» і «малих» українців стала предметом обговорення серед науковців і широких кіл громадськості. На різного роду наукових форумах щораз активізувались такі проблеми як роль особи в сучасності, критеріїв історико-культурної значимості особи тощо. Науковою громадськістю дана тенденція сприймалась як некоректна і нетактовна, що мала маніпулятивний, штучний контекст. Крім того, зазначалося, що рангування списку національних героїв було шкідливим, оскільки порушувалось право нації самій і по-своєму визначати, кого ними обирати, сурепило як реаліям нашої історії, так і вподобанням українців [11].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Артюх В. Дещо про політику історичної пам'яті / В. Артюх // Експерт. Сумський аналітичний журнал. – 2006. – №14. – С.56–60.

2. Веденєєв Д.В. Виклики в гуманітарній сфері України і національна пам'ять / Д.В. Веденєєв // національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. – Вип. 5. – К.: ДП НВЦ «Пріоритети», 2012. – С.23–36.

3. Веденєєв Д.В. Національна пам'ять українського народу в контексті інформаційно-психологічних впливів глобалізованого світу / Д.В. Веденєєв // Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу. Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. Вип. 1. – К.: Стило, 2011. – С.38–52.

4. Гальчинський А. Час національного пробудження. Публіцистичне есе / А. Гальчинський. – К.: НІСД, 2004. – 152 с.

5. Герасименко Л. С. Історична пам'ять в Україні: сучасний стан та виклики майбутнього – URL: www.stattionline.org.ua/histori/107/20133-istorichna-pam-yat-v-ukraini-suchasnij-stan-ta-viklikimaybutnogo.

6. Гирич І. Чому необхідно переосмислювати минуле? / І. Гирич, Ю. Шаповал. – К.: Фонд Конрада Аденауера, 2010. – 44 с.

7. Жулинський М. Нація. Культура. Література: національно-культурні міфи та ідейно-естетичні пошуки української літератури. / Микола Жулинський. – К.: «Наукова думка», 2010. – 560 с.

8. Кривошея В.В. Моделі пам'яті і державна політика пам'яті / В.В. Кривошея // Державотворення та цивілізаційні здобутки українського народу. – К., 2011. – Вип. 1. – С. 26-37.

9. Лубчак В. Історична пам'ять і нові «види зброї» / В. Лубчак, В. Скуба, І. Сюдюков. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//incognita.day.kiev.ua](http://incognita.day.kiev.ua)

10. Любовець О.М. Регіональні особливості формування національної пам'яті України / О.М. Любовець // Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу. Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. – Вип. 1. – К.: Стило, 2011. – С.71–81.

11. Попик В.І. Проблема «великих» та «малих» українців у вітчизняній біографічній традиції та завдання сучасної біографістики / В.І. Попик // Четверті Чижівські читання з історичної біографістики / Українська біографістика. – 2009. – Вип. 5. – С.272–282.

12. Симоненко І. Особливості структури історичної пам'яті Українського народу та шляхи формування національного історичного наративу / І. Симоненко // Стратегічні пріоритети. – 2009. – №1(10). – С.51–61.

13. Україна: антологія пам'яток державотворення Х–XX ст. у десяти томах. Т.1.: Київоруська держава: суспільно-політичната художня спадщина доби Середньовіччя (Х–ХІІІ ст.). – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008. – 440 с.

14. Шаповал Ю. Політика пам'яті в сучасній Україні [Електронний ресурс] / Ю. Шаповал // Матеріали доповіді на Міжнародній науковій конференції «Геополітика, примирення та пам'ять», 4-6 грудня 2008 р. – Режим доступу: <http://khp.org/index.php?id=1230112797>.

15. Шаян В. Віра предків наших / В. Шаян. – Гамільтон, Канада, 1987. – Т. 1. – 893 с.

PEDAGOGY

THE SEMANTIC ANALYSIS OF QUANTIFIERS IN UZBEK LANGUAGE

Shamansurov Sh.
Zhejiang University

Abstract

Many researches have been done on quantifiers between Chinese and other languages from the aspects of meaning and grammar, but so far, there are only few studies between Chinese and Uzbek language. The function of Quantifiers in Chinese and Uzbek language is to express the number of units at things or actions. The quantifiers in Uzbek language can be classified into four forms: "Numeral + quantifier + noun", "Numeral + quantifier + noun + plural", "Numeral + noun", "Numeral + quantifier + verb (plural)". In this report, we will discuss about the positions of quantifiers and ascertain whether quantifiers can be shared with plural markers or not in Uzbek language.

Keywords: language, generally classified, quantifiers, qualitative functions

In Uzbek language, quantifiers are classified into two forms: Mesnural quantifiers and Sortal quantifiers. For example:

- (1) a. Uncountable nouns
uch piyola sut.(uzbek)
San bei niunai (chinese)
“san bei shui(three glasses of milk)”
b. Countable nouns
bir juft kiyim(uzbek)
yi shuang yifu(chinese)
“yi shuang yifu(1(CL)Dress)”

In (1a), "SUT" is an uncountable noun, and it can not be used directly with numerals. It needs to add mesnural quantifier in the middle. In (1b), "kiyim" is countable noun, and using quantifier is optional. Adding or without quantifiers has no effect on the whole meaning.

There are two kinds of quantifiers that modify objects with life. One is the human quantifier, the two is

the non-human quantifier. In Uzbek language, human quantifiers include "Nafar, Tan", and non human quantifiers include "bosh, ADAD, to'p". "Bosh" is used to represent the quantifiers of livestock, including "sheep, cattle, etc.". "ADAD and to'p" are used to express birds' quantifiers.

- nafar [+ animate, +human]
(2) ikki nafar muallim.
Liang CL laosh “liang ge laoshi。 two teachers”
(3) yetti bosh qo'y.
qi CLF yang “qi zhi yang。 seven sheep”
(4) besh adad kabutar
wu CL ezi “wu zhi ezi。 five pigeon”

We put some of the most commonly used quantifiers in the following table and analyze the quantifiers in more detail. We divide the quantifier into two parts according to "human" and "non human". Please look at the following form:

The function of the most common quantifier in Uzbek language

		animate	mammal	wild	feather	things
human	nafar	+	+	-	-	-
	tan	+	-	-	-	-
	dona*	+	+	+	+	+
	ta*	+	+	+	+	+
non-human	To'p	+	+	-	-	-
	Bosh	+	+	-	-	-
	adad	+	-	-	+	+
	done*	+	+	+	+	+
	ta*	+	+	+	+	+

In Uzbek language, we can use "nafar" to count "human" and "Camel" at the same time, and "tan" is only for "human". "bosh" is used to count livestock and "adad" is to count feathered animals like birds, chickens, etc. The two quantifiers, "dona, Ta", are the most widely used in Uzbek, which can be used to count "human", "non human", "animal" and "thing".

Languages all over the world can be generally classified as “quantifier languages” and “number marking language”. Generally speaking, Uzbek language is

a typical quantifier language, and English is a typical number marking language. Quantifiers are one of the most important parts of Uzbek language. In terms of quantifier, language can be classified into three different classes: one is quantifier language, two is a non quantifier language, and three is an optional quantifier language. Unlike Chinese which take quantifier language, Uzbek language is an optional quantifier. Please take a look at (5a) and (5b):

- (5)a. bir kitob.

Yi (one) shu (book).
 “yi ben shu (a book)”
 b. bir dona kitob.
 (Yi) one CLF (shu)book.
 “yi ben shu(a book)”

The quantifiers in Uzbek language are divided into three forms. Now, we can understand the form and characteristics of Quantifiers in Uzbek language through some examples.

1. numerals + quantifier + noun

A quantifier "Ta" is the one most widely used in Uzbek language. In Uzbek language, the number of individual quantifiers is not that many, and these individual quantifiers can be omitted in both written and spoken language.

(6) a. men besh dona non oldim (uzbek)
 *wo wu (ge) nang maile (chinese)
 wo maile wu ge nang.
 b. to'rt ta o'quvchi.(uzbek)
 Si ge xuesheng.(chinese)

2. demonstrative pronouns + numerals + quantifier + nouns

(7) a. bu besh (ta) olma kimniki ?
 *zhe wu (ke) pingguo shei de

3. nouns + numeral + quantifier

(8) a. qo'chqor qo'y besh (tuyoq) , soliq ko'y 20 (tuyoq) , qo'zi 35 (tuyoq)
 gong yang 5 (zhi) mu yang 20 (zhi) xiaoyang 35 (zhi)

From the above collocation structure, we can see that individual quantifiers in Uzbek language can be used together with numerals but not directly with demonstrative pronoun.

4. numerals + nouns + plural numbers

In this form, we do not use quantifiers, but the numeral and noun can be directly used together, followed by plural marker. This form and the previous form; the "nouns + plural" are denotes that the functions of the plural marker is the same; the difference is that there is no representation of number in the previous form. Please look at the following examples:

(9) a. ikki qizlari bor.(respect)
 *Liang nuer PL
 “you liang ge nver”

In the example (9), the "-a" sentence with the plural marker "-lar" does not show plural effect. It represents not only the plural numbers, but also the definiteness.

5. numerals + quantifier + noun + plural

Sanches-Greenberg-Slobin Generalization (Greenberg 1976): If a language includes its basic mode of forming quantitative expressions numeral classifiers, then it is not obligatory for marking plural on nouns.

10) a. san ge xuesheng(*men)
 b. three students

In this form, plural markers indicate definite, for example, in examples (11, 12), both the listener and the speaker know that “o'quvchi-lar, daraxt-lar” refer to students,trees.

(11) a. ikki nafar o'quvchilar.

Liang CLF xuesheng PL.
 “The two students”
 (12) a. To'rt tup daraxtlar.
 Si ke shu PL
 “The four tree”

On the individual quantifier "dona, ta" in Uzbek language, I will examine the selective co-occurrence relation of its plural marker "-lar". "dona, ta" is a widely used individual quantifier in Uzbek language, mainly used to weigh the individual unit of noun.

"dona, ta" is the most typical individual quantifier in Uzbek language. It has a wide range of uses and can restrict all kinds of individual things. 《The modern Uzbek dictionary》 describes that "dona" is derived from a dialect of Persian, called “Dariy”.

1. It can be used as a noun, referring to any thing that can be divided into granular state and seed class, such as "Tuxumlardan Biri" (one of the eggs).

2. It can be used as quantifiers, combined with numbers, often used to measure round things, such as kecha beshta tuxum oldim. (bought five eggs last night).

The individual quantifier “dona, ta”is widely used and has a strong collocation ability. “dona”has its own characteristics: small, circular and semantic , and it often collocates with semantic nouns, like “besh dona tuxum (five eggs)”, “bir dona Bola (a child)”. In addition,“dona” also emphasize the meaning of the phrase. For example, ‘bir dona bola (a child)’ can be directly spoken as ‘bir bola’. There is a clear emphasis in meaning when we add “dona, ta”.

As “dona”and “ta”have the strongest collocation ability , we use them as general quantifiers in Uzbek language. In meaning, it corresponds to Chinese quantifiers: branch, grain, root, piece, particle, block, bar, etc

Uzbek language is also defined as the quantifier language like Chinese and Korean. Although the number of individual quantifiers is small, it still has characteristic: individuality, scalar quantity, fuzziness, figurativeness, polysemy and transferred meaning.

In general cases, for individuality of individual quantifiers, individual quantifiers have to be collocated with nouns, so that it finally shows the individuality feature of nouns. “dona”,“ta”,“nafar”are the individual quantifiers which make the meaning more specific through the collocation with nouns. As follows:

a. Uch ta ot
 San pi ma(chinese)
 b. o'n ta rasm
 shi zhang zhaopian(chinese)

The fuzziness of individual quantifier means that the quantifier is limited in the accuracy of the objective things in life. It can not be accurately expressed in every thing, so people often uses the fuzzy meaning of the quantifier to convey the meaning of the language. For example, ‘dona’, ‘ta’, ‘nafar’ can represent small objects, meaning "Nafar, donalab".It is a semanteme quantifier when it represents an individual's number of objects, and when it is used to represent "Nafar, donalab", it is semantically ambiguous.

c. Fang yang de zhe san ge wawa men.
(xining dialect)

d. Na wu ge shumen yi guakan guo le (gangsu dialect)

In this way, we can explain the above two examples. as follows:

numerals + quantifier + noun + (plural) numerals + quantifier + noun + (plural)

uch nafar bola (lar) besh talab daraxt (lar)
san ge wawa men wu ge shu men

The individual quantifiers in Uzbek language are

Uzbek language quantifier

	numerals	quantifier	noun	plural	specificity	.Object marker -ni
numerals+quantifier noun	+	+	+	-	-/+	-/+
numerals+quantifier plural	+	-	+	-	+	+
numerals+quantifier+noun+plural .	+	+	+	-	+	+

The second and third forms have qualitative functions, but the first form can be used to express definite or indefinite expressions. It depends on how this form is used in sentences. Compare examples (14) and (15):

(13) a. ikki ta daftar sotib oldim.

Liang CL benzi mai-Past

“wo maile liang ben benzi”

(14) a. ikki ta daftarni sotib oldim.

Liang CL benzi bingyu biaoji(ba) mai-1s

“*wo mai le liang ben ben zi”=“na liang ben zi, wo mai le/wo ba na liang benbenzi maihaole”

“I bought two books” = = “those two books, I bought / I bought those two books”

In (13), "ikki ta daftar sotib oldim" indicates indefinite, and the listener does not know which two books the speaker has bought. But in example (14), "ikki ta daftarni sotib oldim", there is an object marker behind the object (ni:let), and it indicates a definite, that is to say, in an example (14), the speaker knows which two books the speaker bought. In the case of (14), when the phrase "numeral + quantity + noun + object marker" is come up with a translation into Chinese, there needs the addition of demonstrative pro-noun to express the same meaning.

When second or third forms are used, if the noun is the object, then the object mark must be added to indicate that it is definite. In the first form, if the noun is the object, adding object mark behind object is optional. In this form, adding object mark indicates definite and not adding object mark indicates indefinite.

also characterized by its transferred meaning and polysemy, and the so-called "transferred meaning" is the transformation of the original quantifier into a polysemous quantifier. By the example above, it can be seen that sometimes the quantifier will lose its own individuality. In this case, quantifiers can be combined with the plural marker "-lar". But it does not refer to the meaning of the plural.

Using the above forms, we make a table to show in more detail what differences exist. Please look at the following form:

Conclusion :

We know that the usage of individual quantifier in Uzbek language is restricted by the distribution and usage of plural markers to a large extent. Because sentences are used with quantifiers, they limit pluralization and it is no longer a plural.

The precondition for pluralization of nouns is the individualization of nouns. This happens to prove the possibility of Sanches-Greenberg-Slobin Generalization in theory. That is, plural markers and quantifiers occupy the same syntactic position, and can play the role of "dividing", which is "individualization".

In Uzbek language, the plural marker "-lar" can sometimes represent a singular or modify a non-discrete individual, which shows that "-lar" may be more close to a countable marker. It is possible that the plural marker in Uzbek language is not qualitative, and it is naive plural marker.

REFERENCES

1. Lewis Gebhardt, Numeral classifiers and the structure of DP, 2009.
2. Hiroki Nomoto, Number in classifier languages, 2013.\
3. Deny Grammaire de la langue turque (Dialecte osmanli), Paris, 103. 1920
4. Borer, H.: 2005, Structuring Sense. Oxford University Press, Oxford
5. M.A. Hamrayev. "O'zbek tilidan ma'ruzalar majmuasi". Toshkent, 2007
6. B. Azimov, Uzbek tili grammatikasi, Tashkent 1941. C.124

FORMATION OF MOTIVATION OF UNIVERSITY'S STUDENT AS AN IMPORTANT FACTOR IN DEVELOPMENT OF SUCCESSFUL PERSONALITY AND HIGH QUALITY SPECIALIST

Moysey A.A.

*Doctor of Historical Science, Professor
High State Educational Establishment of Ukraine
"Bukovinian State Medical University"
Chernivtsi, Ukraine*

Roman L.A.

*PhD in Philology, Candidate
High State Educational Establishment of Ukraine
"Bukovinian State Medical University"
Chernivtsi, Ukraine*

Abstract

The article is analyze and determined the peculiarities of the formation of motivation and its influence on the university's student as an important factor in development of successful personality and high quality specialist.

Keywords: motivation, successful personality, high quality specialist, teacher's skill.

Introduction. An important task of higher educational establishment is the formation of professional motives for students' training, the development of their needs for mastering professional knowledge, skills and abilities. In the presence of professional motivation, the cognitive activity of the student has a deployed, passionate, persistent character. Then student enjoys learning, which causes him positive emotions, a desire to work. The motivation to succeed determines love and admiration for their work, learning process. Students find initiative, create a creative cognitive atmosphere around them. They demonstrate readiness for a successful, productive educational and professional activity.

The motivation of self-affirmation, the desire to demonstrate their real and possible achievements helps to successfully teach students. They exhibit perseverance, high emotionality in relation to their results.

In the triune task: training, mental development and education a coherent link is interest of the subject of learning. Due to cognitive interest, knowledge and the process of mastering them can become the driving force behind the development of intelligence and an important factor in the education of a versatile student.

Analysis of scientific researcher. The motivational component of the student's educational activity was studied by T. Dubovitskaya, N. Tokar, N. Yakovlev; Personality features of teachers and students was studied by V. Kan-Kalik, N. Leites, B. Merlin. Educational motivation was highlighted in by V. Davydov, A. Markov, and J. Orlov. Scientists L. Itelson. A. Petrovsky researched the sources of motivation. The sustainability of learning motivation was studied within the framework of A. Markov's conception. Scientists T. Dubovitskaya and N. Tokar paid attention to the dynamics of the development of motivation in the process of professional training of students and research on the diagnosis of levels of their professional orientation. The ability of each individual to self-fulfillment and personal growth was considered by A. Maslow, K. Rogers.

S. Kozhushko and O. Tarnopolsky were studied the formation of motivation in the study of students of universities.

The aim of our research is to analyze and to determine the peculiarities of the formation of motivation and its influence on the university's student as an important factor in development of successful personality and high quality specialist.

Presentation of the main material. Motivation is the one of most important source of active behavior and activity of a student, motivation and organization (preparation to carry out a certain activity with the aim to read the desired results), activity and fulfillment (fulfillment of activities which have to ensure achievement of the desired result), control and correction (comparison of the obtained result with the desired one and making changes if the results are not appropriate). Motivation, organization and grasp of activity take place at the first stage of students' activity. They all are interdependent, interrelated and mutually complementary in real practical students' work at the class.

To change students from the objects into subjects of educational activity is the aim of a teacher and that has to ensure the expediency, self-discipline and correctness of their further activity. Any activity will be successful only if its participants are interested in their own results and take part in the activity directly [1]. The degree of the participants' activity in the process of activity is determined with the motives.

Motives usually are complex, multilevel, inner psychological formation accumulating the interests, needs, dispositions, ideas, which are significant for personality as the results of his/her activity.

Motives also can be different (economic, social, cognitive etc.), but they appear only in the process of complex inner psychological activity of the subject of educational activity himself [2]. That's why a teacher can only influence formation of students' motivations

(interests, dispositions, moral standards, lifestyle principles etc.) which will be used by them to form the motives. Some students are motivated with the process of cognition itself during the studies and the others are motivated with communication with other students during the studies: the cognitive motives are connected with the content of the educational activity and the process of its fulfillment; the social motives are connected with different social interactions of a student with other people.

Cognitive interests have special meaning in educational activity. Motivation of the process of studies depends directly on the main interests of students:

- direct interest to the content of the subject of activity reflected in it;
- interest caused by the character of the mental activity which is necessary for the subject;
- interest stipulated by the appropriate disposition of a student to a certain type of the subject activity;
- indirect interest to the subject caused by the ideas about future activity;
- interest stipulated by the process of educational activity connected with social situation (a student group, a teacher etc.).

Social motives can be the following ones:

- wide social motives:** awareness of the social benefit of education, the feeling of obligation, responsibility, aspiration to train well for future profession;
- narrow social motives (positional):** a student strives to occupy a special position, to get a certain status of a leader or a teacher's approval.

Such attitude to education when a student is aware of his social significance makes education just necessary and attractive for him. If that attitude is quite steady it gives a student some forces to overcome the hardships, to display patience and carefulness. However, if those motives are not supported by the other ones they will not be able to ensure maximum effect, because in those cases not the activity itself attracts, but the things connected with it.

Motive is an engine of thinking and its regulator. Any pedagogical activity must have correct motivation and each method of education must have powerful motivation in itself.

Motives appearing independently are displayed in a student's striving for independent studying of the tasks and aims independently of a teacher's assessment and in unwillingness to use a teacher's prompt during the lesson [3]. To create steady educational motives it is necessary to stress practical significance of knowledge for further life, create educational problem situations highlighting significance of the obtained knowledge for development of logic and abstract thinking ability to self-analysis.

Positive emotion is pleasant and brings satisfaction for students. Motivation sphere of studies is determined with peculiarities of emotions accompanying the process of studies. They depend on the characteristic features of students, motivation, reflect relations between motives and opportunities of success of activity concerning realization of those motives [4].

Peculiarities of emotional climate, necessary to create and support motivation of the studies are the following ones:

- positive emotions connected with the state institution of higher education;
- positive emotions which stipulate relations between the members of a student group and take part in their life: emotions of prestige and mutual feelings;
- emotions connected with a student's awareness of his/her opportunities;
- positive emotions in consequence of acquaintance with the new educational material: emotions of interest and curiosity, passion for the subject, prestige;
- positive emotions appearing in the process of mastering the ways of self-dependent obtaining knowledge by the students.

Those emotions create atmosphere of emotional comfort. Negative emotions must be changed into positive ones. During the process of studies it is necessary to form students' active attitude to the phenomena and events they study and display attractiveness of the process of cognition.

The new material has to wake up emotions and desire to study, that is, to be emotionally active. Emotions play important role in formation of cognitive activity, interest to the sciences, needs in self-study. Emotions show which direction the subject or phenomenon is in concerning the needs and interests of a student, urge a student to the activity and strengthen mental processes. The feeling of mutual emotional experience plays an important role in the process of cognition. The ability to mutual feeling enriches the inner world of a student. That is why the objective necessity appears to apply to a personal emotional experience of a student in the process of studies. A teacher's emotional introduction speech, his/her emotional feeling will inspire the students.

One more way of emotional influence on the students is setting of a problem and its solution. During solution of problem situations students display activity in search of solution and this process contains different emotional experience. The students emotionally go through the situation of a choice, as a state of uncertainty, there appears the incentive to active mental activity. During the studies of the new material, it is necessary to create situation of information shortage, when students feel deficiency in their knowledge. If the new material emotionally felt in its content and way of presentation then it will produce impression of unexpectedness, causes surprise, interest and striving to know more, and to solve that problem independently.

Video materials has also strong emotional influence. Some interesting illustrations, photos, schemes can be used at the studies. Interest not only stimulates cognitive interest but also relieves the tension and mobilizes attention, increases emotional vitality, that is, especially important for the students. Knowledge that does not provoke emotions and considered formal, will forgotten quickly and does not promote development of thinking and creativity.

The following methods and modes promote strengthening of cognitive motivation: diversification

of the structure of studies; the change of logic succession; the change of thought; unexpected questions; emotional experience of a teacher.

Educational activity is the main form of students' activity directed to change the student himself/herself as a subject of education. Education action is composed of two components: motivation and fulfillment. Motive as an urging reason of one action and combined actions is a result of complex interaction of motives, aims, cognitive interests, social interests, moral, practical and others [4].

High efficiency of a lesson and its effects are ensured by the usage of the following actions during motivation of educational activities:

- to use different forms and methods of organization of work that are based on the students' experience according to the theme they study;

- to create atmosphere of interest of each student in his own work and work of the whole group;

- to involve students into statement of their own thoughts without a risk to make a mistake;

- to note and support all possible displays of students' activity which facilitates achievement of the aim of the lesson;

- to stimulate the displays of initiative, independence, resourcefulness in the ways of students' work with different degree of preparation for the lesson;

- to take into consideration originality, independence, validity of a student's answer during its analysis;
- to form personal interest of a student.

A teacher can use different ways to develop cognitive motives during the lessons such as a: conversation, creation of problem situation, "brain storming", "incomplete sentence", creative tasks, situation of success, extrapolation and cognitive games. A teacher can present the materials for studies through his own individual vision, for example, a story about his impressions. A teacher's thoughts are open during explanation

of certain conformity to natural laws and his feelings are open with the help of vocabulary. Students feel respect to themselves because a teacher takes them into his confidence and emotional experience. Thus, the content of the material and methods of its presentation, psychological atmosphere of the lesson, a teacher and his/her relations with students influence feelings of students significantly. Feelings on their own influence formation of world outlook, cognitive needs of students and striving for education appears.

Conclusions. The problem of forming a person's motivation is closely link to education. Educational motivation is one of the main conditions for the implementation of the educational process, the system of natural, social and personal factors that encourage the student to engage in the learning process, affect the character and ensure the effectiveness of this process. Formation of high educational motivation prevents the alienation of the individual from the process and learning when they are perceive as external, coercive, and contributes to the full development of the personality of the student at the university. At the initial stage of study and all stages of studies in higher education and further professional development high motivation directs the person to self-development and self-improvement.

REFERENCES

1. Jacobson P. M. Psychological problems of motivation of human behavior / P. M. Jacobson. - M.: ASK, 2001. - C. 48.
2. Alekseeva M. Motives for teaching students. - K.: Science, 1981. - P.8.
3. Ilyin E. Motivation and motives. SPb.: Peter, 2002. - P.502.
4. McKeland D. Motivation of a person. SPb.: Peter, 2007. - P.603.

INTERKULTURELLE KOMMUNIKATION BEI FERNUNTERRICHT DEUTSCH-STUDENTEN

Uschnitskaja V.

Dr.

Dozentin der Nordost-Bundesuniversität namens M. K. Ammosov, Jakutsk

Sleptsova G.

Dr.

Dozentin der Nordost-Bundesuniversität namens M. K. Ammosov, Jakutsk

INTERCULTURAL COMMUNICATION IN DISTANCE LEARNING GERMAN LANGUAGE OF PART-TIME STUDENTS

Sleptsova G.

Assist. Prof.

Northeast Federal University named after M.K. Ammosov, Russia

Ushnitskaya V.

Assist. Prof.

Northeast Federal University named after M.K. Ammosov, Russia

Annotation

Der Artikel widmet sich der Frage der Fernunterricht Fremdsprache als Art der interkulturellen Kommunikation. Die Einführung der kulturwissenschaftlichen komparativen Analyse in den Lernprozess ermöglicht es, die kulturbedingten Schwierigkeiten zu überwinden, die durch Unzureichende Kenntnisse der Realitäten der Fremdsprache verursacht werden; gibt die Möglichkeit, den Reichtum der Sprache zu erkennen, ein gewisses Minimum an kulturellem Wissen zu lernen und bietet weitgehend die Bildung von Intelligenz. Die Organisation des Fernunterrichts wird es vielen Schülern ermöglichen, -den Ausländern das Problem der Zeit, der finanziellen Kosten, der Suche der notwendigen Bildungsliteratur nach der Fremdsprache zu lösen. Mit Hilfe des Computer-lernkomplexes schaffen wir die Bedingungen für die selbständige Arbeit der Studenten; wir erlauben die Individualisierung des Lernprozesses; wir erhöhen die Aktivität der Schüler und die Motivation des Lernens; wir schaffen eine komfortable Lernumgebung; wir fördern die Entwicklung des Selbstwertgefühls bei den Schülern.

Abstract

The article is devoted to the issue of distance learning of a foreign language as a type of intercultural communication. The introduction of cultural comparative analysis in the learning process allows to overcome cultural difficulties caused by insufficient knowledge of the realities of foreign language culture; gives the opportunity to realize the richness of the language, to learn a certain minimum of cultural knowledge and largely ensures the formation of intelligence. The organization of distance learning will allow to solve many part-time students the problem of time, financial costs, search of necessary educational literature in a foreign language. With the help of computer training complex we create conditions for independent work of students; allow to individualize the learning process; increase the activity of students and motivation of learning; create a comfortable learning environment; contribute to the development of self-esteem among students.

Die Schlüsselwörter: die interkulturelle Kommunikation, die fernbetätigte Ausbildung

Keywords: cross-cultural communication, distance learning

Die richtige Reform des Ausbildungssystems erfordert die Vorbereitung konkurrenzfähiger Fachleute, was verpflichtet, die neuen Ausbildungsmethoden auszusuchen und die Ausbildungsinhalte zu ändern.

Der soziale Auftrag wurde geändert, und auch die Anforderungen an das Fach "Fremdsprache". In vielen Lehranstalten wird sie als Spezialfach gesehen.

Die Aufgabe der Ausbildung der Fremdsprache in der Hochschule ist die Entwicklung der fremdsprachigen kommunikativen Kompetenz der Studenten. Hier ist eine enge Verknüpfung und Wechselbeziehung Fremdsprachenunterricht und Interkulturelle Kommunikation offensichtlich.

Die Entwicklung der Fähigkeit der Studenten zur interkulturellen Kommunikation, d.h. der Fähigkeit zum Verständnis der fremden Kultur, der kritischen Analyse des eigenen Verhaltens, die Anerkennung der fremden kulturellen Eigenart, die Fähigkeiten, die dialogischen Beziehungen zu bauen und auf den vernünftigen Kompromiss - zu gehen- es ist die Aufgabe des interkulturellen Aspektes der Ausbildung den Fremdsprachen [1, C. 171].

Die Umsetzung des Konzepts der innovativen Bildung umfasst die qualitative Veränderung der Struktur und des Inhalts der Bildungsprogramme, die systemische, umfassende Anwendung der innovativen pädagogischen Technologien [2, C. 21]

Wir stellen die These über die Möglichkeit der Organisation des Distanzstudiums in Deutsch der Fernstudenten humanitärer Fakultäten auf.

Distanzstudium mit High- Technologie ist ein Garant für den Zugang zu qualitativ hochwertiger Bildung jederzeit, an jedem Ort für alle, die Bildung, Garant für Offenheit, Freiheit und Flexibilität zu bekommen. Ioseliani A. D. meint, zu den offensichtlichen Vorteilen der Distanzbildung gehören die folgenden Eigenschaften:

- Die Verfügbarkeit und Offenheit der Ausbildung;

- Die Wirtschaftlichkeit, ist es wesentlich billiger als das Direktstudium;

-Die soziale Gleichberechtigung, Verfügbarkeit von gleichen Chancen, einen Beruf unabhängig von der Lage, Zugehörigkeit zu den sozialen Schichten, materielle Sicherheit, Gesundheitszustand zu erhalten; Möglichkeit der Ausbildung von Behinderten;

- Die Internationalität, Export und Import von kulturellen Errungenschaften und Welterfahrung auf dem Gebiet der Bildung und Wissenschaft;

- Die Möglichkeit der Erhöhung des Niveaus der Bildung und des Professionalismus im Laufe vom ganzen Leben ohne Loslösung von der Haupttätigkeit;

- Die Flexibilität und die Variabilität der Lehrpläne und der Programme, die den individuellen Möglichkeiten antworten, den Bedürfnissen und den Anfragen der Ausgebildeten;

- Technologie, Nutzung von Informationstechnologien, hochmoderne Telekommunikation, die neuesten Errungenschaften der wissenschaftlich-technischen und pädagogischen Gedanken, die zu die Anpassung des Menschen zur globalen informativen Gesellschaft beitragen;

- Die Möglichkeit der Entwicklung der innovativen Methoden der Ausbildung, die Bildung der neuen Formen und der Arten der Lehr- und methodischen Materialien, die den Forderungen der Zeit entsprechen und ermöglicht, die Ausbildung hell, dynamisch, wirksam und interessant zu machen;

- Die Stimulierung der Kreativität, der Selbstständigkeit in der Ausbildung, der Motivation und der Selbstdisziplin [3, Mit. 39].

Diese These setzt die Ausarbeitung:

1. des Programms des Deutschunterrichts der Fernstudenten humanitärer Fakultäten (weiter mit einem Wort "Programm" genannt);

2. der methodischen Anleitungen zum Programm;
3. des Computerlehrkomplexes voraus.

Das Hauptziel des Studiums diesem Programm nach ist die aktive Beherrschung der deutschen Sprache als Mittel der Formierung und Formulierung der Gedanken auf dem Gebiet des Alltagsverkehrs und auf dem Gebiet des entsprechenden Faches von den Absolventen der humanitärer Fakultäten. Das Programm setzt End- und Zwischenziele, strukturiert die zu ihnen führenden Wege, zeigt die Aufgaben der lehr-kognitiven Tätigkeit laut der Staatsbildungsstandart.

In den methodischen Anleitungen zu jeder Lernstufe zeichnen sich diesem Programm nach jene Besonderheiten des Unterrichtsprozesses aus, die seine Spezifik bestimmen.

Der Computerlehrkomplex besteht aus:

- a) einem Lehrprogramm, das das sorgfältig ausgewählte und organisierte

Material enthält sowie Vorhandensein der Trainingsübungen für Entwicklung von allen Arten der Redetätigkeit voraussieht;

- b) einem Kontrollierungsprogramm, das eigentlich die Kontrollaufgaben und

Übungen nach dem durchgenommenen Stoff ist;

- c) zusätzlichen Lehrbücher für alle Lernstufen, die die Texte für die schriftliche Übersetzung sowie für Hauslesen enthalten.

Beim Verfassen des Lehrkomplexes benutzen wir kulturwissenschaftliche komparative Analyse (KKA), denn das Fremdsprachenunterricht als Typ der interkulturellen Kommunikation zur Kulturidentifikation sowie zum interkulturellen Dialog beiträgt. Die Einführung der KKA verfolgt in unserer Forschung folgende Ausbildungs- und Erziehungsziele:

1. Bemächtigung des bestimmten Kulturminimums
2. Ausarbeitung der Axiologieorientierung der Persönlichkeit für die unmittelbare Kommunikation
3. Die Formierung eines zum Verstehen, zur Zusammenarbeit und zur Lösung der Problemen im internationalen Leben vorbereiteten Menschen
4. Die Erlernung der kross-kulturellen Unterschiede
5. Die Bereicherung eigener Kulturerfahrung
6. Das Begreifen eigener Kultur im Kontext der Weltzivilisation

Wir benutzen die Vergleichung der Kulturen von Republik Sacha (Jakutien), Russland und Deutschland in verschiedener Thematik: Sprachträger als Persönlichkeit (deutsche Vor- und Zunamen, die Familie); Re-deetikette; geographisches Milieu (ein Bundesstaat,

Städte, Länder), Bildungs- und Erziehungssystem, Volksfeste und -traditionen; Reisen, Erholung, Tourismus; Folklore; System moralischer Werte (Moral und moralische Kategorien; Recht, Religion); materielle und geistige Kultur (Literatur, bildende Kunst, Architektur, Musik).

Nationalcharakter zeigt sich in der Tätigkeit, und die Tätigkeit lässt sich man nach deren Ergebnissen erlernen: Sprache eines konkreten Volkes, Benehmen seiner Vertreter, Lebensweise, Traditionen und Sitten, Volkskunst, Umgangskultur usw.

Die Einführung der KKA erlaubt kulturwissenschaftliche Schwierigkeiten (wegen ungenügender Kenntnisse der Realien der Fremdsprachenkultur) zu überwinden.

Die Organisierung des Distanzstudiums trägt zur Lösung der Problemen des Fernstudiums in der Republik bei, und zwar: Problem der Zeit, der Finanzausgabe, der Suche nach den nötigen Lehrbücher, Nachschlagebücher in Deutsch. Mit Hilfe des Computerlehrkomplexes: 1. schaffen wir Bedingungen für selbstständige Arbeit der Studenten; 2. tragen wir zur Individualisierung des Lernprozesses bei; 3. erhöhen wir die Aktivität der Lernenden und ihre Lernmotivation; 4. schaffen wir bequemes Lernmilieu; 5. tragen wir zur Ausarbeitung der Selbsteinschätzung bei den Lernenden bei.

So ist das Distanzstudium effektive Variante der Realisierung von Endzielen des Fremdsprachenunterrichts der Fernstudenten humanitärer Fakultäten der Hochschule.

LITERATUR

1. Aipova A.K., Galieva B.H. O roli formirovaniya mezhdunarodnoj kompetencii v sovremennom obuchenii inostrannym yazykam //Sociokul'turnye problemy sovremennogo cheloveka: material IV Mezhdunarodnoj nauchno- prakticheskoy konferencii (19-24 aprelya 2010 g., g. Novosibirsk): pod red. N.YA. Bol'shunovoj, O.A. SHamshikovoj.- Novosibirsk: Izd. NGPU, 2011.- ch.II. – 556s.

2. Celevko G.K. Sovremennye obrazovatel'nye tekhnologii / G.K. Selevko. – M.: - Narodnoe obrazovanie, 1998.- 255s.

3. Ioseliani A.D. Sovremennye innovacionnye obrazovatel'nye metody: dostoinstva i nedostatki //Sovremennoe obshchestvo, obrazovanie i nauka: sbornik nauchnyh trudov po materialam Mezhdunarodnoj nauchno- prakticheskoy konferencii 30 iyunya 2014 g.,v 9 chastyah. CHast' 1. Tambov: OOO «Konsaltingovaya kompaniya YUkom», 2014. 164 s.

ДИДАКТИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ В ПРОФИЛЬНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ НОВОГО ТИПА УКРАИНЫ

Удовиченко И.В.

кандидат педагогических наук, доцент, проректор по научно-педагогической и методической работе Сумского областного института последипломного педагогического образования,

DIDACTIC TERMS OF CREATIVE PERSONALITY FORMATION IN PROFILE ESTABLISHMENTS OF NEW TYPE UKRAINE

Udovychenko I.V.

Candidate of pedagogic, associate professor, vice-rector for scientific pedagogical and methodical work Sumy regional institute of postgraduate pedagogical education

Аннотация

Статья посвящена вопросу рассмотрения дидактических условий формирования творческой личности ученика в образовательных учебных заведениях нового типа, в частности географического профиля. Рассмотрены вопросы особенностей организации образовательной среды для развития одарённых детей бразовательных учебных заведений. Подан пример построения вопросов компетентностного направления, с учётом всех насквозных содержательных линий. Проанализированы условия эффективности организации образовательной среды для одарённых детей в бразовательных заведениях различных типов и форм собственности Украины.

Abstract

The article is devoted to the consideration of didactic terms of creative student's personality formation in profile establishments of new type, in particular, of the geographical profile. The article deals with the peculiarities of organization of educational environment for the development of gifted students of general educational establishments. An example of competence direction questions constructing, taking into account all substantive lines of contents is given. The efficiency and assessment of organization of educational environment for gifted students of general educational establishments of different types and forms of ownership are given Ukraine.

Ключовые слова: средние учебные заведения, заведения нового типа, профильное обучение, творческая личность, дидактические условия, география.

Keywords: secondary educational establishments, establishments of new type, profile training, creative personality, didactic terms, geography.

В современном образовательном пространстве приоритетными, по разнообразию предлагаемых образовательных услуг, среди заведений общего среднего образования Украины, есть заведения нового типа (лицеи, гимназии, специализированные школы), которые были созданы в начале 90-х годов XX столетия, поскольку их структура, построение учебных планов позволяет в полной мере реализовать профильное обучение, первоепенной целью которого есть: формирование и развитие высоко интеллектуальной национально сознательной личности с чётко выраженной гражданской позицией, конкурентоспособной, готовой к сознательному выбору во взрослой жизни, что, в свою очередь, обуславливает выстроить качественно новый, стратегически обусловленный, с позиции концептуальных требований Новой украинской школы, образовательный процесс, который имел бы, в качестве конечного результата, – творческую конкурентно-способную личность с высокими интеллектуальными показателями.

Вопросы работы с одарённой ученической молодёжью на современном этапе развития образования актуальные и проблемные одновременно.

Актуальным остаётся неоднозначность трактования понятий «способные», «одарённые», «талантливые», «гениальные»; исследование теоретико-методологических подходов к диагностированию одарённости, психолого-педагогические основания самоопределения одарённой личности; использование традиционных, инновационных технологий, форм, методов в работе с одарённой ученической молодёжью; стимулирование деятельности учителя, который работает с этим контингентом учеников и многое другое.

Проблемным остаётся дифференцирование форм работы с ученической молодёжью, в частности с одарённой; подготовка, повышение квалификации, поддержка учителей, которые работают с одарёнными детьми.

Вопросы одарённости в разные периоды рассматривали учёные и практики: Б. Ананьев, Ю. Бабасва, Ф. Баррон, Л. Венгер, Ф. Гальтон, К. Гельвеций, Ю. Гильбух, Д. Гилфорд, В. Ефроимсон, М.

Каратаева, М. Карне, Г. Костюк, Н. Лейтес, Дж. Локк, А. Матюшкин, К. Платонов, Д. Рензулли, Р. Розенталь, С. Рубинштейн, А. Савенков, Д. Сыск, Л. Слободянюк, Р. Стернберг, К. Тейлор, П. Торренс, Е. Фромм, Б. Чижевский, В. Чудновский, В. Юркевич, Л. Якобсон и многие другие.

Разработками философских и социологических аспектов теории творчества занимались Г. Батищев, Г. Давидова, М. Каган, П. Кравчук, И. Кучерявый, Л. Сохань, А. Шептулин, Е. Шумилин и другие.

Психологические аспекты творчества рассмотрено в работах И. Беха, Л. Выготского, В. Крутецкого, О. Леонтьева, О. Лука, В. Моляко, Я. Пономарёва, В. Рыбалки, С. Рубинштейна и др.

Мотивационные аспекты формирования творческой личности исследовали И. Аверина, В. Андреев, Д. Богоявленская, А. Брушлинский, Р. Грановская, А. Зак, П. Енгельмеер, В. Кан-Калик, О. Кульчицкая, А. Матюшкин, А. Маслоу, Г. Пустовит, К. Тейлор, Е. Торренс, Ю. Самарин, С. Сысоева, В. Сухомлинский, В. Шубинский и много других.

Формирование творческой личности ученика в контексте организации образовательного процесса заведений разного типа, в том числе и нового, изучали В. Алфимов, А. Аркин, В. Капранова, Ю. Малёваный, В. Паламарчук, А. Сологуб, Б. Чижевский, С. Чуйко и другие.

Главной целью нашего исследования есть объяснение дидактических условий и разработка фрагмента инструментария обучения одарённой ученической молодёжи в заведениях нового типа профильного направления на современном этапе развития образования и в контексте требований Новой украинской школы.

Анализ теории педагогической науки и практики, позволяет утверждать неоднозначность трактования понятий способной, одарённой, творческой, талантливой личности и доминантную монофакторную теорию, которая трактует наличие способностей в каждом человеке, наличие мультифакторной теории, что характеризует творческую личность в совокупности отдельных качеств [1-3].

В свою очередь, как свидетельствует практика, ученики заведений нового типа, в частности профильных, не всегда достигают высокого уровня учебных достижений, а в будущей взрослой жизни имеют неопределённость в профессиональной деятельности.

Как свидетельствует практика, на современном этапе развития образования не решённой остаётся проблема привлечения всех педагогов к творческому поиску оптимальных, действенных, результативных подходов к работе с одарённой ученической молодёжью. Результат этого – очень медленное повышение количества творчески работающих учителей, что можно констатировать по ступени и результативности участия учеников в международных олимпиадах, турнирах, конкурсах, соревнованиях.

Отсюда, – возникают противоречия: между современными требованиями к уровню знаний выпускников и существующим учебно-дидактиче-

ским, материально-техническим обеспечением заведений нового типа в Украине; между нормативно-дерективными требованиями к уровню образовательного процесса и его результативностью, в частности в профильных образовательных заведениях.

Противоречий, очевидных, достаточно, это – соотнесение (в процессе рассмотрения понятийно-категориального аппарата) к категории «одарённые» определённой группы детей и, одновременно, привлечение (на организационном уровне) к разным формам работы с одарёнными широкого круга участников; акцентирование (информационное поле) внимания на важности работы с одарёнными учениками на различных уровнях и отсутствие значительных инструментов стимулирования (нормативно-правовая база) работы учителей, которые работают с ними.

Все эти вопросы между собой тесно связаны: чёткое разделение терминов в понятийно-категориальном аппарате способствует подбору оптимальных форм и методов работы (подготовка, повышения квалификации учителя и его работы с детьми), которые, будучи закреплёнными на нормативно-правовом уровне, влияют на результативность работы в целом.

Расставив акценты в глосариальном аппарате, а именно, в работе мы придерживаемся таких трактовок: *способность* – совокупность знаний, умений, навыков; *одарённость* – умственный потенциал, совокупность познавательных возможностей и способностей к обучению; *талантливость* – высокий уровень развития и проявления способностей, доведённых до автоматизма, одарённого человека; *гениальность* – творческая неповторимость, которая основывается на интеллекте, опыте и таланте [4]; что, в свою очередь, позволяет выстроить логическую цепь: способность ↔ одарённость ↔ талантливость ↔ гениальность и прийти к выводу, что одним из дидактических условий формирования творческой личности в заведениях образования Украины есть предоставление возможности ученикам выстраивать сквозные содержательные линии (экологическая безопасность и стабильное развитие, гражданская ответственность, здоровье и безопасность, предпринимательство и финансовая грамотность), согласно требований концепции Новой украинской школы, в логическом единении, с целью формирования гражданской компетентности. Пример подобного творческого моделирования вопроса компетентностного направления показано на рис. 1.

Дидактическими условиями обучения ученической молодёжи в заведениях нового типа профильного направления на современном этапе развития образования и в контексте требований Новой украинской школы есть: мотивация к творческой деятельности; использование инновационных образовательных технологий с целью развития индивидуальных способностей; коллективно-компетентностное взаимодействие участников об-

разовательного процесса; профилизация; интеграция учебного материала на основании сквозных содержательных линий учебного плана; моделирование тематических вопросов компетентностного

направления; наличие альтернативного учебно-методического обеспечения и многое другое.

Рис. 1. Реализация сквозных содержательных линий в одном вопросе

Таким образом, реформирование в Украине обусловило новые тенденции развития образования. Появилась острая потребность общества в творческих, деятельных, одарённых, интеллектуально и духовно развитых гражданах.

Центром моделей развития учебных заведений нового типа есть творческая личность, индивидуальная работа с одарёнными детьми, которые отличаются, прежде всего, высоким интеллектом, что есть результатом как природных задатков, так и благоприятных условий обучения и воспитания.

Создать образовательную среду, построив образовательный процесс таким образом, чтобы помочь ученикам реализовать свои индивидуальные качества, не потерявшись в массе других сверстников, способствуя переориентации их репродуктивного мышления на творческое индивидуальное конструирование, – задание современной школы, направленной на поиск и развитие одарённой ученической молодёжи.

В контексте всего изложенного выше, перспективами дальнейших наших исследований в этом направлении есть усовершенствование учебно-методического обеспечения преподавания географии

на профильном уровне в старших классах образовательной школы Украины.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Каратаева М. Проблема обдарованості: теоретичний аспект / М. Каратаева. – Вінниця : РВВ, 2010. – 22 с.
2. Лизинський В. М. Прийоми та форми в навчальній діяльності / В. М. Лизинський. – Х. : Ранок, 2007. – 160 с.
3. Матюшкин А., Сиск Д. О создании научно-практической программы по выявлению, обучению и воспитанию одаренных и талантливых детей / А. Матюшкин, Д. Сиск // Одаренные и талантливые: материалы VII Международной конференции. – США : Солт-Лейк Сити, 1987. – 543 с.
4. Удовиченко І. В. Особливості підготовки та підтримки, на сучасному етапі розвитку освіти, учителів, які працюють з обдарованою учнівською молоддю / І. В. Удовиченко // Обдаровані діти – інтелектуальний потенціал держави : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. – К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України. – Ч. 2. – 2011. – С. 229-238.

PHILOSOPHY

ПРОБЛЕМА СВОБОДЫ И ЕЕ ЗНАЧЕНИЕ В РУССКОЙ ФИЛОСОФИИ ВСЕЕДИНСТВА

Тройно–Фунтусова Н.В.

*аспирантка кафедры теоретической и практической философии
Харьковский национальный университет
им. В. Н. Каразина, Украина*

THE PROBLEM OF FREEDOM AND ITS IMPORTANCE IN THE RUSSIAN PHILOSOPHY OF ALL-UNITY.

Troyno-Funtusova N.

*a graduate student
of the Department of Theoretical
and Practical Philosophy
V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine*

Аннотация

В статье обсуждаются особенности постановки проблемы свободы в русской философии всеединства. Автор утверждает, что русские философы придерживаются христианского понимания свободы, в котором выделяются несколько аспектов: онтологический, моральный, аксиологический, социальный. Русская философия всеединства рассматривает идею свободы во всех этих аспектах, но особое внимание придает практическому социальному осуществлению свободы.

Abstract

The article discusses the features of posing the problem of freedom in the Russian philosophy of all-unity. The author claims that Russian philosophers adhere to the Christian understanding of freedom, in which some aspects are distinguished: ontological, moral, social and axiological. The Russian philosophy of all-unity considers the idea of freedom in all these aspects, but gives special attention to the practical social realization of freedom.

Ключевые слова: Свобода, христианство, бог, личность, всеединство, социальность.

Keywords: Freedom, Christianity, God, Personality, All-unity, Sociality.

Идея свободы в христианской мысли всегда занимала одно из важнейших мест, так как именно с ней связаны поиски ответа на вопрос, который касается самой сути христианства: является ли оно религией подавления и подчинения, каким его обычно пытались представить атеистическая традиция, или же наоборот, христианство является той силой, которая ведет человека к истинной свободе. Для христианина ответ на этот вопрос является очевидным: именно в христианстве, и только благодаря ему, человек может достичь подлинной свободы. Но в чем заключается свобода человека? Поиски ответа на этот вопрос начались с самого возникновения христианства и позже к этому постоянно возвращались христианские мыслители, которые выделили в идее свободы несколько важных аспектов. Первый из них – онтологический статус свободы, в котором она связана с важнейшей проблемой теодицеи. В чем причина существования зла, почему бог позволяет ему существовать и влиять на ход событий и почему он не уничтожит зло? Христианская ортодоксальная мысль, начиная с Августина, считала, что главной причиной существования зла является свободная воля человека. Человек получил свободу от бога, в этом он подо-

бен создателю, ведь бог есть высшее свободное существо, независимое от какой бы то ни было внешней необходимости. Божья воля характеризуется совершенной святостью, потому бог творит только благо, которое исключает зло так же, как свет исключает тьму. Человек, созданный по образу божьему, также обладает даром свободы воли, он призван творить добро и расти в соединении с Богом как первообразом и первоисточником добра. Августин писал об этом: «Добро во мне устроено Тобой, это дар твой; зло во мне – от вины моих, осужденных Тобой» [1, с.142]. Степень человеческой свободы должна была бы непрерывно возрастать, но после своего грехопадения человек встал на путь зла. Грехопадение же это произошло от злоупотребления свободой, после чего человек оказался в ситуации выбора между добром и злом. Выбирая добро, человек борется с грехом и соединяется с Богом, возрастая в свободе. Выбирая зло, человек порабощается грехом, освобождение от которого требует подвига. Нравственный подвиг приводит человека к реализации всех его возможностей и таким образом свобода становится уже не только моральной, но и онтологической категорией.

Кроме онтологического и морального аспекта, христианская идея свободы обладает аксиологическим измерением: для христианина свобода является безусловной ценностью, поскольку ведет к освобождению от материального мира, от греховности телесной и даже от самой смерти. И наконец, христианская свобода – социальна: она может быть представлена как равенство всех людей перед богом, что делает их свободными от любых социальных и политических иерархий. Неравенство людей в обществе – это только внешняя сторона человеческого бытия, за которой стоит внутреннее равенство людей перед богом.

В русской религиозной философии идея свободы была представленной и широко обсуждалась во всех этих аспектах, но следует учесть, что здесь общехристианское содержание сочетается с особенностями историко-культурной ситуации в России XIX–XX вв. Во-первых, российские мыслители рассматривают проблемы свободы по-философски, но в том смысле, в котором о себе говорил П.Я. Чаадаев: «я, слава богу, а не богослов, и не законник, а просто христианский философ» [2, с. 135]. Русские философы постоянно подчеркивали христианский характер своего мышления, их философствование всегда происходило с оглядкой на христианство (а точнее – на православие) и, как метко высказалась Н.К. Бонцакая, «религиозность заложена в российских мыслителях, так сказать, генетически» [3, с. 650]. Но при этом они остаются именно философами, и когда представители философии всеединства обращаются к размышлениям о свободе, их ведет за собой логика философского мышления, которая не всегда совпадает по своим результатам с православными догматами. Более того, Соловьев, братья Трубецкие, Флоренский, Франк, Карсавин – все они прошли выучку европейской философии, отлично владели проблематикой, методами и категориальным аппаратом рационалистической философии, неоднократно посещали европейские научные центры, где лично общались с ведущими европейскими философами своего времени, а их работы по истории западной философии выполнены на таком уровне, что и до сих пор не потеряли научной значимости. Все это свидетельствует о том, что православность русской философии всеединства была не результатом патриархальной косности и необразованности, а сознательным и теоретически обоснованным выбором ее создателей. И это является фундаментальной чертой русской традиции философии всеединства – это мышление, в первую очередь, метафизическое, а уже потом – православное. Она движется не от догматов веры к разуму, а наоборот, как это отмечает в своей работе о В.С. Соловьеве А.И. Бродский: «Философская школа Соловьева тесно связана с религией, только в отличие от прежней русской религиозной мысли, она ищет в философии не подтверждение уже существующим церковным взглядам, а свободного религиозно-нравственного творчества, которое не связано никакими внешними, догматическими ограничениями». [4, с. 7].

Во-вторых, в философии всеединства проблема свободы по существу связана с ее метафизической основой – концепцией всеединства, идеями Софии и богочеловечества, основанными на принципе: целое является большим, чем сумма составляющих его элементов. Если всеединство – высшая степень бытия, «всечеловечество» является истиной отдельного человека, а София – воплощением божественного единства тварного бытия, то как с этим можно примирить идею личной свободы? Эта проблема была чрезвычайно острой для всех философов, причастных к традиции всеединства, и каждый из них пытался найти в системе всеединства собственный путь к свободе. Но инвариант этих поисков был задан уже Владимиром Соловьевым, который провозгласил, что спасение человека нельзя представить без свободы. Он опирается на идею святых отцов Афанасия Великого и Августина Аврелия, которые утверждали, что бог создал нас без нас, но спасение наше без нас невозможно. Соловьев настаивает: «Мир не должен быть спасен насильно. Задача состоит не в простом соединении всех частей человечества и всех дел человеческих в одно общее дело. Можно себе представить, что люди работают вместе над какой-нибудь большой задачей и к ней сводят и ей подчиняют всю своей частную деятельность, но если эта задача им навязана, если она для них является чем-то фатальным и неотступным, если они соединены слепым инстинктом или внешним принуждением, то, хотя бы такое единство распространялось на все человечество, это не будет истинным всечеловечеством, а только огромным "муравейником"» [5, с. 306].

В-третьих, следует обратить внимание на то, что христианство признает несколько видов свободы, которые, однако, не являются для него равноценными. Так, существует внутренняя свобода, основанная на вере и которая является свободой духовной, она заключается в господстве человека над своими страстями, особенно над страстями личной гордыни, в ней человек находит себя в отречении от себя и покорении себя божьей воле. Свобода же внешняя является свободой действий человека в общественных отношениях, в отношении человека к другим людям, к самому себе и даже к природной среде. Православная мысль всегда была склонна к тому, чтобы такую свободу считать формальной и второстепенной: внешняя свобода может и должна быть гарантированной юридически, как право человека на определенные поступки, но она не несет в себе абсолютных нравственных ориентиров и не указывает на ценность тех или иных поступков. Без религиозного наполнения формальная внешняя свобода является содержательно пустой и необоснованной: почему человек должен признавать другими лицами право на свободные действия таким же, как и его собственное право? Внешняя свобода не может существовать без внутренней, тогда как внутренняя свобода не зависит от свободы внешней – об этом свидетельствует опыт святых и великомучеников, как древних, так и современных.

Русские философы всеединства никогда не отрицали эту христианскую установку в целом и в

их произведениях мы постоянно сталкиваемся с критикой позитивистского понимания свободы, но их нельзя обвинить в пренебрежении проблемой воплощения реальной социальной свободы в обществе. Начиная с Соловьева, центральной для них была идея о том, что царство божье является реальностью не только будущего, посмертного, существования, но и земной жизни человека. Эта идея, как им казалось, соответствует сущности нравственного учения Христа и одновременно имеет фундаментальное значение как вывод из всей предшествующей философии и науки. Когда В.В.Зеньковский рассматривает вопрос об основных концептах, образующих основу соловьевской философии, он подчеркивает это: «Конечно, было бы преувеличением признавать, как говорит Флоровский, что "весь творческий путь Соловьева может быть понят именно из искания социальной правды" – но надо признать, что в духовных исканиях Соловьева момент социальный никогда не отступал на задний план» [6, с.460]. И эта ориентированность на философские поиски социального идеала, который бы отвечал учению Христа, то есть на построение царства божьего на земле, единодушно принимается

всеми российскими философами всеединства. Более того, именно идеал социальной свободы как высшего из всех видов свободы, крепче всего соединил философов всеединства в общую традицию.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Блаженный Августин. Исповедь / Перевод М.Е. Сергеенко. Отв. ред. Н.Н. Казанский. – СПб.: Наука, 2013. – 373 с.
2. Чаадаев П.Я. Полное собрание сочинений и избранные письма в 2-х томах. – Том 2. – М.: Наука, 1991. – 671 с.
3. Бонецкая Н.К. П.А.Флоренский и «новое религиозное сознание» / П. А. Флоренский: pro et contra / Сост., вступ. ст., примеч. и библиогр. К. Г. Исупова. – СПб.: РХГИ, 1996. – С.649-668.
4. Бродский А.И. Владимир Соловьев. – СПб.: Наука, 2016. – 255 с.
5. Соловьев В. С. Сочинения: в 2-т. – [Общ. ред. и сост. А. В. Гулыги, А. Ф. Лосева; Примеч. С. Л. Кравца и др.]. – Т. 2. – М.: Мысль, 1988. – 822 с.). (Филос. наследие).
6. Зеньковский В.В. История русской философии. – М.: Академический Проект; Раритет, 2001. – 880 с.

SOCIAL COMMUNICATION STUDIES

К ВОПРОСУ О ПОЛОЖЕНИИ РОССИЙСКИХ ЖЕНЩИН НА РЫНКЕ ТРУДА В УСЛОВИЯХ ГЕНДЕРНОЙ АСИММЕТРИИ

Марар О.И.

Доктор социологических наук, профессор кафедры моделирования и организации социальных систем, Воронежский филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте РФ
г. Воронеж

Панова А.В.

Кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры гуманитарных и социально-экономических дисциплин, Военно-учебный научный центр Военно-воздушных сил "Военно-воздушная академия им. проф. Н.Е. Жуковского и Ю.А. Гагарина"
г. Воронеж

TO THE QUESTION OF THE STATUS OF RUSSIAN WOMEN ON THE LABOR MARKET IN THE CONDITIONS OF GENDER ASYMMETRY

Marar O.I.

Doctor of Sociology, Professor of the Department of Modeling and Organization of Social Systems, Voronezh Branch of the Russian Academy of National Economy and Public Administration under the President of the Russian Federation
g. Voronezh

Panova A.V.

Candidate of Historical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Humanitarian and Socio-Economic Disciplines, Military-Educational Scientific Center of the Air Force "Air Force Academy named after Prof. NE Zhukovsky and YA Gagarin"
g. Voronezh

Аннотация

В статье анализируется ситуация, связанная с положением женщин на российском рынке труда, проблемы востребованности и безработицы, образования, карьерного роста, правового регулирования гендерных отношений в сфере труда и занятости.

Abstract

The article analyzes the situation related to the situation of women in the Russian labor market, the problems of demand and unemployment, education, career growth, legal regulation of gender relations in the sphere of labor and employment.

Ключевые слова: Рынок труда, трудовая деятельность, безработица, карьерный рост, гендерные различия, оплата труда.

Keywords: Labor market, labor activity, unemployment, career growth, gender differences, labor remuneration.

В настоящее время наиболее актуальными направлениями в контексте изучения расширения прав и возможностей женщин являются их участие в трудовой деятельности, место и роль на рынке труда, степень реализации женского трудового потенциала и, как следствие, уровень общего экономического развития территории. Однако, несмотря на то, что XIX столетие внесло в общую тему социальной справедливости вопрос места и роли женщин в профессиональной и семейной жизни, а XX век резко изменил их социально-экономическое положение, говорить о гендерном равноправии на российском рынке труда с полной уверенностью пока не представляется возможным.

За весь советский период истории российского государства проблема гендерного неравенства вообще не поднималась, а женщины, в том числе древнерусского общества, рассматривались исключительно с позиций классового подхода, т.е. как представительницы той или иной социальной группы, где полоролевые стереотипы были максимально размыты. Эта тенденция сохранялась вплоть до 1980-х годов, когда в эпоху перестройки и нового политического мышления впервые стали появляться публикации, посвященные бесправию женщин в допетровское время, их уровню грамотности и образования в целом. Положение современ-

ной российской женщины на рынке труда, безусловно, отличается от статуса мужчины. Возникновение гендерной асимметрии и формирование специфики занятости женщин во многом связано с их репродуктивными функциями и совмещением трудовой деятельности и домашних обязанностей, ухода за детьми [3].

Особенно актуальным вопрос в отношении равного использования трудового потенциала мужчин и женщин становится в послевоенные годы: развивается советское трудовое законодательство, пропагандируются ценности всеобщего равенства граждан, в том числе разных полов, широко применяется женский труд на восстановительных работах так как большая часть мужского населения не вернулась с войны. В это время в СССР был зафиксирован самый высокий показатель по участию советских женщин в качестве рабочей силы: в 1961 году он составил 77%, тогда как во Франции в это же время он равнялся 43%, а в США – 36% [2].

Переход на постсоветское российское рыночное пространство ознаменовался резким сокращением доли участия женщин в сфере трудовых отношений. Если в 1992 году эта доля составляла 63%, то к 1999 году она сократилась до 43% [1]. Этот процесс экономисты пытались объяснить с двух позиций. Одни исследователи, приверженцы традиционных взглядов, полагали, что это было вызвано естественной потребностью представительниц слабого пола вести домашнее хозяйство, организовывать быт семьи, заниматься решением хозяйственных вопросов. Сторонники оппозиционных взглядов, напротив, настаивали на том, что это были единичные случаи, поскольку в сложившихся социально-экономических условиях страны в 90-е годы один работающий член семьи не способен был поддерживать уровень благосостояния семьи на достойном уровне. Представители этого подхода пришли к выводу, что обозначенная тенденция связана с нарастающей социальной и экономической дискриминацией женщин, которая в конкурентной среде и на кризисном этапе развития отечественного рынка труда стала наиболее заметной и столь очевидной [3].

Место женщины на российском рынке труда и занятости наглядно показывает его гендерный анализ. Для определения уровня экономической активности населения обоих полов, профессиональной сегрегации, безработицы и занятости нами были использованы данные Российского статистического ежегодника и Центра социально-политического мониторинга ИОН РАНХиГС (до 2012 года именуемый Социологическим центром РАГС) в период с 1992 по 2017 годы. Стоит отметить, что в данных исследованиях принимало участие только экономически активное население, т.е. мужчины и женщины, находящиеся в трудоспособном возрасте. С 2001 по 2016 год мы можем наблюдать относительно стабильную ситуацию по вопросу реализации трудового потенциала женщин, поскольку раз-

ница в соотношении обоих полов в структуре экономически активного населения страны минимизировалась, а в 2016 году удельный вес женщин на российском рынке труда увеличился на 1.2% [9]. Гендерная структура российского рынка труда по данным исследования Всемирного экономического форума к настоящему времени достигла относительного гендерного баланса, т.е. когда мужское и женское население принимают практически равное участие в обозначенной сфере. Соответственно, российский рынок труда обоим полам предоставляет равные права и возможности для реализации своего трудового потенциала.

Интересным представляется вывод экспертов Программы развития ООН, проводящих исследование человеческого потенциала в гендерном разрезе и оценивающих его с точки зрения главного показателя – индекса человеческого развития. В отчете за 2016 год индекс человеческого развития женщин был ниже, чем индекс мужчин на всех континентах. Особенно велика разница в значениях в странах Южной Азии и арабских государствах (0,801 – индекс женщин, 0,849 – индекс мужчин) [6]. Однако в ряде европейских стран индекс человеческого развития женщин оказался выше мужского показателя. Российская Федерация вместе с такими странами как Польша, Прибалтийские государства, Беларусь и др. вошли в число этих 14 стран мира.

Необходимо выявить причины высоких показателей индекса человеческого развития женщин по сравнению с индексом мужчин. Исследователи называют несколько: 1) показатель продолжительности жизни россиянок выше, чем у мужчин. По данным официальной статистики в 2016 году был побит абсолютный рекорд за всю историю страны. Продолжительность жизни женщин составила 77,3, а у мужчин – 67. Различия в уровне здоровья становятся определяющими условиями появления такого разрыва в значениях. 2) Уровень образования женщин традиционно выше, чем у мужчин. В 2017 году среди экономически активного населения высшее и неоконченное высшее профессиональное образование имели 38% женщин против 29% у мужчин. В целом, женщины, вовлеченные в сферу трудовых отношений, имеют более высокий уровень образования по сравнению с мужчинами. Тем не менее стоит отметить, что, несмотря на более высокий уровень образования и положительные показатели здоровья, проблемы профессиональной сегрегации, карьерного роста в условиях конкуренции, различия в оплате труда на российском рынке по-прежнему стоят весьма остро.

Для того чтобы произвести сравнительный анализ качества рабочей силы мужчин и женщин необходимо изучить долю обоих полов, имеющих высшее и среднее профессиональное образование. Для этого воспользуемся данными, предоставленными Российским статистическим ежегодником Федеральной службы государственной статистики в период с 1993 по 2017 годы, и представим их в виде таблицы.

Таблица 1

Удельный вес мужчин и женщин с высшим и средним образованием в структуре экономически активного населения России

Год	Мужчины	Женщины	Всего
Население, имеющее высшее профессиональное образование			
1993	5717	6140	11857 (тыс. чел.)
	48	52	100 (%)
2017	10046	12370	22416 (тыс. чел.)
	45	55	100 (%)
Население, имеющее среднее профессиональное образование			
1993	10284	13234	23518 (тыс. чел.)
	44	56	100 (%)
2017	8158	11390	19548 (тыс. чел.)
	42	58	100 (%)

Исходя из приведенных данных можно сделать вывод о том, что в период с 1993 по 2017 годы удельный вес женщин, имеющих высшее и среднее профессиональное образование значительно выше, чем мужчин в общей структуре экономически активного населения. Более того наблюдается тенденция к росту исследуемого показателя: так, число женщин, получивших высшее образование возросло на 3% в 2017 году по сравнению с 1993 годом. Подобная динамика наблюдается и в секторе среднего профессионального образования – с 56% в 1993 году до 58% в 2017 году изменился удельный вес женщин, достигших данного уровня образования [7].

Таким образом, дифференциация рабочей силы обоих полов по наличию профессионального образования показала неоднородность этой структуры. Учитывая данные, свидетельствующие о более высоком уровне образования российских женщин по сравнению с мужчинами, можно прийти к выводу о соответствующей оплате труда представительниц слабого пола. Однако на практике наблюдается иная картина: уровень заработной платы женщин ниже, чем у мужчин. Это объясняется гендерными стереотипами, укоренившимися на отечественном рынке труда. Традиционно женскими сферами занятости считаются социальная сфера образования и здравоохранения, где в подавляющем большинстве требуются работники с высшим и средним профессиональным образованием и где необходимо участие в курсах повышения квалификации и программах переподготовки на всем протяжении трудового пути.

В период трансформации экономики страны в постсоветский период сфера труда и занятости претерпела серьезные изменения. Именно в это время появляется уже устоявшийся термин «феминизация безработицы» или «у безработицы женское лицо». С одной стороны, на конец 1993 года — это абсолютно справедливое утверждение, так как численность безработных женщин, официально зарегистрированных Федеральной службой занятости (ФСЗ), приблизилась к 72,2%. С другой стороны, если во внимание брать не только контролируемую ФСЗ часть рынка, а весь рынок труда, тогда удель-

ный вес женщин в общем числе незарегистрированных безработных была равна 47%. Так, в 1992-1993 годы уровень безработицы среди женщин превышает в два раза уровень среди мужчин только лишь на контролируемой части рынка труда, а в целом, по всей совокупности безработных явных гендерных различий не выявлено. Однако с 1996 года наблюдается резкое увеличение показателей женской нетрудоустроенности. Исследователи-экономисты видят в этом сокращении спроса на женский труд несколько причин: 1) падение объемов производства и последовавшее за ним неравномерное распределение потерь рабочих мест (к примеру, легкая, химическая промышленность испытывали наибольшие сокращения, где традиционно концентрация женской силы гораздо выше, чем в других). 2) сокращение контингента служащих, представленного в основном женскими кадрами.

Относительная стабилизация ситуации на российском рынке труда наблюдается в 2012 году, когда уровень зарегистрированной женской безработицы сократился до 55,7% по сравнению с 71% в 1992 году.

Данные Российского статистического ежегодника за 2016 год указывают на основные причины женской безработицы, среди которых: высвобождение по сокращению штатов, поступление на учебу, состояние здоровья, ликвидация предприятия, уход за детьми или престарелыми родственниками. Получается, что женщины реже, чем мужчины увольняются по собственному желанию, так, в 2016 году среди безработных доля женщин, уволившихся по своей инициативе, составила 15%, а мужчин – 30% [8].

В современной экономической литературе отдельное место отводится изучению гендерных различий в оплате труда. В 2017 году Всемирный экономический фонд опубликовал отчет «О гендерном неравенстве», где были представлены данные по всем государствам, в том числе и Россия, которая по соотношению оплаты труда мужчин и женщин заняла 83 место среди 133 стран. Рядом с Российской Федерацией разместились Кипр, Сенегал, Словения, Доминиканская Республика. Эту гендерную асимметрию подтверждают и отечественные исследования, результаты которых в 2016 году

были размещены на официальном сайте Федеральной службы государственной статистики. В качестве основного критерия для дифференциации была выбрана среднемесячная заработная плата, которая у женщин составила 64,3% от заработной платы мужчин [9].

Нельзя обойти вниманием еще одну проблему на современном рынке труда и занятости в условиях гендерной асимметрии – проблема карьерного роста женщин. В современной России продвижение женщин по карьерной лестнице также имеет свои особенности: 1) карьерный рост женщины зависит от формы собственности. По последним данным социологических исследований россиянки предпочитают работать на государственных предприятиях. Так, в 2016 году 48% от всех занятых в экономике страны составили труженицы предприятий государственной и муниципальной собственности. Для сравнения – в организациях со смешанной формой собственности и с иностранным участием – менее 2%. Высокий уровень доверия к таким организациям связан с социальной защищенностью, которой предприятия обеспечивают свои трудовые ресурсы, с соблюдением административных и прочих законодательных норм.

2) Отечественная система образования формирует стартовые условия для развития карьеры представителей гендерных общностей. До революционных событий 1917 года гендерная асимметрия в сфере образования была ярко выраженной в пользу мужчин. В годы советской власти ситуация кардинально поменялась и начался процесс феминизации образовательной сферы: женщины получили равные возможности в учебе. В настоящее время в государственном секторе образования наблюдается тенденция гендерного баланса – среди обучающихся 50,6% женщин и 49,4% мужчин.

3) Участие женщин в политической сфере. На среднем управленческом уровне заметна тенденция феминизации государственного аппарата. Что же касается высшего управленческого состава, то здесь, напротив, необратимо идет процесс дефеминизации. В процессе принятия важных общенациональных государственных решений принимает участие менее 0,1 % женщин. Сегодня российская политическая практика характеризуется мужским стилем управления. По данным Федеральной службы государственной статистики в 1998 году Россия занимала 46 место в мире по участию женщин в законодательной власти, в 2007 году – 96 место, в 2016 году – 112 место.

Несмотря на повышенный интерес власти к гендерной асимметрии в российском обществе, уровень незащищенности социально-экономического положения женщин растет. Этот процесс обусловлен прежде всего несовершенством правовой системы регулирования трудовых отношений, в том числе отсутствием законодательных норм, а также несоблюдением трудового и социального законодательства. Так, созданная при Президенте РФ в 1993 году комиссия по вопросам женщин, семьи и демографии, занимающаяся координацией госу-

дарственной политики по гендерным вопросам, решением демографической проблемы в стране была в 2000 году ликвидирована. В 1998 году Департамент по делам семьи, женщин и детей, осуществлявший координацию политики в отношении семьи и здоровья детей, был упразднен. Совет по гендерным проблемам в сентябре 2008 года прекратил свою деятельность. В 2010 году Комитет ООН по ликвидации дискриминации в отношении женщин подверг критике статью 3 Трудового кодекса РФ «Запрещение дискриминации в сфере труда» за слишком общую эфемерную формулировку и отсутствие в Конституции и других законодательных актах определения дискриминации. По мнению Матвиенко В.И. «наличие в законодательстве одних лишь декларативных запретов дискриминации категорически недостаточно. Необходимо разрабатывать и реализовывать меры защиты от гендерной дискриминации. Мужчины и женщины не в равной мере участвуют в выполнении обязательств, связанных с заботой о детях и семье» [4].

Подводя итог, следует отметить, что за последние десятилетия положение и статус женщин претерпели значительные изменения и с законодательной позиции, и с социальной, и с экономической. Однако делать выводы о создании равных прав и возможностей мужчин и женщин весьма преждевременно. Правовое регулирование гендерных отношений в России носит, к сожалению, пока еще фрагментарный характер [5].

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Скиндер, Н.В. Современные женщины в сфере труда и занятости: автореф. диссер. канд. соц. наук: 22.00.04/ Скиндер Наталья Викторовна. – Новочеркасск, 2009. – 168с.
2. Козлова, М.С. Дискриминация женщин на российском рынке труда: региональный аспект: автореф. диссер. канд. соц. Наук: 22.00.03/ Козлова Маргарита Сергеевна. – Саратов, 2006. – 177с.
3. Мосакова, Е.А. Дискриминация женщин на глобальном рынке: монография / Е.А. Мосакова. – М.: МАКС Пресс, 2012. – 209с.
4. Новикова, Т.А. Женщина и рынок труда / Т.А. Новикова// Вестник РУДН, серия Экономика. – 2013. – №1. – С.146-154.
5. Поленина, С.В. Правовая политика Российской Федерации в сфере гендерных отношений /С.В. Поленина//Труды Института государства и права РАН. – 2016. - №1. – С. 62-80.
6. Силласте, Г. Гендерная асимметрия как фактор карьерного роста женщин/Г. Силласте// Гендерная парадигма. – 2017. – С.122-133.
7. Хасбулатова, О.А. Гендерные аспекты развития STEM-образования в России/ О.А. Хасбулатова// Женщина в российском обществе. – 2016. - №3. – С.3-15.
8. Панов, А.М. Гендерный анализ российского рынка труда/А.М. Панов//Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. – 2014. - №3. – С.235-247.
9. Федеральная служба государственной статистики. Режим доступа: <http://www.gks.ru/>

ТЕНДЕНЦІЇ КРЕОЛІЗАЦІЇ МЕДІАПРОСТОРУ, ЕКСПОНОВАНИ В МЕМАХ, ДЕМОТИВАТОРАХ, ІНТЕРНЕТ-КОМІКСАХ, GIF-КАХ

Порпуліт О.

Доцент, кандидат філологічних наук, докторант, Інститут журналістики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

TRENDS IN MEDIA SPACE CREOLIZATION, EXHIBITED IN MEMES, DEMOTIVATORS, INTERNET-COMICS, GIF-TEXTS

Porpulis O.

Associate Professor, PhD (Philology), Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Анотація

У науковому доробку уточнено термін «креолізований текст», враховуючи метаморфози й модифікації інформаційно-комунікаційного середовища сьогодення; визначено найчастотніші різновиди креолізованих текстів, генерованих і ретрансльованих у медіапросторі; встановлено частотність певного типу відношення між гетерогенними складниками мемів, демотиваторів, інтернет-коміксів, GIF-ок; окреслено провідні тенденції процесу креолізації медіапростору.

Abstract

The term "creolized text" has been clarified in the scientific article, taking into account the metamorphoses and modifications of the information and communication environment of the present; the most frequent types of creolization texts generated and relayed in the media space are determined; established the frequency of a certain type of relationship between the heterogeneous components of memes, demotivators, Internet comics, GIF-ok; outlined the leading trends in the process of media space creolization.

Ключові слова: креолізація медіапростору, ескалація візуальності, мем, демотиватор, інтернет-комікс, GIF-текст (GIF-ка).

Keywords: media space creolization, visualization escalation, mem, demotivator, internet comic, GIF-text (GIF).

Вступ. Амбівалентність, ризомність і нелінійність як провідні властивості інформаційно-комунікаційних трансформацій сьогодення дають змогу констатувати ескалацію візуальності, що, з одного боку, знаменує якісно новий оберт розвитку міжособистісної і масової комунікації, з іншого, відповідає першочерговим вимогам часу: «в умовах глобалізації... слово як провідний засіб передачі інформації втрачає власні позиції і заміщується креолізованим (полімодалним) текстом, в якому головну роль починає відігравати зображення... як готовий контекст для розуміння вербального складника повідомлення» [Цит.: 5, с. 55–56.].

Стислий огляд публікацій за темою. Дослідження останніх років свідчать про підвищений інтерес до феномену креолізованих, «нетрадиційних», полікодових текстів: Є. Анісімова, А. Бернацька, Л. Большакова, О. Вороб'їова, О. Вороніна, М. Ворошилова, О. Завадська, Л. Каменська, Ю. Сорокін, Є. Тарасов; не менш актуальними є питання взаємовпливу і взаємодії вербального й невербального складників полікодових текстів (Л. Большинова, Л. Грішасва, К. Дайлоф, О. Корда, О. Пойманова, С. Чижикова), кодування / декодування креолізованих текстів реципієнтами (І. Вашуніна, Н. Дрожжих, Л. Мардієва, О. Романовська, Є. Смагіна, Є. Яковлева), окреслення статусу креолізованих текстів у сучасному інтернет-просторі

(Н. Александрова, Т. Анікіна, С. Канашина, О. Нежура, Й. Подело, Н. Радіна, Н. Татарнікова, Л. Ухова, Н. Часовський, Ю. Щурина).

Відповідно до **мети дослідження** – окреслити провідні тенденції процесу креолізації медіапростору – у розвідці розв'язано низку завдань: уточнено термін «креолізований текст», враховуючи метаморфози й модифікації інформаційно-комунікаційного середовища сьогодення; визначено найчастотніші різновиди креолізованих текстів, генерованих і ретрансльованих у медіапросторі; встановлено частотність певного функціонально-семантичного типу відношення між вербальним і невербальним (візуальним) складниками мемів, демотиваторів, інтернет-коміксів, GIF-ок.

Матеріалом дослідження слугували креолізовані тексти, поширювані в медіапросторі новітніх медій: блогах, форумах, акаунтах соціальних мереж (Instagram, **Twitter**, UkrOpen, Facebook та ін.), крос-платформених меседжерах «WhatsApp» і «Viber», чатах тощо, – протягом квітня 2018 року. Критеріями для відбору й опрацювання креолізованих текстів (загальна кількість – 121) слугували наявність відомостей про перегляд тексту (не менше 100), кількісний показник числа коментарів (не менше 10), інформація про перепости (не менше 100). Аналіз репрезентації креолізованих текстів здійснювався за моніторинговою стратегією, що, в

свою чергу, дало змогу не лише визначити поточний стан, але й передбачати можливі сценарії розвитку медіапростору, оцінити перспективи креолізації медіапростору.

Результати й обговорення. Для текстів, фактура яких містить «два негомогенних складники: вербальний мовний (мовленнєвий) і невербальний (що належить до інших знакових систем, ніж природна мова)», – використовується термін «креолізований текст», введений у науковий обіг Ю. Сорокінін і Є. Тарасовим у 90-тих роках ХХ століття [10, с. 180–181]. Як синонімічні на означення синтезу вербальних і невербальних знакових систем у межах одного текстового утворення в дослідницькому колі функціонують й інші терміни: семіотично ускладнений, «нетрадиційний», відеовербальний, полікодовий текст [4, с. 181], «ізовербальний комплекс», «ізоверб» [4, с. 185]. У межах нашого дослідження ми будемо послуговуватися терміном креолізований текст, розуміючи його як продукт існування і функціонування інформаційно-комунікаційного середовища, в якому вербальні й невербальні (візуальні, аудіальні, відеоконпоненти) складники генерують єдине структурно-сміслові і функціональні цілі з метою організації комунікаційної діяльності між акторами, віддаленими й роз'єднаними в часі і просторі. Медіапростір як відносно суверенна, динамічна система продукує, з одного боку, зручні та сприятливі умови, з іншого – диктує конкретні й чітко окреслені обмеження для реалізації інформаційно-комунікаційних практик в єдиній системі координат. Максимально допустимі й потенційні можливості співіснування і взаємодії безлічі акторів у єдиній онлайн-позапросторовій системі координат підвищує шанси креолізованих текстів бути створеними, поширеними і прийнятими учасниками медіапростору, що обумовлено, в свою чергу, провідними властивостями мережевої інформаційно-комунікаційної діяльності: партикулярність мережевого простору і часу, креативність, впровадження добровільно прийнятих і ухвалених норм і правил, емоційність, інтерактивність, свобода самовираження, персоніфікованість, гіпертекстовість, ризомність тощо. Наголошуючи на високій смисловій компресії креолізованих текстів, що «дає змогу зашифрувати інформацію про цілісний фрагмент картини світу в порівняно лаконічному текстовому творі» [7, с. 48], і підкреслюючи нерозривну, органічну єдність, симбіоз вербального і візуального складників креолізованих текстів [3], науковці акцентують: «один і той самий зміст не може бути переданий абсолютно ідентично різними способами – вербальним і візуальним. Інформація, представлена вербально, в принципі не може бути ідентичною інформації, представленій візуально» [3, с. 47]. Дослідження, проведені Л. Мардієвою на матеріалі креолізованих (за термінологією дослідниць, полікодових) медіатекстів, показовими властивостями яких є підвищена семантична ємність і особлива прагматична насиченість,

дали змогу авторці виокремити певні типи функціонально-семантичних відношень, що виникають між гетерогенними складниками полікодового тексту:

1) смислове повторення (змістове наповнення вербального і невербального елементів демонструють схожість, а не тотожність);

2) доповнення (ознаки і властивості, трансльовані вербальним і невербальним складниками креолізованого тексту не співпадають, проте кожен з гетерогенних складників, доповнюючи один одного, пропонують більш ґрунтовне, повне, вичерпне уявлення про об'єкт / суб'єкт);

3) смисловий дисонанс (маніфестація різнознаковими складниками протилежних смислів);

4) супровід (вербальний компонент *одночасно* доповнюється видимим і зримим компонентом візуальним, формується ілюзія безпосереднього «вплетення» останнього у вербальну структуру креолізованого тексту);

5) інтерпретація (коментування вербальним компонентом невербального елемента тексту чи уточнення невербальним компонентом вербального);

6) заміщення (невербальний складник полікодового тексту в змозі самостійно транслювати ту чи іншу інформацію, візуальні репрезентації можуть бути використані і як самодостатні комунікативні одиниці, і замінити вербальне висловлювання);

7) діалогічна взаємодія (у разі набуття вербальним складником значення питального речення, невербальний складник, за певних умов, може бути прочитаний як відповідь на поставлене запитання) [6, с. 129].

Креолізовані тексти, створювані, популяризовані й поширювані в медіапросторі репрезентовані, на думку дослідників, новітніми типами: демотиватор, мем, інтернет-комікси [7, с. 47; 12] та GIF-ки. Провідний чинник популярності названих текстів О. Нежура вбачає в їхньому «розважально-гумористичному характері» [7, с. 47]. Новітні креолізовані тексти, набувши статусу облігатного складника вітчизняного медіапростору протягом останніх якихось 3-5 років, володіючи високою інформаційною місткістю і прагматичним потенціалом, поступово викристалізують і встановлюють індивідуальні відмінні властивості. Спираючись на наукові доробки попередників і доповнюючи їх власними спостереженнями окреслимо провідні ознаки кожного з виокремлених креолізованих текстів:

1. *Мем (едвайс)*. Термін «мем» Н. Часовський ототожнює з поняттям «креолізований текст»: «Креолізованим текстом ... ми називаємо картинку (мем), що викликає певні асоціації у безлічі інтернет-користувачів і є засобом більш точного вираження певної ідеї. Картинка супроводжується коротким надписом, в якому відображена авторська думка. Зазвичай текст носить іронічний (сатиричний) характер і має на меті викликати певну реакцію» [12, с. 173]. Т. Анікіна поняття «мем» розглядає «як явище спонтанного поширення в інтернет-

середовищі деякої інформації чи фрази за допомогою "тиражування" всіма можливими засобами» [1, с. 66], відповідно, креолізовані інтернет-меми, в інтерпретації дослідниці, «це різновид креолізованих текстів, основними компонентами яких є вербальна частина (надпис) й іконічна частина (зображення)» [1, с. 66]. О. Нежура до мемів уналежнює також «поширювані в інтернет-просторі персонажі (Капітан Очевидність, Трололоша та ін.) чи повсюдно застосовувані сталі вирази (наприклад, "вбийся об стіну")» [7, с. 49–50]. Провідними функціями едвайсів науковці називають комунікативну, розважальну, інформативну. Циркуючи в медіапросторі, впливаючи певним чином на свідомість і поведінку акторів, едвайс, в кінцевому підсумку, прагне «"осісти в голові" якомога більшої кількості людей, "інфікувавши" їх» [12, с. 173]. О. Нежура вважає, що меми «відбивають стереотипи і явища сучасної дійсності, які актуальні й цікаві користувачам інтернет-середовища» [7, с. 50].

2. *Демотиватор* – «скомпоноване за певним форматом зображення, що містить малюнок і пояснювальний несподіваний підпис-слоган» [13, с. 152]. У демотиваторах, як зазначає Ю. Щурина, обіграються добре відомі інтернет-меми, ситуації і персонажі, що мають прецедентний характер [13, с. 152]. О. Нежура під демотиватором розуміє «креолізований текст, що містить розташоване на чорному або синьому тлі зображення (рідше – напис) і лаконічний коментар-слоган (частіше білим шрифтом)» [7, с. 48]. Похідний характер демотиваторів (за однією з версій, виникли як пародія на мотиватори – типовий продукт агітаційної і пропагандистської діяльності [2, с. 148]) обумовлює відновлення акторами медіапростору смислів через апеляцію до «власного досвіду, до обізнаності з типовими ситуаціями, ... до історико-культурологічних фонових знань» [2, с. 149]. Провідними властивостями демотиваторів Л. Ухова вважає, по-перше, наявність синергетичного ефекту в комбінації семантично вільних компонентів тексту [11, с. 99], по-друге, «ступінь мобільності вербальних і візуальних компонентів тексту, коли при однаковому візуальному образі використовуються різні слогани і, навпаки, при одному слогані використовуються різні зображення. Але синергетичний ефект цих демотиваторів, як правило, різний» [11, с. 99].

3. Як наслідок поширення персонажів-мемів і сталих висловлювань у медіапросторі спостерігається популяризація *інтернет-коміксів* – «лаконічні креолізовані тексти, поєднують 2-4 зображення, ілюструють веселу історію» [7, с. 51]. Вербальні та невербальні елементи інтернет-

коміксів формують цілісну структуру, «компоненти якої пов'язані на змістовному (внутрішня структура) і композиційному (зовнішня структура) рівні, тому креолізація, – акцентує Л. Ухова, – виступає головним інструментом комунікації і способом репрезентації» [11, с. 99]. Дослідники підкреслюють, що вербальний і невербальний складники інтернет-коміксів перебувають у відношеннях взаємозалежності й взаємодоповнення, тобто утворюють свого роду вербально-невербальну єдність – «комбінацію зі знаків двох типів, які не просто додаються один до одного, вони більше, ніж сума, діють у різновекторних відношеннях і володіють синергетичним ефектом» [11, с. 99]. Характерною рисою інтернет-коміксів, за визначенням О. Нежури, є порушення етичних норм: надлишок нецензурних виразів, провокаційний характер зображень і сюжетів [7, с. 51], демонстрація та пропаганда девіантних моделей поведінки тощо.

4. *GIF-ки* (у перекладі з англійської Graphics Interchange Format – «формат для обміну зображеннями») – яскраві та лаконічні креолізовані тексти, утворені поєднанням рухомих зображень і статичного напису, розраховані на короткочасну увагу, в медіапросторі збули репутацію спокуси для взаємобмін, колекціонування, кліків та розваги. Емоційно забарвлені, нетривалі, виразні GIF-ки здатні імітувати природний рух у реальному світі в режимі онлайн: «Часто цей ефект заворює. Він подібний до вічного двигуна, що кидає виклик нашому внутрішньому розумінню динаміки у фізичному світі» [9]. Специфічною властивістю GIF-ки є унікальна «позачасовість», що виявляється у здатності невербального складника креолізованого тексту відтворювати субтильність, крихітність, безповоротність миттєвості: «Заворожливі циклічні ролики.. тимчасово віддаляють нас від сприйняття події як скороминущої. Однак деякі з них через динамізм та порівняно низьку якість нагадують прямі трансляції й цим самим посилюють ефект тимчасовості того, що вони зображують» [9]. Невербальний складник у фактурі GIF-ки паралельно з формальною функцією правильного оформлення тексту й рамування плану вираження, виконує й функцію смислової організації плану змісту й декодування сутності, квінтесенції креолізованого тексту.

Дослідження, проведені нами протягом квітня 2018 року на матеріалі креолізованих текстів, генерованих і ретрансльованих за допомогою кросплатформених менеджерів, на форумах, в акаунтах користувачів соціальних мереж, дають змогу встановити ступінь популярності певного різновиду креолізованого тексту в медіапросторі (Див. рис. 1).

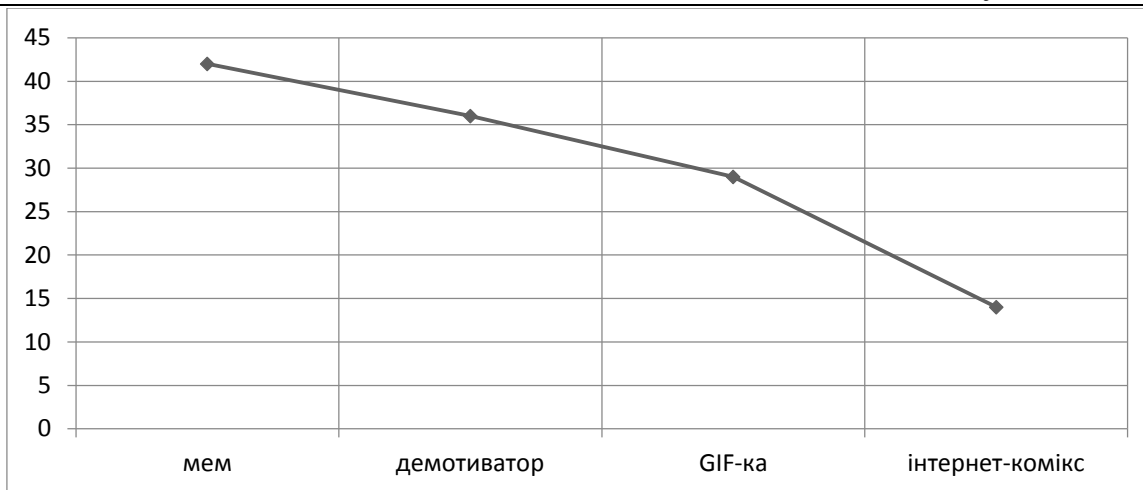

Рисунок 1.

Шкала популярності мемів, демотиваторів, інтернет-коміксів, GIF-ок у сучасному медіапросторі

З метою поглиблення й уточнення відомостей щодо структурно-композиційних особливостей мемів, демотиваторів, інтернет-коміксів і GIF-ок, ми розробили схему відповідності функціонально-

семантичних відношень, що виникають між гетерогенними складниками полікодового тексту, з конкретним різновидом креолізованого тексту (Див. рис. 2).

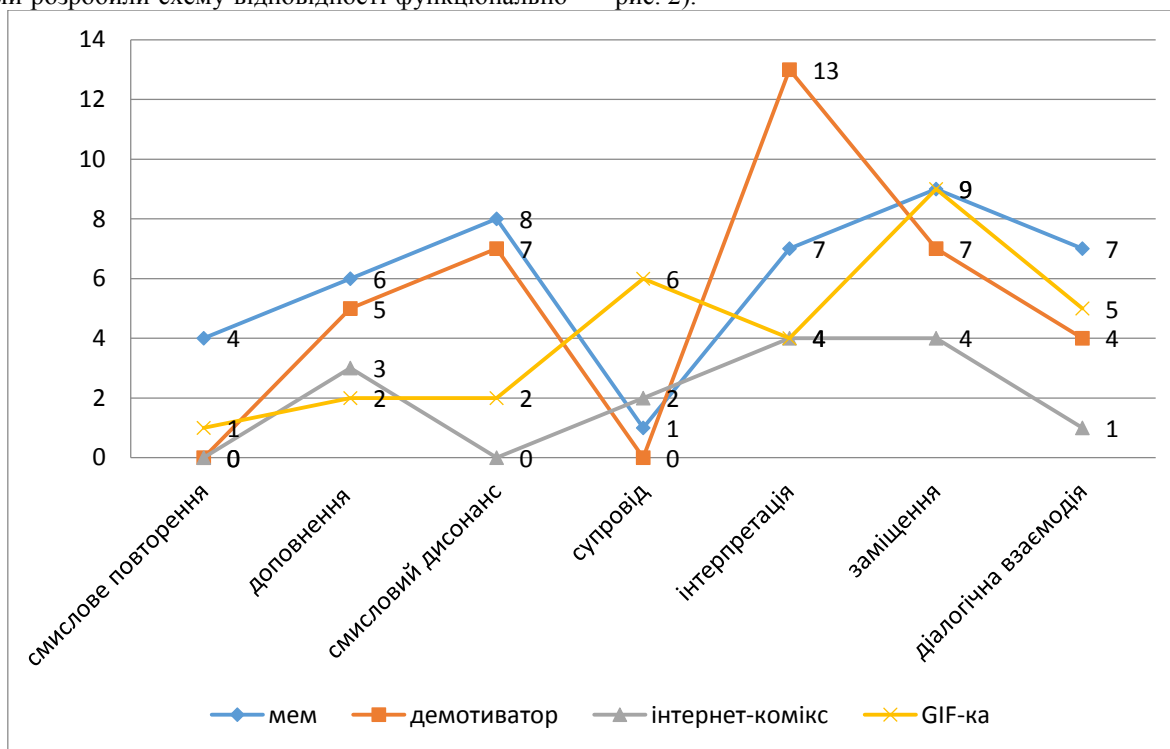

Рисунок 2.

Функціонально-семантичні зв'язки між вербальним і невербальним складниками креолізованого тексту

Відповідно, маємо певну ієрархію встановлення функціонально-семантичних зв'язків між негетерогенними елементами креолізованих текстів (Див. рис. 3).

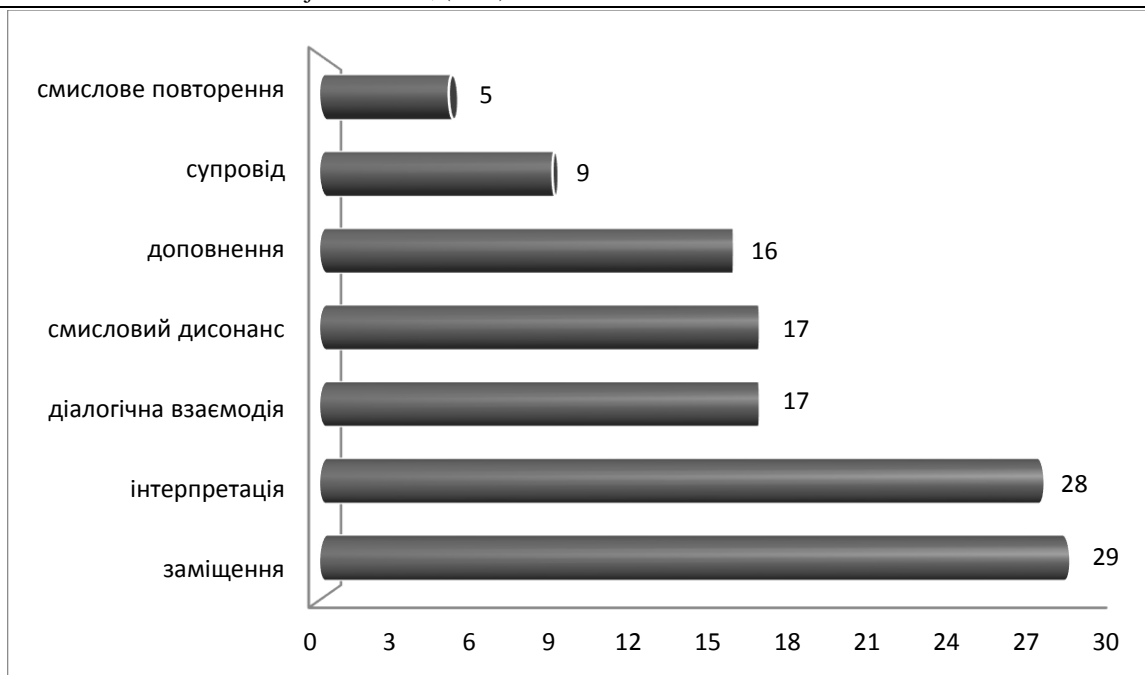

Рисунок 3.

«Затребуваність» функціонально-семантичних зв'язків медіапросторовими креолізованими текстами

Згідно з результатами проведеного нами дослідження, констатуємо, що генеровані, активовані й ретрансльовані в медіапросторі креолізовані тексти мають низку істотних особливостей:

1) комп'ютерно-опосередкована форма неодмінно, фатально впливає на процес розшифрування смислового навантаження й усвідомлення вектору емоційного забарвлення креолізованого тексту;

2) іманентні властивості медіапростору – гіпертекстуальність, інтерактивність, діалогічність, мобільність – спровокували «інакшість» реалізації у мемі, демотиваторі, інтернет-коміксі, GIF-ці загальнотекстових категорій когерентності, когезії, лінійності, членованості, інформативності, завершеності тощо;

3) поліадресність і масовість створюють сприятливі умови для набуття новітніми креолізованими текстами статусу мегапопулярного і хітового інформаційно-комунікаційного тренду практично протягом кількох діб;

4) як сфотографовані, змонтовані, відзняті мему, демотиватори, інтернет-комікси, GIF-ки, з одного боку, мають чітко визначену минулу темпоральність, з іншого, щоразове і незмінне розгортання й демонстрація креолізованих текстів у режимі онлайн дають змогу говорити про темпоральність теперішню. Часові плани можуть перетинатися, протиставлятися, нашаровуватися один на один, диктуючи вимогу максимального використання змістового потенціалу вербального складника креолізованого тексту, актуалізація смислу якого відбувається з оглядом на своєчасність, злободенність потенційного прочитання тексту й шляхом апеляції акторів медіапростору до власного / колективного досвіду, до масиву фонових знань. Здатність кожного з негомогенних складників виражати темпоральні відношення, окреслювати часові

параметри значною мірою «довантажує» семантичну ємність і ускладнює прагматичну насиченість мему, демотиватора, інтернет-комікса, GIF-ки;

5) негомогенна фактура креолізованих текстів зобов'язує акторів медіапростору одночасно послугуватися принципово різними способами кодування / декодування інформації, що передбачає, в свою чергу, існування певного вербального / візуального бекграунду й породження щоразу емерджентних смислів. Вважаємо, що унікальність креолізованого тексту обумовлена специфікою візуального коду, інтегрованого в структуру мему, демотиватора, інтернет-комікса, GIF-ки. Суголосними виявилися результати дослідження креолізованих текстів у професійній онлайн-комунікації, проведені на матеріалі персональних сторінок працівників Національного дослідницького університету «Вища школа економіки», розміщених на офіційному сайті вузу: «при сприйнятті креолізованого тексту візуальний код відіграє провідну роль у тому випадку, якщо руйнує нормативне уявлення про візуальний образ, а в разі створення більш-менш типового образу візуальний код використовується як уточнення й деталізація інформації, отриманої за допомогою вербального коду» [8, с. 174].

Висновки. Тенденції креолізації медіапростору, експоновані в генерованих, популяризованих і ретрансльованих мему, демотиваторах, інтернет-коміксах, GIF-ках, мають амбівалентну, неоднозначну перспективу: з одного боку, безперечно позитивними є спроможності креолізованих текстів транслювати велику кількість інформації за мінімальний відрізок часу; одночасно повідомляти інформацію і емоції; поєднувати комунікацію й автотокунікацію (тексти, надіслані актором

медіапростору миттєво стають доступними однаковою мірою адресатові й адресантові); поширювати з максимально допустимою швидкістю інформаційно-комунікаційний контент; з іншого, занепокоєння викликають труднощі декодування креолізованих текстів при великій кількості невідомих / маловідомих скорочень, специфічних символів, неологізмів; винахід щоразу нових способів емоційного насичення тексту як наслідку компенсації відсутності візуального контакту; висока вірогідність виявлення під час декодування адресатом креолізованого тексту смислів, на які адресант «не розраховував»; продукування й поширення девіантного контенту; протегування сегментованих, фрагментованих, диверсифікованих аудиторій, які добровільно організуються акторами медіапростору на основі існування спільного вербального й візуального бекграундів, потрібних для ефективного й прагматично виправданого кодування / декодування креолізованого тексту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аникина Т. В. Специфика вербальной составляющей креолізованных интернет-мемов [Электронный ресурс]. Интерактивная наука. 2017. Выпуск 9 (19). С. 66–68. URL: https://interactive-science.media/ru/article/463985/discussion_platform
2. Бугаева И. В. Демативаторы как новый жанр в Интернет-коммуникации: жанровые признаки, функции, структура, стилистика. [Электронный ресурс]. 2011. С. 147–158. URL: <http://rastko.rs/filologija/stil/2011/10Bugaeva.pdf>
3. Вашунина И. В. Особенности восприятия креолізованных текстов. Вопросы психолингвистики. 2016. № 4 (30). С. 39–53.
4. Ворошилова М. Б. Креолізованный текст: аспекты изучения. Политическая лингвистика. 2006. Вып. 20. С. 180–189.
5. Калентьева Т. Л. Ассоциативный эксперимент и методология этнопсихолингвистических исследований [Электронный ресурс]. Научно-педагогический журнал Восточной Сибири «Magister Dixit». 2014. № 2 (14). С. 55–59. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/assotsiativnyy-eksperiment-i-metodologiya-etnopsiholingvisticheskikh-issledovaniy>
6. Мардиева Л. А. Знаки невербального поведения, ретранслируемые иконическими текстами, в их отношении со словесной составляющей поликодового медиатекста [Электронный ресурс]. Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2015. № 4 (46). Часть 2. С. 127–130. URL: www.gramota.net/materials/2/2015/5-1/34.html
7. Нежура Е. А. Новые типы креолізованных текстов в коммуникативном пространстве интернета. Теория языка и межкультурная коммуникация. 2012. № 2. С. 47–52.
8. Радина Н. К., Александрова Н. С. Семиотика мультимедийного текста: креолізованные тексты в профессиональной онлайн-коммуникации (на материале официального сайта НИУ ВШЭ). Вопросы психолингвистики. 2016. № 4. С. 164–180.
9. Сидорчук А. Формат GIF как мистецтво [Электронный ресурс]. URL: http://ms.detector.media/mediaprosvita/how_to/format_gif_yak_mistetstvo/
10. Сорокин Ю. А., Тарасов Е. Ф. Креолізованные тексты и их коммуникативная функция. Оптимизация речевого воздействия. Москва: Наука, 1990. С. 180–186.
11. Ухова Л. В. Визуальный язык пользователей социальных сетей [Электронный ресурс]. Верхневолжский филологический вестник. 2017. № 4. С. 97–100. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vizualnyy-yazyk-polzovateley-sotsialnyh-setey>
12. Часовской Н. В. Речевая агрессия в креолізованных текстах [Электронный ресурс]. Вестник Челябинского государственного университета. 2013. № 37 (328). Филология. Искусствоведение. Вып. 86. С. 173–176. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rechevaya-agressiya-v-kreolizovannyh-tekstah>
13. Щурина Ю. В. Интернет-мемы в структуре комических речевых жанров. Жанры речи. 2014. № 1–2 (9–10). С. 147–154.

STATE AND LAW

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ОКАЗАНИЯ ГРАЖДАНАМ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ В АМБУЛАТОРНЫХ УСЛОВИЯХ

Мельников Ю.Ю.

к.м.н., ведущий научный сотрудник отделения научных основ организации амбулаторной помощи

Смышляев А.В.

*к.м.н., ведущий научный сотрудник отделения научных основ организации амбулаторной помощи
ФГБУ «ЦНИИОИЗ» Минздрава России, г. Москва*

THE LEGAL BASIS FOR THE PROVISION OF MEDICAL CARE ON AN OUTPATIENT BASIS

Melnikov Y.Y.

Smyshlyaev A.V.

Federal Research Institute for Health Organization and Informatics of MH, Moscow

Аннотация

В Российской Федерации медицинская помощь, оказываемая населению в амбулаторных условиях, является основополагающей, и ее доля составляет около 80% в структуре всех медицинских услуг, оказываемых в государственном секторе здравоохранения. При этом основная масса граждан, которые обращаются за данным видом медицинской помощи в не достаточной степени владеют информацией о своём правовом статусе. Для решения данной проблемы необходимо чтобы государство усилило просветительскую работу в области медицинского права через средства массовой информации и информационно-телекоммуникационную сеть «Интернет», что в свою очередь позволит повысить юридическую культуру населения в целом.

Abstract

In the Russian Federation medical care provided to the population on an outpatient basis, is fundamental and its share is about 80% in the structure of all medical services provided in the public health sector. At the same time, the majority of citizens who apply for this type of medical care do not have enough information about their legal status in the field of health care. In order to solve this problem, it is necessary that the state strengthen the educational work in the field of medical law through the media and the information and telecommunication network "Internet", which in turn will improve the legal culture of the population as a whole.

Ключевые слова: амбулаторная помощь, принципы и приоритеты охраны здоровья граждан в Российской Федерации, права и обязанности граждан в сфере здравоохранения.

Keywords: outpatient care, principles and priorities of health care in the Russian Federation, the rights and obligations of citizens in the field of health care.

В настоящее время на современном этапе развития медицины в Российской Федерации, медицинская помощь, оказываемая населению в амбулаторных условиях, по-прежнему является основополагающей, и ее доля составляет около 80% в структуре всех медицинских услуг, оказываемых в государственном секторе здравоохранения. При этом основная масса граждан, получающие данный вид медицинской помощи в не достаточной степени владеют информацией о своём правовом статусе. В связи с этим обстоятельством тема правовых основ оказания гражданам медицинской помощи в амбулаторных условиях приобретает высокую актуальность.

Прежде чем непосредственно переходить к вопросам правового регулирования оказания гражданам медицинской помощи в амбулаторных условиях, хотелось бы в первую очередь по подробнее остановиться и поговорить об основных принципах

и приоритетах охраны здоровья граждан, которые закреплены нормами закона.

Соблюдение прав граждан в сфере охраны здоровья и обеспечение связанных с этими правами государственных гарантий предусмотрены *Федеральным законом от 21 ноября 2011 года №323-ФЗ «Об основах охраны здоровья граждан в Российской Федерации»* (далее «Основы охраны здоровья») [5].

В соответствии с «Основами охраны здоровья» мероприятия по охране здоровья должны проводиться на основе признания, соблюдения и защиты прав граждан и в соответствии с общепризнанными принципами и нормами международного права.

Органы государственной власти обязаны обеспечивать гражданам охрану здоровья независимо от пола, расы, возраста, национальности, языка, наличия заболеваний, состояний, происхождения, имущественного и должностного положения, места

жительств, отношения к религии, убеждений, принадлежности к общественным объединениям и от других обстоятельств. При этом государство гарантирует гражданам защиту от любых форм дискриминации, обусловленной наличием у них каких-либо заболеваний.

Таким образом, каждый гражданин имеет право подать жалобу в суд для рассмотрения в отношении организации и конкретных должностных лиц, где были нарушены или ущемлены его права в сфере охраны здоровья.

Приоритет интересов пациента при оказании медицинской помощи также предусмотрен «Основными охраняемыми правами» и реализуется путем:

- соблюдения этических и моральных норм, а также уважительного и гуманного отношения со стороны медицинских работников и иных работников медицинской организации;
- оказания медицинской помощи пациенту с учетом его физического состояния и с соблюдением по возможности культурных и религиозных традиций пациента;
- обеспечения ухода при оказании медицинской помощи;
- организации оказания медицинской помощи пациенту с учетом рационального использования его времени;
- установления требований к проектированию и размещению медицинских организаций с учетом соблюдения санитарно-гигиенических норм и обеспечения комфортных условий пребывания пациентов в медицинских организациях;
- создания условий, обеспечивающих возможность посещения пациента и пребывания родственников с ним в медицинской организации с учетом состояния пациента, соблюдения противоэпидемического режима и интересов иных лиц, работающих и (или) находящихся в медицинской организации.

Необходимо отметить, что в целях реализации принципа приоритета интересов пациента при оказании медицинской помощи органы государственной власти Российской Федерации, органы государственной власти субъектов Российской Федерации, органы местного самоуправления, осуществляющие полномочия в сфере охраны здоровья, и медицинские организации в пределах своей компетенции должны взаимодействовать с общественными объединениями и некоммерческими организациями, осуществляющими свою деятельность в сфере охраны здоровья.

Таким образом оказание медицинской помощи должно осуществляться в строгом соответствии с перечисленными выше принципами приоритета интересов пациента.

В случае утраты здоровья государство должно предоставлять гражданам социальную защищенность, которая обеспечивается путем установления и реализации правовых, экономических, организационных, медико-социальных и других мер, гарантирующих социальное обеспечение, в том числе за счет средств обязательного социального страхования (*Федеральный закон от 29 декабря 2006 года*

№255-ФЗ «Об обязательном социальном страховании на случай временной нетрудоспособности и в связи с материнством») [4], определения потребности гражданина в социальной защите в соответствии с законодательством Российской Федерации, в реабилитации и уходе в случае заболевания, установления временной нетрудоспособности, инвалидности или в иных определенных законодательством Российской Федерации случаях (*Федеральный закон от 2 августа 1995 года №122-ФЗ «О социальном обслуживании граждан пожилого возраста и инвалидов»*) [2].

Что касается доступности и качества медицинской помощи населению, то в их основе должны быть заложены следующие принципы: организация оказания медицинской помощи должна осуществляться по принципу приближенности к месту жительства, месту работы или обучения; в штате медицинской организации должно быть необходимое количество медицинских работников с соответствующим уровнем квалификации; возможность выбора пациентом медицинской организации и врача; обязательное применение порядков и стандартов оказания медицинской помощи; предоставление медицинской организацией гарантированного объема медицинской помощи в соответствии с программой государственных гарантий бесплатного оказания гражданам медицинской помощи; размещение медицинских организаций государственной системы здравоохранения и муниципальной системы здравоохранения и иных объектов инфраструктуры в сфере здравоохранения должно осуществляться исходя из потребностей населения; наличие транспортной доступности медицинских организаций для всех групп населения, в том числе инвалидов и других групп населения с ограниченными возможностями передвижения; возможность беспрепятственного и бесплатного использования медицинским работником средств связи или транспортных средств для перевозки пациента в ближайшую медицинскую организацию в случаях, угрожающих его жизни и здоровью; медицинские организации должны быть укомплектованы оборудованием для оказания медицинской помощи с учетом особых потребностей инвалидов и других групп населения с ограниченными возможностями здоровья.

Также к основным принципам охраны здоровья граждан относится недопустимость отказа в оказании медицинской помощи. Отказ в оказании медицинской помощи в соответствии с программой государственных гарантий бесплатного оказания гражданам медицинской помощи и взимание платы за ее оказание медицинской организацией, участвующей в реализации этой программы, и медицинскими работниками такой медицинской организации не допускаются. Медицинская помощь в экстренной форме оказывается медицинской организацией и медицинским работником гражданину безотлагательно и бесплатно. Отказ в ее оказании также не допускается.

В случае отказа в оказании медицинской помощи предусмотренной программой государственных гарантий бесплатного оказания гражданам медицинской помощи медицинские организации и медицинские работники несут как административную, так и уголовную ответственность в соответствии с законодательством Российской Федерации.

При обращении гражданина в организацию оказывающую медицинскую помощь сведения о факте обращения, состоянии его здоровья и диагнозе, иные сведения, полученные при его медицинском обследовании и лечении, составляют врачебную тайну.

Не допускается разглашение сведений, составляющих врачебную тайну без письменного согласия гражданина или его законного представителя, в том числе после смерти человека, лицами, которым они стали известны при обучении, исполнении трудовых, должностных, служебных и иных обязанностей.

Предоставление сведений, составляющих врачебную тайну, без согласия гражданина или его законного представителя допускается только при определенных обстоятельствах, которые представлены ниже:

- в целях проведения медицинского вмешательства необходимого по экстренным показаниям для устранения угрозы жизни человека, который в результате своего состояния не способен выразить свою волю и при этом отсутствуют его законные представители;
- при угрозе распространения инфекционных заболеваний, массовых отравлений и поражений;
- по запросу органов дознания и следствия, суда в связи с проведением расследования или судебным разбирательством, по запросу органа уголовно-исполнительной системы в связи с исполнением уголовного наказания и осуществлением контроля за поведением условно осужденного, осужденного, в отношении которого отбывание наказания отсрочено, и лица, освобожденного условно-досрочно;
- в случае оказания наркологической помощи несовершеннолетнему больному наркоманией или при медицинском освидетельствовании несовершеннолетнего в целях установления состояния наркотического либо иного токсического опьянения, для информирования одного из его родителей или иного законного представителя;
- в целях информирования органов внутренних дел о поступлении пациента, в отношении которого имеются достаточные основания полагать, что вред его здоровью причинен в результате противоправных действий;
- в целях проведения военно-врачебной экспертизы по запросам военных комиссариатов, кадровых служб и военно-врачебных (врачебно-летних) комиссий федеральных органов исполнительной власти, в которых федеральным законом предусмотрена военная и приравненная к ней служба;

- в целях расследования несчастного случая на производстве и профессионального заболевания, а также несчастного случая с обучающимся во время пребывания в организации, осуществляющей образовательную деятельность, несчастного случая с лицом, проходящим спортивную подготовку и не состоящим в трудовых отношениях с физкультурно-спортивной организацией, не осуществляющей спортивной подготовки и являющейся заказчиком услуг по спортивной подготовке, во время прохождения таким лицом спортивной подготовки в организации, осуществляющей спортивную подготовку, в том числе во время его участия в спортивных соревнованиях, предусмотренных реализуемыми программами спортивной подготовки;

- при обмене информацией медицинскими организациями, в том числе размещенной в медицинских информационных системах, в целях оказания медицинской помощи с учетом требований законодательства Российской Федерации о персональных данных (*Федеральный закон от 27 июля 2006 года №152-ФЗ «О персональных данных»*) [3];

- в целях осуществления учета и контроля в системе обязательного социального страхования;

- в целях осуществления контроля качества и безопасности медицинской деятельности.

Рассмотрев основные принципы и приоритеты охраны здоровья граждан, теперь можно перейти к вопросам непосредственно связанным с правами и обязанностями, которые возникают у граждан, обратившихся за медицинской помощью, оказываемой в амбулаторных условиях.

Итак, каждый гражданин Российской Федерации в соответствии с «Основами охраны здоровья» имеет право на получение медицинской помощи в том числе в амбулаторных условиях в гарантированном объеме, которая оказывается без взимания платы в соответствии с программой государственных гарантий бесплатного оказания гражданам медицинской помощи, а также на получение платных медицинских услуг и иных услуг, в том числе в соответствии с договором добровольного медицинского страхования.

В случае обращения за медицинской помощью пациент имеет право на: выбор врача и выбор медицинской организации, где ему будет оказываться медицинская помощь; профилактику, диагностику, лечение, медицинскую реабилитацию в медицинских организациях в условиях, соответствующих санитарно-гигиеническим требованиям; получение консультаций врачей-специалистов; облегчение боли, связанной с заболеванием и (или) медицинским вмешательством, доступными методами и лекарственными препаратами; получение информации о своих правах и обязанностях, состоянии своего здоровья; выбор лиц, которым в интересах пациента может быть передана информация о состоянии его здоровья; получение лечебного питания в случае нахождения пациента на лечении в стационарных условиях; защиту сведений, составляющих врачебную тайну; отказ от медицинского вмешательства; возмещение вреда, причиненного здоровью при оказании ему медицинской помощи;

допуск к нему адвоката или законного представителя для защиты своих прав; допуск к нему священнослужителя (при нахождении пациента на лечении в стационарных условиях).

Необходимым предварительным условием медицинского вмешательства является дача информированного добровольного согласия гражданина или его законного представителя на медицинское вмешательство на основании предоставленной медицинским работником в доступной форме полной информации о целях, методах оказания медицинской помощи, связанном с ними риске, возможных вариантах медицинского вмешательства, о его последствиях, а также о предполагаемых результатах оказания медицинской помощи.

Информированное добровольное согласие на медицинское вмешательство дает один из родителей или иной законный представитель в отношении:

- лица, не достигшего возраста, установленного частью 5 статьи 47 и частью 2 статьи 54 «Основ охраны здоровья», или лица, признанного в установленном законом порядке недееспособным, если такое лицо по своему состоянию не способно дать согласие на медицинское вмешательство;

- несовершеннолетнего больного наркоманией при оказании ему наркологической помощи или при медицинском освидетельствовании несовершеннолетнего в целях установления состояния наркотического либо иного токсического опьянения (за исключением установленных законодательством Российской Федерации случаев приобретения несовершеннолетними полной дееспособности до достижения ими восемнадцатилетнего возраста).

Гражданин, а также один из родителей или иной законный представитель лиц, речь о которых шла выше, имеют право отказаться от медицинского вмешательства или потребовать его прекращения. Законный представитель лица, признанного в установленном законом порядке недееспособным, осуществляет указанное право в случае, если такое лицо по своему состоянию не способно отказаться от медицинского вмешательства.

При отказе от медицинского вмешательства гражданину, одному из родителей или иному законному представителю лица, в доступной для него форме должны быть разъяснены возможные последствия такого отказа.

При отказе одного из родителей или иного законного представителя лица от медицинского вмешательства, необходимого для спасения его жизни, медицинская организация имеет право обратиться в суд для защиты интересов такого лица. Законный представитель лица, признанного в установленном законом порядке недееспособным, в обязательном порядке должен известить орган опеки и попечительства по месту жительства подопечного об отказе от медицинского вмешательства, необходимого для спасения жизни подопечного, не позднее дня, следующего за днем этого отказа.

Информированное добровольное согласие на медицинское вмешательство или отказ от медицинского вмешательства содержится в медицинской документации гражданина и оформляется в виде документа на бумажном носителе, подписанного гражданином, одним из родителей или иным законным представителем, медицинским работником, либо формируется в форме электронного документа, подписанного гражданином, одним из родителей или иным законным представителем с использованием усиленной квалифицированной электронной подписи или простой электронной подписи посредством применения единой системы идентификации и аутентификации, а также медицинским работником с использованием усиленной квалифицированной электронной подписи. Информированное добровольное согласие на медицинское вмешательство или отказ от медицинского вмешательства одного из родителей или иного законного представителя лица, указанного в части 2 настоящей статьи, может быть сформировано в форме электронного документа при наличии в медицинской документации пациента сведений о его законном представителе.

Порядок дачи информированного добровольного согласия на медицинское вмешательство и отказа от медицинского вмешательства, в том числе в отношении определенных видов медицинского вмешательства, форма информированного добровольного согласия на медицинское вмешательство и форма отказа от медицинского вмешательства утверждаются Министерством здравоохранения Российской Федерации.

Необходимо отметить, что законом предусмотрены случаи, когда проведение при определенных обстоятельствах медицинское вмешательство осуществляется без согласия гражданина, одного из родителей или иного законного представителя. Медицинское вмешательство без информированного добровольного согласия допускается: 1) если медицинское вмешательство необходимо по экстренным показаниям для устранения угрозы жизни человека и если его состояние не позволяет выразить свою волю или отсутствуют законные представители; 2) в отношении лиц, страдающих заболеваниями, представляющими опасность для окружающих; 3) в отношении лиц, страдающих тяжелыми психическими расстройствами; 4) в отношении лиц, совершивших общественно опасные деяния (преступления); 5) при проведении судебно-медицинской экспертизы и (или) судебно-психиатрической экспертизы.

В отношении лиц, которые совершили преступления, могут быть применены принудительные меры медицинского характера по основаниям и в порядке, которые установлены федеральным законом (*применение принудительных мер медицинского характера регулируется главой 15 Уголовного кодекса Российской Федерации от 13 июня 1996 года №63-ФЗ*) [1].

Также «Основы охраны здоровья» закрепляют право гражданина на выбор врача и медицинской организации в случае обращения за медицинской

помощью, оказываемой в амбулаторных условиях. При оказании гражданину медицинской помощи в рамках программы государственных гарантий бесплатного оказания гражданам медицинской помощи он имеет право на выбор медицинской организации в порядке, утвержденном Министерством здравоохранения Российской Федерации, и на выбор врача с учетом согласия врача. Особенности выбора медицинской организации гражданами, проживающими в закрытых административно-территориальных образованиях, на территориях с опасными для здоровья человека физическими, химическими и биологическими факторами, включенных в соответствующий перечень, а также работниками организаций, включенных в перечень организаций отдельных отраслей промышленности с особо опасными условиями труда, устанавливаются Правительством Российской Федерации.

В целях получения первичной медико-санитарной помощи в амбулаторных условиях гражданин выбирает медицинскую организацию, в том числе по территориально-участковому принципу, не чаще чем один раз в год (за исключением случаев изменения места жительства или места пребывания гражданина). В выбранной медицинской организации гражданин осуществляет выбор не чаще чем один раз в год (за исключением случаев замены медицинской организации) врача-терапевта, врача-терапевта участкового, врача-педиатра, врача-педиатра участкового, врача общей практики (семейного врача) или фельдшера путем подачи заявления лично или через своего представителя на имя руководителя медицинской организации.

Оказание гражданам первичной специализированной медико-санитарной помощи в амбулаторных условиях осуществляется по направлению врача-терапевта участкового, врача-педиатра участкового, врача общей практики (семейного врача), фельдшера, врача-специалиста, а также в случае самостоятельного обращения гражданина в медицинскую организацию, в том числе организацию, выбранную им самим.

Для получения специализированной медицинской помощи, оказываемой в амбулаторных условиях и в плановой форме выбор медицинской организации, осуществляется по направлению лечащего врача.

При оказании гражданину медицинской помощи в рамках программы государственных гарантий бесплатного оказания гражданам медицинской помощи выбор медицинской организации (за исключением случаев оказания скорой медицинской помощи) за пределами территории субъекта Российской Федерации, в котором проживает гражданин, осуществляется в порядке, устанавливаемом Министерством здравоохранения Российской Федерации.

При выборе врача и медицинской организации гражданин имеет право на получение информации в доступной для него форме, в том числе размещенной в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет», о медицинской организации, об

осуществляемой ею медицинской деятельности и о врачах, об уровне их образования и квалификации.

При оказании гражданам медицинской помощи в рамках практической подготовки обучающихся по профессиональным образовательным программам медицинского образования пациент должен быть проинформирован об участии обучающихся в оказании ему медицинской помощи и вправе отказаться от участия обучающихся в оказании ему медицинской помощи. В этом случае медицинская организация обязана оказать такому пациенту медицинскую помощь без участия обучающихся.

Также необходимо отметить, что каждый гражданин имеет право получить в доступной для него форме имеющуюся в медицинской организации информацию о состоянии своего здоровья, в том числе сведения о результатах медицинского обследования, наличии заболевания, об установленном диагнозе и о прогнозе развития заболевания, методах оказания медицинской помощи, связанном с ними риске, возможных видах медицинского вмешательства, его последствиях и результатах оказания медицинской помощи.

Информация о состоянии здоровья предоставляется пациенту лично лечащим врачом или другими медицинскими работниками, принимающими непосредственное участие в медицинском обследовании и лечении. В отношении лиц, не достигших возраста, установленного в части 2 статьи 54 «Основ охраны здоровья», и граждан, признанных в установленном законом порядке недееспособными, информация о состоянии здоровья предоставляется их законным представителям.

Информация о состоянии здоровья не может быть предоставлена пациенту против его воли. В случае неблагоприятного прогноза развития заболевания информация должна сообщаться в деликатной форме гражданину или его супругу (супруге), одному из близких родственников (детям, родителям, усыновленным, усыновителям, родным братьям и родным сестрам, внукам, дедушкам, бабушкам), если пациент не запретил сообщать им об этом и (или) не определил иное лицо, которому должна быть передана такая информация.

Пациент либо его законный представитель имеет право непосредственно знакомиться с медицинской документацией, отражающей состояние его здоровья, и получать на основании такой документации консультации у других специалистов. Также пациент либо его законный представитель имеет право по запросу, направленному в том числе в электронной форме, получать отражающие состояние здоровья пациента медицинские документы (их копии) и выписки из них, в том числе в форме электронных документов. Порядок и сроки предоставления медицинских документов (их копий) и выписок из них устанавливаются Министерством здравоохранения Российской Федерации.

Что касается обязанностей граждан в сфере охраны здоровья, то в соответствии с «Основными принципами охраны здоровья» граждане Российской Федерации обязаны заботиться о сохранении своего здоровья.

Граждане в случаях, предусмотренных законодательством Российской Федерации, обязаны проходить медицинские осмотры, а граждане, страдающие заболеваниями, представляющими опасность для окружающих, в случаях, предусмотренных законодательством Российской Федерации, обязаны проходить медицинское обследование и лечение, а также заниматься профилактикой этих заболеваний (*перечень заболеваний, утвержден постановлением Правительства Российской Федерации от 1 декабря 2004 года №715*) [6].

Граждане, которые находятся на лечении, обязаны соблюдать режим лечения, в том числе определенный на период их временной нетрудоспособности, и правила поведения пациента в медицинских организациях. В случае нарушения данных правил гражданин несет ответственность, предусмотренную законодательством Российской Федерации.

В заключении хотелось бы отметить, что в Российской Федерации граждане могут реализовывать и при необходимости защищать свои права через общественные объединения по защите прав граждан в сфере охраны здоровья. Граждане на законных основаниях имеют право на создание общественных объединений по защите прав граждан в сфере охраны здоровья, которые должны быть сформированы на добровольной основе.

Общественные объединения по защите прав граждан в сфере охраны здоровья могут в установленном законодательством Российской Федерации порядке принимать участие в разработке норм и правил в сфере охраны здоровья и решении вопросов, связанных с нарушением таких норм и правил.

Общественные объединения по защите прав граждан в сфере охраны здоровья не вправе осуществлять рекламу конкретных торговых наименований лекарственных препаратов, биологически активных добавок, медицинских изделий, специализированных продуктов лечебного питания.

Таким образом проанализировав нормативно-правовую базу регулиющую оказание медицинской помощи в амбулаторных условиях в Российской Федерации, можно сделать вывод, что в настоящий момент граждане получающие данный вид помощи в достаточной степени защищены законом, но при этом у большинства из них отсутствуют знания в отношении своих прав и обязанностей. Для решения данной проблемы необходимо чтобы государство усилило просветительскую работу в области медицинского права через средства массовой информации и информационно-телекоммуникационную сеть «Интернет», что в свою очередь позволит повысить юридическую культуру населения в целом.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996 года №63-ФЗ [Электронный ресурс] URL: <http://www.consultant.ru>
2. Федеральный закон от 2 августа 1995 года №122-ФЗ «О социальном обслуживании граждан пожилого возраста и инвалидов» [Электронный ресурс] URL: <http://www.consultant.ru>
3. Федеральный закон от 27 июля 2006 года №152-ФЗ «О персональных данных» [Электронный ресурс] URL: <http://www.consultant.ru>
4. Федеральный закон от 29 декабря 2006 года №255-ФЗ «Об обязательном социальном страховании на случай временной нетрудоспособности и в связи с материнством» [Электронный ресурс] URL: <http://www.consultant.ru>
5. Федеральный закон от 21 ноября 2011 года №323-ФЗ «Об основах охраны здоровья граждан в Российской Федерации» [Электронный ресурс] URL: <http://www.consultant.ru>
6. Постановление Правительства Российской Федерации от 1 декабря 2004 года №715 «Перечень заболеваний, представляющих опасность для окружающих» [Электронный ресурс] URL: <http://www.consultant.ru>

№17, 2018
Slovak international scientific journal

VOL.2

The journal has a certificate of registration at the International Centre in Paris – ISSN 5782-5319.

The frequency of publication – 12 times per year.

Reception of articles in the journal – on the daily basis.

The output of journal is monthly scheduled.

Languages: all articles are published in the language of writing by the author.

The format of the journal is A4, coated paper, matte laminated cover.

Articles published in the journal have the status of international publication.

The Editorial Board of the journal:

Editor in chief – Boleslav Motko, Comenius University in Bratislava, Faculty of Management

The secretary of the journal – Milica Kovacova, The Pan-European University, Faculty of Informatics

- Lucia Janicka – Slovak University of Technology in Bratislava
- Stanislav Čerňák – The Plant Production Research Center Piešťany
- Miroslav Výtisk – Slovak University of Agriculture Nitra
- Dušan Igaz – Slovak University of Agriculture
- Terézia Mészárosová – Matej Bel University
- Peter Masaryk – University of Rzeszów
- Filip Kocisov – Institute of Political Science
- Andrej Bujalski – Technical University of Košice
- Jaroslav Kovac – University of SS. Cyril and Methodius in Trnava
- Paweł Miklo – Technical University Bratislava
- Jozef Molnár – The Slovak University of Technology in Bratislava
- Tomajko Milaslavski – Slovak University of Agriculture
- Natália Jurková – Univerzita Komenského v Bratislave
- Jan Adamczyk – Institute of state and law AS CR
- Boris Belier – Univerzita Komenského v Bratislave
- Stefan Fišan – Comenius University
- Terézia Majercakova – Central European University

1000 copies

Slovak international scientific journal

Partizanska, 1248/2

Bratislava, Slovakia 811 03

email: info@sis-journal.com

site: <http://sis-journal.com>